របាយការណ៍ស្តីពីសិទ្ធិមនុស្ស នៅកម្ពុជា ឆ្នាំ ២០២០

សេចក្តីសង្ខេបរួម

ប្រទេសកម្ពុជាជាប្រទេសប្រកាន់របបរាជានិយមអាស្រ័យធម្មនុញ្ញ ដែលមានរដ្ឋាភិបាលមួយកើតចេញតាមរយៈការបោះឆ្នោតសភា ។ គណបក្សប្រជាជនកម្ពុជា (CPP) បានទទួលបានអាសនៈសភាទាំង ១២៥ នៅក្នុងការបោះឆ្នោតជាតិ ឆ្នាំ ២០១៨ ដោយបានហាមប្រាមគណបក្សប្រឆាំងធំជាងគេ កាលពីឆ្នាំ ២០១៧ ហើយធ្វើឲ្យប្រទេសស្ថិតនៅក្រោមការគ្រប់គ្រងនៃគណបក្សតែមួយ ក្នុងភាពជាក់ស្តែង។ លោកនាយករដ្ឋមន្ត្រី ហ៊ុន សែន បានកាន់តំណែងនេះតាំងពីឆ្នាំ ១៩៨៥ មក។ អ្នកសង្កេតការណ៍អន្តរជាតិ ដោយរួមទាំងរដ្ឋាភិបាលបរទេស និងអង្គការមិនមែនរដ្ឋាភិបាលអន្តរជាតិ និងជាតិ បានរិះគន់ការបោះឆ្នោតនេះ ថាគ្មានភាពសេរី និងយុត្តិធម៌ ហើយមិនតំណាងអោយឆន្ទៈរបស់ប្រជាជនកម្ពុជាទេ។

នគរបាលជាតិរក្សាសន្តិសុខផ្ទៃក្នុង។ កងយោធពលខេមរភូមិន្ទទទួលខុសត្រូវលើសន្តិសុខខាងក្រៅ ហើយក៏មានការទទួលខុសត្រូវផ្នែកសន្តិសុខផ្ទៃក្នុងខ្លះដែរ។ នគរបាលជាតិស្ថិតនៅក្រោមក្រសួងមហាផ្ទៃ ចំណែកកងយោធពលខេមរភូមិន្ទស្ថិតនៅក្រោមក្រសួងការពារជាតិ។ អាជ្ញាធរស៊ីវិលគ្រប់គ្រងលើកងកម្លាំងសន្តិសុខ ដែលជាញឹកញាប់ គំរាមប្រើកំលាំងប្រឆាំងនឹងអ្នកដែលប្រឆាំងនឹងនាយករដ្ឋមន្ត្រី ហ៊ុន សែន ហើយជាទូទៅ ត្រូវបានគេមើលឃើញថា ជាសាខាប្រដាប់អាវុធរបស់គណបក្សគ្រប់គ្រងប្រទេស CPP ។ សមាជិកកម្លាំងសន្តិសុខបានប្រព្រឹត្តល្មើសខ្លះៗ។

បញ្ហាផ្នែកសិទ្ធិមនុស្សសំខាន់ៗរួមមានការធ្វើទារុណកម្មដោយរដ្ឋាភិបាល ការដាក់ទណ្ឌកម្ម ឬការប្រព្រឹត្តទៅលើដ៏ឃោរឃៅ អមនុស្សធម៌ ឬដែលធ្វើឲ្យបាក់មុខ ដោយរដ្ឋាភិបាល ការឃុំខ្លួនតាមអំពើចិត្តដោយរដ្ឋាភិបាល អ្នកជាប់ឃុំឬអ្នកទោសនយោបាយ ការគ្មានតុលាការឯករាជ្យ ការជ្រៀតជ្រែកតាមអំពើចិត្តនៅក្នុងជីវិតឯកជនរបស់ពលរដ្ឋ រួមទាំងការលួចស្តាប់តាមប្រព័ន្ធអេឡិចត្រូនិចជាទូទៅ ការរឹតត្បិតធ្ងន់ធ្ងរលើសេរីភាពក្នុងការបញ្ចេញមតិ សេរីភាពសារព័ត៌មាន និងអ៊ិនធ័រណែត រួមទាំងការប្រើហឹង្សា ឬការគម្រាមប្រើហឹង្សា ការចាប់ខ្លួន ឬកាត់ទោសអ្នកសារព័ត៌មានដោយគ្មានហេតុផលត្រឹមត្រូវ ការចាប់ពិរុទ្ធ ការបិទគេហទំព័រ ការអនុវត្តច្បាប់ព្រហ្មទណ្ឌទាក់ទងនឹងការបរិហារកេរ្តិ៍ ច្បាប់រឹតត្បិតលើអង្គការមិនមែនរដ្ឋាភិបាល (NGO) ការជ្រៀតជ្រែកនៅក្នុងសិទ្ធិធ្វើការប្រមូលផ្តុំដោយសន្តិភាព និងសេរីភាពក្នុងការចងក្រងគ្នាជាក្រុម សមាគម ការរឹតត្បិតខ្លាំងលើការចូលរួមទាក់ទងនឹងនយោបាយ ការកាត់បន្ថយលទ្ធភាពសម្រាប់ឲ្យពលរដ្ឋធ្វើការផ្លាស់ប្តូររដ្ឋាភិបាលដោយសន្តិភាព តាមរយៈការបោះឆ្នោតដោយសេរី និងយុត្តិធម៌ អំពើពុករលួយជាទូទៅ ដូចជានៅក្នុងប្រព័ន្ធតុលាការ កង្វះការស៊ើបអង្កេត និងតម្លាភាពចំពោះអំពើហឹង្សាទៅលើស្ត្រី ការជួញដូរមនុស្ស និងទម្រង់អាក្រក់បំផុតនៃពលកម្មកុមារ ដូចជាការបង្ខំឲ្យកុមារធ្វើពលកម្ម។

វប្បធម៌និទណ្ឌភាពជាទូទៅនៅតែមាន។ មានសេចក្តីរាយការណ៍ដែលគួរឲ្យទុកចិត្តមកថា មន្ត្រីរដ្ឋាភិបាល រួមទាំងនគរបាលផង បានប្រព្រឹត្តបទរំលោភដោយមាននិទណ្ឌភាព ហើយក្នុងករណីភាគច្រើន រដ្ឋាភិបាលអន្តរាគមតិចតួច ឬមិនធ្វើអន្តរាគមសោះ។ មន្ត្រីរដ្ឋាភិបាល និងសមាជិកគ្រួសាររបស់គេ ជាទូទៅ គេចផុតពីការកាត់ទោស។

ផ្នែកទី១ ៖ ការគោរពភាពថ្លៃថ្នូររបស់មនុស្ស រួមទាំងសេរីភាពរួចផុតពី ៖

ក. ការដកហូតជីវិតតាមអំពើចិត្ត និងការសំលាប់ដោយសារហេតុផលនយោបាយ ឬដោយខុសច្បាប់

យ៉ាងហោចណាស់មានសេចក្តីរាយការណ៍មួយថា រដ្ឋាភិបាល ឬភ្នាក់ងាររដ្ឋាភិបាលបានធ្វើការសម្លាប់មនុស្សតាមអំពើចិត្ត ឬដោយខុសច្បាប់។ នៅថ្ងៃទី ១ មករា ទុយ ស្រស់ ដែលជាមនុស្សម្នាក់ក្នុងចំណោមមនុស្សចំនួន ៥ នាក់ ដែលត្រូវបានចាប់ខ្លួន ក្នុងជម្លោះដីធ្លី នៅខេត្តបន្ទាយមានជ័យ បានស្លាប់នៅកន្លែងឃុំឃាំងរបស់នគរបាល។ ពីរនាក់ទៀត ដែលត្រូវបានចាប់ខ្លួនជាមួយគាត់ បាននិយាយថា កងរាជអាវុធហត្ថបានវាយស្រស់ឲ្យសន្លប់ ហើយមិនព្រមយកទៅព្យាបាល។ បន្ទាប់ពីកាសែតចុះព្រោងព្រាត លោកនាយករដ្ឋមន្ត្រី ហ៊ុន សែនបានបញ្ជាឲ្យធ្វើការស៊ើបអង្កេត ហើយមន្ត្រីនគរបាល ២ នាក់ត្រូវបានចាប់ខ្លួន។

ខ. ការបាត់ខ្លួន

សាក្សីបាននិយាយថា នៅថ្ងៃទី ៤ ខែមិថុនា ជនប្រដាប់អាវុធមួយក្រុមបានចាប់ជំរិតសកម្មជនគាំទ្រប្រជាធិបតេយ្យថៃម្នាក់ ឈ្មោះ Wanchalearm Satsaksit នៅក្រៅអាគារស្នាក់នៅរបស់គាត់ ក្នុងក្រុងភ្នំពេញ នៅកណ្តាលថ្ងៃ។ អង្គការ NGO ផ្នែកសិទ្ធិមនុស្សមួយចំនួនបានចោទប្រកាន់រដ្ឋាភិបាលកម្ពុជាថា មិនបានខិតខំធ្វើការស៊ើបអង្កេតការបាត់ខ្លួនរបស់គាត់ទេ ហើយបានចោទថា អាជ្ញាធរថៃ និងអាជ្ញាធរកម្ពុជាបានឃុបឃិតគ្នា ក្នុងករណីនេះ។ ពីដំបូង អាជ្ញាធរបានបដិសេធជាសាធារណៈ ដោយនិយាយថា គ្មានការចាប់ជំរិតទេ ដោយអះអាងថា កំណត់ហេតុផ្លូវការបានបង្ហាញថា Wanchalearm បានចាកចេញពីប្រទេស កាលពី ៣ ឆ្នាំមុន។ នៅថ្ងៃទី ៩ មិថុនា រដ្ឋាភិបាលបានធ្វើការស៊ើបអង្កេតករណីនេះ បន្ទាប់ពីតាមសេចក្តីរាយការណ៍មកថា ស្ថានទូតថៃបានស្នើ។ នៅដំណាច់ឆ្នាំ ការស៊ើបអង្កេតរបស់នគរបាលកម្ពុជាមិនបានរកឃើញជនសង្ស័យ មូលហេតុ ឬទីកន្លែងដែលគាត់ស្ថិតនៅទេ។ អ្នកនាំពាក្យនៃឧត្តមស្នងការសិទ្ធិមនុស្សរបស់សហប្រជាជាតិនៅកម្ពុជា បានសម្តែងកង្វល់ថា ហេតុការណ៍នោះ "ប្រហែលអាចជាការបាត់ខ្លួនទាំងបង្ខំ"។ គិតមកត្រឹមខែវិច្ឆិកា ក្រុមការងាររបស់ UN ស្តីពីការបាត់ខ្លួនដោយការបង្ខំ ឬដោយស្ម័គ្រចិត្ត បានធ្វើការស៊ើបអង្កេត។

គ. ការធ្វើទារុណកម្ម និងការប្រព្រឹត្ត ឬទណ្ឌកម្មបន្ទាបបន្ថោក អមនុស្សធម៌ ឬឃោរឃៅដទៃទៀត

រដ្ឋធម្មនុញ្ញហាមប្រាមទង្វើបែបនេះ តែការវាយដំ និងទំរង់ដទៃទៀតនៃការធ្វើបាបលើរូបរាងកាយទៅលើអ្នកជាប់ឃុំរបស់នគរបាល និងអ្នកជាប់ពន្ធនាគារនៅតែមានជាបន្ត នៅក្នុងឆ្នាំនៃរបាយការណ៍។

មានរបាយការណ៍ដែលអាចទុកចិត្តបានថា យោធា និងនគរបាលស៊ីវិលបានធ្វើទារុណកម្មលើរាងកាយ និងផ្លូវចិត្ត ហើយមានពេលខ្លះ វាយដុំយ៉ាងធ្ងន់ធ្ងរទៅលើជនដែលត្រូវឃុំខ្លួនដោយសារបទព្រហ្មទណ្ឌទៀតផង ជាពិសេសនៅអំឡុងពេលសួរចម្លើយ ។ នៅថ្ងៃទី ៨ ខែឧសភា ម្តាយមីងរបស់ឈ្មោះ ទិត រ៉ន បានអះអាងថា បានធ្វើទារុណកម្ម និងសម្លាប់ក្មួយគាត់ និងថា ខ្លួនរបស់ក្មួយគាត់មានស្នាមជាំ ពេលគាត់យកមក។ នៅក្នុងរបាយការណ៍ចេញនៅខែឧសភា អង្គការលើកលែងទោសអន្តរជាតិ Amnesty International បានសរសេរថា អាជ្ញាធរ "តែងតែធ្វើទារុណកម្ម និងការធ្វើបាបក្នុងទម្រង់ផ្សេងទៀត" ជាផ្នែកមួយនៃយុទ្ធនាការរបស់ប្រទេស ស្តីពី "សង្គ្រាមប្រឆាំងគ្រឿងញៀន" ។ បើយោងតាមសាក្សី ទុយ ស្រស់ ដែលជាសកម្មជនដីធ្លី បានរងការធ្វើទារុណកម្ម មុនពេលស្លាប់ (សូមមើលផ្នែក ១ក)។

ថ្វីបើច្បាប់តម្រូវឲ្យនគរបាល ព្រះរាជអាជ្ញា និងចៅក្រមធ្វើការស៊ើបអង្កេតបណ្តឹងទាំងអស់ រួមទាំងបណ្តឹងទាក់ទងនឹងបទរំលោភដោយនគរបាល តែតាមពិត មន្ត្រីរដ្ឋាភិបាល និងសមាជិកគ្រួសារមាននិទណ្ឌភាពពីបទរំលោភសិទ្ធិមនុស្ស។ ចៅក្រម និងព្រះរាជអាជ្ញាកម្រធ្វើការស៊ើបអង្កេតដោយឯករាជ្យណាស់។ថ្វីបើច្បាប់អនុញ្ញាតឲ្យមានការស៊ើបអង្កេតលើបទចោទស្តីពីការរំលោភដោយរដ្ឋាភិបាលក្តី តែតាមភាពជាក់ស្តែង គេពិនិត្យករណីបែបនោះតែក្នុងករណីដែលសាធារណជនរិះគន់ខ្លាំង ឬមានការចាប់អារម្មណ៍ពីនាយករដ្ឋមន្ត្រីតែប៉ុណ្ណោះ។ បើករណីរំលោភធ្លាក់ដល់សវនាការ ចៅក្រមកាត់ក្តីច្រើនតែចេញសាលក្រមដោយផ្អែកតែលើរបាយការណ៍ផ្ញើមករបស់នគរបាល និងការឆ្លើយរបស់សាក្សី។ ជាទូទៅ នគរបាលទទួលបានការបណ្តុះបណ្តាលជំនាញតិចតួច លើការការពារ ឬគោរពសិទ្ធិមនុស្ស។

ស្ថានភាពពន្ធនាគារ និងមជ្ឈមណ្ឌលឃុំខ្លួន

ស្ថានភាពពន្ធនាគារមានសភាពយ៉ាប់ខ្លាំង ហើយក្នុងករណីជាច្រើន គម្រាមកំហែងដល់អាយុជីវិតថែមទៀតផង ។

ទិដ្ឋភាពទីកន្លែង៖ ការមានអ្នកទោសកកកុញច្រើនគឺជាបញ្ហាមួយ។ យោងតាមក្រសួងមហាផ្ទៃ គិតត្រឹមខែមេសា មានអ្នកទោស និងអ្នកជាប់ពន្ធនាគារ ចំនួនប្រមាណជាង ៣៩ ០០០ នាក់ នៅក្នុងពន្ធនាគារចំនួន ២៩ ដែលត្រូវបានបង្កើតឡើងសំរាប់ដាក់អ្នកជាប់ពន្ធនាគារ និងអ្នកជាប់ឃុំត្រឹមតែចំនួន ១១ ០០០ នាក់ប៉ុណ្ណោះ ។ មន្ត្រីផ្នែកពន្ធនាគារបាននិយាយថា "សង្គ្រាមប្រឆាំងនឹងគ្រឿងញៀន" របស់រដ្ឋាភិបាលបានធ្វើអោយពន្ធនាគារកាន់តែចង្អៀតខ្លាំងឡើង ដោយមានអ្នកទោសគ្រឿងញៀនប្រមាណ ២២ ០០០ នាក់។

នៅក្នុងពន្ធនាគារភាគច្រើន គ្មានការដាក់អោយនៅដាច់ពីគ្នាទេ រវាងអ្នកទោសជាមនុស្សពេញវ័យ និងអ្នកទោសជាកុមារ (រួមទាំងកុមារដែលរស់នៅជាមួយម្តាយជាអ្នកទោស) រវាងអ្នកទោសធ្ងន់ និងអ្នកទោសស្រាល ឬសំរាប់ការឃុំមុនសវនាការទេ។ បើយោងតាម NGO ដោយគិតមកត្រឹមខែមករា មានអ្នកទោសជាស្ត្រីមានផ្ទៃពោះចំនួន ៤៣ នាក់ ហើយមានកូនចំនួន ១០៣ នាក់រស់នៅជាមួយម្តាយ។ នាយកដ្ឋានពន្ធនាគារមិនបានរាយការណ៍ពីចំនួន

អ្នកទោសស្លាប់ ក្នុងពន្ធនាគារទេ។ នៅខែកុម្ភៈ ទារកអាយុ ៥ ខែម្នាក់ ដែលរស់នៅជាមួយម្តាយក្នុងពន្ធនាគារ បានស្លាប់។តុលាការបានបញ្ជូនម្តាយកុមារនេះ ដែលកាលនោះ មានផ្ទៃពោះ ៨ ខែ ទៅកន្លែងឃុំឃាំង នៅខែមិថុនា ឆ្នាំ ២០១៩ ពីបទមានគ្រឿងញៀនបន្តិចបន្តួចជាប់ខ្លួន។ នាងកំពុងរង់ចាំសវនាការ នៅពេលទារកស្លាប់។

របបអាហារសម្រាប់អ្នកជាប់ពន្ធនាគារ និងរបស់ចាំបាច់ផ្សេងៗទៀត តែនៅតែមិនគ្រប់គ្រាន់ទេ។ ជាញឹកញាប់ សមាជិកគ្រួសារធ្វើការសូកប៉ាន់ខ្លះ ដើម្បីផ្តល់បន្ថែមដល់អ្នកទោស។ អ្នកសង្កេតការណ៍បានបន្តរាយការណ៍ថា របបសំរាប់ទិញអាហារសំរាប់អ្នកទោស ពេលខ្លះ ត្រូវបានកិបកេងយកដោយអាជ្ញាធរ ដែលជាការធ្វើអោយមានកង្វះអាហារូបត្ថម្ភកាន់តែខ្លាំង និងជំងឺអ្នកទោសមានកាន់តែច្រើន។ អាជ្ញាធរមិនបានផ្តល់តួលេខចុងក្រោយស្តីពីចំនួនពន្ធនាគារដែលក្នុងនោះអ្នកទោសមានទឹកស្អាតប្រើប្រាស់ទេ ថ្វីបើ គិតមកដល់ឆ្នាំ ២០១៦ មានពន្ធនាគារតែចំនួន ១៨ ទេ ក្នុងចំណោមពន្ធនាគារចំនួន ២៩ មានផ្តល់ទឹកស្អាត។ អង្គការមិនមែនរដ្ឋាភិបាលបានចោទប្រកាន់ថា អ្នកគ្រប់គ្រងពន្ធនាគារប្រព្រឹត្តមិនស្មើគ្នាលើអ្នកទោស ដូចជាករណីផ្តល់ការអនុញ្ញាតអោយអ្នកចូលសួរសុខទុក្ខ ការប្តូរទៅបន្ទប់ល្អ និងឱកាសចេញពីបន្ទប់ នៅពេលថ្ងៃ សំរាប់អ្នកទោសដែលគ្រួសាររបស់គេមានលុយសូក។ បើយោងតាមអង្គការមិនមែនរដ្ឋាភិបាលខ្មែរមួយ មានក្រុមអ្នកទោសដែលត្រូវបានចងក្រង និងដឹកនាំដោយឆ្មាំគុក ពេលខ្លះ ធ្វើការវាយដំលើអ្នកទោសដទៃទៀត។ NGO បានរាយការណ៍ថា មានការប្រើប្រាស់គ្រឿងញៀននៅក្នុងពន្ធនាគារយ៉ាងច្រើន ដែលគេអាចធ្វើទៅបានដោយសូកប៉ាន់មន្ត្រីពន្ធនាគារ។

កម្ពុជាមានមជ្ឈមណ្ឌលបន្សាបថ្នាំញៀនរបស់រដ្ឋាភិបាលចំនួន ៧ និងមាន៣ ទៀតជារបស់ឯកជន ។ អ្នកសង្កេតការភាគច្រើនបានយល់ស្របថា ភាគច្រើននៃអ្នកដែលត្រូវបានយកមកឃុំនៅទីនេះ គឺត្រូវបានឃុំដោយបង្ខំ ឬផ្ញើនៅមណ្ឌលដោយសមត្ថកិច្ច ឬសមាជិកគ្រួសារ ដោយគ្មានឆ្លងកាត់ដំណើរការក្តីត្រឹមត្រូវទេ។ យោងតាមអាជ្ញាធរជាតិប្រយុទ្ធប្រឆាំងគ្រឿងញៀន គ្មានអ្នកដែលជាប់នៅក្នុងមណ្ឌលមានអាយុក្រោម ១៨ ឆ្នាំទេ។ អ្នកសង្កេតការណ៍បានកត់សំគាល់ឃើញថា បុគ្គលិកក្នុងមណ្ឌល ជាញឹកញាប់ ប្រើវិធីបង្ខំ ដើម្បី "គ្រប់គ្រង"ទៅលើអ្នកជាប់ក្នុងនោះ និងអោយហាត់ប្រាណយ៉ាងខ្លាំង ។

<u>រដ្ឋបាល</u>៖ អាជ្ញាធរមិនបានប្រើវិធីផ្សេងក្រៅពីការដាក់គុកទេ។ អ្នកទោសអាចដាក់បណ្តឹងស្តីពីការរំលោភបំពានទៅតុលាការ តាមរយៈមេធាវី តែអ្នកទោសមួយចំនួនធំគ្មានលទ្ធភាពរកមេធាវីតំណាងផ្លូវច្បាប់ឡើយ។ រដ្ឋាភិបាលបាននិយាយថា ខ្លួនបានស៊ើបអង្កេតលើពាក្យបណ្តឹង ហើយតាមមើលស្ថានភាពពន្ធនាគារ និងមជ្ឈមណ្ឌលឃុំឃាំងតាមរយៈអគ្គនាយកដ្ឋានពន្ធនាគាររបស់ក្រសួងមហាផ្ទៃ ដែលធ្វើរបាយការណ៍ប្រចាំឆមាសស្តីពីការគ្រប់គ្រងពន្ធនាគារ។ អគ្គនាយកដ្ឋានពន្ធនាគារមិនបញ្ចេញរបាយការណ៍នេះទេ ទោះបីជាអង្គការសង្គមស៊ីវិលបានធ្វើការស្នើសុំជាញឹកញាប់ក្តី។

អ្នកទោស និងអ្នកជាប់ការឃុំឃាំងជាធម្មតា ត្រូវបានអនុញ្ញាតអោយជួបជាមួយអ្នកទៅមើល តែអង្គការសិទ្ធិមនុស្សបានអះអាងថា ពេលខ្លះ គ្រួសារត្រូវផ្តល់សំណូកដល់មន្ត្រីពន្ធនាគារដើម្បីបានសួរសុខទុក្ខអ្នកជាប់ពន្ធនាគារ ។ មានរបាយការណ៍គួរអោយជឿទុកចិត្តបានថា ជាញឹកញាប់ មន្ត្រីបានទាមទារប្រាក់សំណូក មុននឹងអនុញ្ញាតអោយអ្នកជាប់ពន្ធនាគារចូលរួមការជំនុំជម្រះក្តី ឬសវនាការឧទ្ធរណ៍ និងមុនពេលដោះលែងអ្នកជាប់ពន្ធនាគារដែលបានបញ្ចប់អាណត្តិជាប់ពន្ធនាគាររបស់ខ្លួនពេញលេញហើយនោះ ឬមុនពេលអនុញ្ញាតឲ្យគេចេញពីបន្ទប់ឃុំឃាំងរបស់គេ ។ NGO បាននិយាយពីការដាក់ទោសមិនស្មើគ្នា ក្នុងចំណោមអ្នកជាប់ឃុំ ដោយកត់សំគាល់ឃើញថា អ្នកទោសដែលមានលុយ ស្នាក់នៅបានស្រួលជាងអ្នកទោសគ្មានលុយ ហើយការរឹតត្បិតច្រើន ដូចជាការតាដានតឹងតែង និងការមិនអនុញ្ញាតឲ្យទទួលអំណោយពីអ្នកចូលសួរសុខទុកខ ត្រូវបានដាក់ទៅលើអ្នកទោសជាអ្នកធ្វើការការពារសិទ្ធិមនុស្ស។

<u>ការតាមដានដោយឯករាជ្យ៖</u> ដោយមានលក្ខខ័ណ្ឌជាមុន និងការដាក់កំហិត ជាទូទៅ រដ្ឋាភិបាលបន្តអនុញ្ញាតអោយក្រុមសិទ្ធិមនុស្សអន្តរជាតិ និងក្រុមសិទ្ធិមនុស្សក្នុងស្រុក ដូចជាគណៈកម្មាធិការកាកបាទក្រហមអន្តរជាតិ និងការិយាល័យឧត្តមស្នងការសហប្រជាជាតិទទួលបន្ទុកសិទ្ធិមនុស្ស (UNHCHR) ចូលមើលពន្ធនាគារ និងផ្តល់ការបណ្តុះបណ្តាលសិទ្ធិមនុស្សដល់ឆ្មាំពន្ធនាគារ ។ អង្គការមិនមែនរដ្ឋាភិបាលមួយចំនួនបានរាយការណ៍ថាជួនកាល ការសហការពីអាជ្ញាធរដែនដីនៅមានកម្រិត ដែលជាការធ្វើអោយមានការលំបាកសម្រាប់ចូលជួបអ្នកជាប់ឃុំដែលមិនទាន់ទទួលការជំនុំជម្រះក្តី ។

ក្រសួងមហាផ្ទៃតម្រូវអោយមេធាវី អ្នកត្រួតពិនិត្យសិទ្ធិមនុស្ស និងអ្នកសួរសុខទុក្ខដទៃទៀតសុំការអនុញ្ញាតមុននឹងចូលជួបអ្នកជាប់ពន្ធនាគារ ដោយច្រើនតែតម្រូវអោយសុំពីអង្គភាពច្រើនកន្លែង អាស្រ័យលើករណីមួយៗ ហើយក្នុងករណីខ្លះ រដ្ឋាភិបាលតំរូវអោយអង្គការមិនមែនរដ្ឋាភិបាលចុះហត្ថលេខាលើអនុស្សារណនៃការយោគយល់ជាផ្លូវការ ដោយបញ្ជាក់ពី "តួនាទី" របស់គេ ក្នុងពេលទៅមើលអ្នកទោស។

ថ្វីបើក្រុមមនុស្សក្នុងស្រុកដែលធ្វើការតាមដានដោយឯករាជ្យ អាចជួបជាលក្ខណៈឯកជនជាមួយអ្នកទោសក្តី តែអ្នកខ្លះក៏មិនអាចជួបបានទេ។ អង្គការមិនមែនរដ្ឋាភិបាលក្នុងស្រុកផ្នែកសិទ្ធិមនុស្សមួយដែលជាធម្មតា ផ្តល់ការថែទាំសុខភាពដល់អ្នកទោស បាននិយាយថា ពេលខ្លះ រដ្ឋាភិបាលមិនអនុញ្ញាតអោយគេចូលមើលអ្នកទោសដែលកាត់ក្តីហើយ និងជាសមាជិកនៃគណបក្សប្រឆាំងឡើយ។ អង្គការ NGO មួយទៀតបាននិយាយថា រដ្ឋាភិបាលបានចោទខ្លួនថា មានគំនិតលំអៀងនយោបាយ ហើយប្រើការទៅមើលអ្នកទោសដើម្បីជំរុញអ្នកទោសនយោបាយអោយកាន់តែផ្ដើនខ្លាំងឡើង។ តំណាងនៃការិយាល័យស្នងការអង្គការសហប្រជាជាតិទទួលបន្ទុកសិទ្ធិមនុស្សបាននិយាយថា ធម្មតា ខ្លួនអាចជួបជាលក្ខណៈឯកជននៅពេលសម្ភាសន៍អ្នកជាប់ពន្ធនាគារពិសេសណាម្នាក់។

ឃ. ការចាប់ ឬឃុំខ្លួនតាមអំពើចិត្ត

ច្បាប់ហាមប្រាមការចាប់ឬឃុំខ្លួនតាមអំពើចិត្ត ហើយកំរិតការឃុំខ្លួនមុនសវនាការតែត្រឹម ១៨ ខែ តែពេលខ្លះ រដ្ឋាភិបាលមិនបានគោរពបំរាមទាំងនេះទេ ដូចជាបានធ្វើការឃុំខ្លួនតាមអំពើចិត្តលើអតីតប្រធានគណបក្សសង្គ្រោះជាតិ កឹម សុខា ហួសពីព្រំដែនច្បាប់កំណត់។ កឹមមកត្រឹមខែវិច្ឆិកា ឆ្នាំ ២០១៩ លោក កឹម សុខាបានចំណាយពេល ២៦ ខែ នៅក្នុងការឃុំខ្លួនមុនសវនាការ មុនពេលសវនាការដកកំហិតមួយផ្នែក ដោយបានដោះលែងគាត់ពីការឃុំខ្លួននៅក្នុងផ្ទះ តែមិនអនុញ្ញាតឲ្យគាត់ធ្វើដំណើរទៅបរទេស ឬធ្វើសកម្មភាពនយោបាយឡើយ។ លើសពីនេះទៀត នៅតែមានការចោទនៅឡើយពីបទក្បត់ជាតិ ហើយគាត់នៅតែស្ថិតនៅក្រោមការតាមដានរបស់តុលាការ។

នីតិវិធីចាប់ខ្លួន និងការប្រព្រឹត្តទៅលើអ្នកជាប់ឃុំ

ច្បាប់តម្រូវអោយនគរបាលសុំដីកាពីចៅក្រមស៊ើបអង្កេត មុនធ្វើការចាប់ខ្លួន ប៉ុន្តែនគរបាលអាចចាប់ខ្លួនដោយគ្មានដីកាចំពោះជនណាដែលត្រូវបានប្រទះឃើញកំពុងប្រព្រឹត្តបទល្មើស ។ ច្បាប់អនុញ្ញាតអោយនគរបាលឃាត់ខ្លួនបុគ្គលណាម្នាក់ រួចធ្វើការស៊ើបអង្កេតក្នុងរយៈពេល៤៨ម៉ោង ដោយមិនរាប់បញ្ចូលពេលចុងសប្តាហ៍ និងថ្ងៃឈប់សម្រាកផ្លូវការ មុននឹងធ្វើការចោទប្រកាន់ ឬជនសង្ស័យត្រូវបានដោះលែង ។ ក្នុងករណីបទឧក្រិដ្ឋក្នុងស្ថានភាពពិសេសដែលចែងដោយច្បាប់ នគរបាលអាចឃុំខ្លួនជនសង្ស័យរយៈពេល ២៤ ម៉ោងបន្ថែម ដោយមានការឯកភាពពីព្រះរាជអាជ្ញា ។ ទោះជាយ៉ាងនេះក្តី ជាទម្លាប់ អាជ្ញាធតែងតែឃុំខ្លួនមនុស្សហួសរយៈពេលកំណត់ មុននឹងធ្វើការចោទប្រកាន់ ។

មានវិធីនៃការធានាអោយនៅក្រៅឃុំ តែអ្នកជាប់ពន្ធនាគារជាច្រើន ជាពិសេសអ្នកដែលគ្មានតំណាងផ្នែកច្បាប់ ឬមេធាវី គ្មានឱកាសស្វែងរកការដោះលែងដោយការធានាអោយនៅក្រៅឃុំឡើយ ។ ជាធម្មតា សេចក្តីស្នើអោយនៅក្រៅឃុំត្រូវបានបដិសេធចំពោះករណីដែលត្រូវបានចាត់ទុកថា បណ្តាលមកពីហេតុផលនយោបាយ ដែលមានភាពរសើប។

<u>ការចាប់ខ្លួនតាមអំពើចិត្ត</u>៖ គិតមកដល់ខែកក្កដា អង្គការសិទ្ធិមនុស្សក្នុងស្រុកមួយ បាននិយាយថា មានករណីចាប់ខ្លួនតាមអំពើចិត្តចំនួនយ៉ាងហោចណាស់ ១៦ នាក់ ។ ចំនួននៃការចាប់ខ្លួននិងឃុំខ្លួនតាមអំពើចិត្តទំនងជាមានច្រើនជាងនេះ ពីព្រោះជនរងគ្រោះនៅតាមតំបន់ជនបទមិនប្តឹង ដោយសារមានការពិបាកធ្វើដំណើរមកការិយាល័យរបស់អង្គការ ឬមានកង្វល់ពីសុវត្ថិភាពនៃគ្រួសាររបស់គេ។ អាជ្ញាធរមិនបានចាត់វិធានដាក់ទណ្ឌកម្ម ឬវិធានការផ្លូវច្បាប់ប្រឆាំងនឹងអ្នកទទួលខុសត្រូវចំពោះការឃុំខ្លួនគេដោយខុសច្បាប់ទេ។

នៅថ្ងៃទី ២ ខែមិថុនា អាជ្ញាធរខេត្តកោះកុងបានចាប់យកកង់របស់សកម្មជនជិះកង់ចំនួន ១៨ នាក់ ហើយបានឃាត់ពួកគេមិនឲ្យធ្វើដំណើរបន្តទៀត បន្ទាប់ពីពួកគេបានផ្តើមដំណើរជិះកង់មកភ្នំពេញ ដើម្បីទាញការចាប់អារម្មណ៍លើបញ្ហាបរិស្ថានក្នុងមូលដ្ឋាន។ ដំបូង អាជ្ញាធរអះអាងថា គេត្រូវត្រួតពិនិត្យក្រែងក្រុមនោះមានមេរោគកូវីដ ១៩ តែបន្ទាប់ពីយកសំណាកពីច្រមុះរួច អាជ្ញាធរបានរឹបអូសយកកង់របស់គេ រហូតទាល់តែសកម្មជនទាំងនោះ

ព្រមបញ្ឈប់ផែនការរបស់គេ ជាជាងប្រឈមនឹងការចាប់ខ្លួនពីបទ "ញុះញង់"។ អង្គការ NGO ក្នុងស្រុក ដែលធ្វើការផ្នែកសិទ្ធិមនុស្សបានរៀបរាប់ពីសកម្មភាពរបស់អាជ្ញាធរថា មានហេតុផលនយោបាយ ដោយគូសបញ្ជាក់ថា ក្រុមនោះគ្មានបានប្រព្រឹត្តខុសច្បាប់ទេ។

ក្រសួងសង្គមកិច្ច និងបណ្តុះបណ្តាលវិជ្ជាជីវៈបាននិយាយថា នៅឆ្នាំ ២០១៩ អាជ្ញាធរបានប្រមូលមនុស្សគ្មានផ្ទះសម្បែង អ្នកសុំទាន មនុស្សឡប់សតិ និងអ្នករកស៊ីផ្លូវភេទចំនួន១០០០ នាក់ ។ អាជ្ញាធរបានដាក់ពួកគេក្នុងមណ្ឌលសង្គមកិច្ច ដោយគ្មានផ្តល់ការព្យាបាលជំងឺឬស្បៀងអាហារគ្រប់គ្រាន់ទេ។ នៅខែមេសា ក្រសួងបានទទួលស្គាល់ថាខ្លួនមិនអាចព្យាបាល ឬបញ្ចូលពួកគេឲ្យទៅរស់នៅក្នុងសង្គមជាតិជាធម្មតាបានឡើយ។

<u>ការឃុំខ្លួនមុនសវនាការ</u>៖ តាមច្បាប់ ជនជាប់ចោទអាចត្រូវបានចាប់ខ្លួន និងឃុំខ្លួនរហូតដល់រយៈ ពេល ២៤ម៉ោង មុននឹងអាចមានមេធាវី ប៉ុន្តែអ្នកជាប់ពន្ធនាគារ ជាធម្មតា ត្រូវជាប់ឃុំជាច្រើនថ្ងៃ មុននឹងអាចជួបមេធាវី ឬជួបសមាជិកគ្រួសារ ។ យោងតាមមន្រ្តីរដ្ឋាភិបាល ការឃុំខ្លួនយូរបែបនេះ ភាគច្រើនបណ្តាលមកពីសមត្ថភាពមានកម្រិតរបស់ប្រព័ន្ធតុលាការ ។ ច្បាប់អនុញ្ញាតអោយមានការឃុំខ្លួនមុនសវនាការរហូតដល់រយៈពេល ៦ ខែ ចំពោះបទល្មើសមជ្ឈិម និង ១៨ ខែ ចំពោះបទឧក្រិដ្ឋ។ តែអង្គការមិនមែនរដ្ឋាភិបាលបាននិយាយថា អាជ្ញាធរឃុំអ្នកដែលត្រូវបានចោទខ្លះ មុនសវនាការ លើសរយៈពេលអតិបរិមាដែលកំណត់ដោយច្បាប់។ ពេលខ្លះ អាជ្ញាធរឃុំមនុស្សមុនសវនាការដោយគ្មានតំណាងផ្នែកច្បាប់។ នៅខែមេសា ក្រសួងមហាផ្ទៃបាននិយាយថា បានឃុំមនុស្សមុនសវនាការចំនួន ១៣ ៧២៩ នាក់ ដែលត្រូវជាចំនួនប្រហែល ១ ភាគ ៣ នៃអ្នកទោសទាំងអស់ក្នុងពន្ធនាគារ។

<u>លទ្ធភាពរបស់អ្នកជាប់ឃុំក្នុងការចោទសួរពីភាពស្របច្បាប់នៃការឃុំខ្លួនមុនចូលតុលាការ</u>៖ សំណុំរឿងនៅគរមិនទាន់ចាត់ការ និងការពន្យារពេលយូរក្នុងការទទួលបានសាលដីកាប៉ះពាល់ដល់សិទ្ធិក្នុងការធ្វើការតតាំងនៅក្នុងតុលាការប្រឆាំងនឹងមូលដ្ឋានច្បាប់ ឬលក្ខណៈធ្វើតែតាមទំនើងចិត្តនៃការឃុំខ្លួនមនុស្ស។ នៅថ្ងៃទី ១៨ ខែឧសភា ក្រសួងយុត្តិធម៌បានផ្តើមយុទ្ធនាការដែលមានរយៈពេល ៦ ខែ ដើម្បីដោះស្រាយការកកស្ទះនៃសំណុំរឿងចំនួនជិត ៤ ម៉ឺន នៅទូទាំងប្រទេស។

ង. ការបដិសេធមិនអោយទទួលបានការជំនុំជម្រះក្តីជាសាធារណៈដោយយុត្តិធម៌

រដ្ឋធម្មនុញ្ញបានចែងថាតុលាការមានភាពឯករាជ្យ ប៉ុន្តែ រដ្ឋាភិបាល ជាទូទៅ មិនគោរពឯករាជ្យភាពរបស់តុលាការឡើយ ។ ការសំរេចរបស់តុលាការស្ថិតក្រោមឥទ្ធិពលរបស់អ្នកនយោបាយ។ មន្រ្តីតុលាការ ដែលមានរហូតដល់ប្រធានតុលាការ ច្រើនតែមានមុខតំណែងក្នុងពេលជាមួយគ្នា នៅក្នុងគណបក្សកាន់អំណាច ហើយអ្នកសង្កេតការណ៍បាននិយាយថា មានតែអ្នកដែលមានទំនាក់ទំនងជាមួយនឹងគណបក្សប្រជាជន ឬផ្នែកប្រតិបត្តិទេ ដែលបានទទួលមុខតំណែងក្នុងតុលាការ។ ជាញឹកញាប់ លទ្ធផលនៃសវនាការហាក់ត្រូវបានកំណត់ជាមុនស្រេច។ នៅក្នុងការបន្តសវនាការក្បត់ជាតិលើមេដឹកនាំគណបក្សប្រឆាំងនយោបាយ កឹម សុខា រដ្ឋាភិបាលបានចេញសេចក្តីថ្លែងដែលផ្ទុយគ្នា ដោយពេលខ្លះទទូចថា តុលាការកាត់សេចក្តីដោយឯករាជ្យ ហើយពេលខ្លះទៀត និយាយថា សវ

នាការលើរូបលោកនឹងមានបន្ត "រាប់ឆ្នាំ" ឬថា លទ្ធផលនឹងអាស្រ័យលើកត្តាដទៃទៀត ដូចជាការដកការអនុគ្រោះពន្ធមួយផ្នែករបស់សហភាពអឺរ៉ុប។

មានអំពើពុករលួយយ៉ាងរាលដាលក្នុងចំណោមចៅក្រម ព្រះរាជអាជ្ញា និងមន្ត្រីតុលាការ ។ តុលាការគ្មានប្រសិទ្ធិភាព ហើយមិនអាចធានាដំណើរក្តីដោយយុត្តិធម៌ត្រឹមត្រូវបានទេ។

អ្នកសង្កេតការណ៍និយាយថា សមាគមមេធាវីជាតិលំអៀងយ៉ាងខ្លាំងទៅរកសមាជិកដែលមានខ្សែស្រឡាយជាមួយគណបក្សប្រជាជន នៅក្នុងការជ្រើសរើសសមាជិក។ ចំណែកមេធាវីមកពីគណបក្សប្រឆាំងឬក្រុមផ្សេងមិនសូវមានឱកាសទេ។ ពេលខ្លះ សមាគមជ្រើសយកអ្នកដែលគ្មានសមត្ថភាព ដោយសារតែខ្សែស្រឡាយនយោបាយ។ អ្នកវិភាគដោយមិនលំអៀងបានបង្ហាញអោយឃើញថា អ្នកដាក់ពាក្យចូលជាសមាជិកនៅក្នុងសមាគមនេះបានធ្វើការសូកប៉ាន់យ៉ាងច្រើន ដើម្បីបានចូល។ នៅថ្ងៃទី ១៦ ខែតុលា លី ចាន់ថុល ដែលជាអ្នកគាំទ្រនៃគណបក្សដឹកនាំប្រទេស ហើយដែលបានជួយធ្វើសេចក្តីព្រាងច្បាប់រំលាយគណបក្សសង្គ្រោះជាតិ បានជាប់ឆ្នោតជាប្រធាននៃសមាគមនេះ។

កង្វះចៅក្រម និងបន្ទប់តុលាការបានពន្យាករណីជាច្រើន។ អង្គការ NGO ក៏ជឿផងដែរថា មន្ត្រីតុលាការច្រើនផ្តោតលើករណីដែលក្នុងនោះ គេបានទទួលលុយ។ ការពន្យារពេលរបស់តុលាការ ឬអំពើពុករលួយរបស់តុលាការច្រើនតែធ្វើអោយជនរងការចោទប្រកាន់រួចផុតពីការកាត់ទោស។ មានការចោទថា ចុងចោទដែលមានទ្រព្យឬមានអំណាច រួមទាំងសមាជិកនៃកងកំលាំងសន្តិសុខផង តាមធម្មតា បង់លុយអោយជនរងគ្រោះ និងអាជ្ញាធរ ដើម្បីអោយទំលាក់ការចោទប្រកាន់ព្រហ្មទណ្ឌ។ ការចោទនេះត្រូវបានបញ្ជាក់ដោយរបាយការណ៍របស់ NGO និងករណីដែលចុងចោទជាអ្នកមានទ្រព្យត្រូវបានគេឃើញមានសេរីភាពដើរហើរពេញលេញ បន្ទាប់ពីមានការចុះផ្សាយក្នុងសារព័ត៌មានអំពីការចាប់ខ្លួនពួកគេ ហើយក្រោយមក គេមិនឃើញសេចក្តីរាយការណ៍បន្ថែមពីការកាត់ក្តី ឬលទ្ធផលចុងក្រោយនៃករណីទាំងនោះ។ ពេលខ្លះ អាជ្ញាធរបានតឿនអោយជនរងគ្រោះ ឬគ្រួសាររបស់គេទទួលយកនូវសំណងប៉ះប៉ូវជាលុយកាក់ ជាថ្នូរនឹងការទំលាក់ចោលការចោទប្រកាន់ព្រហ្មទណ្ឌ ឬការមិនបង្ហាញមុខជាសាក្សី។

នីតិវិធីជំនុំជម្រះក្តី

ច្បាប់ចែងពីសិទ្ធិក្នុងការទទួលបានការកាត់ក្តីដោយយុត្តិធម៌ និងជាសាធារណៈ តែតុលាការកម្រអនុវត្តច្បាប់លើសិទ្ធិនេះណាស់។

តាមច្បាប់ គេត្រូវប្រាប់ចុងចោទពីបទចោទប្រកាន់ទៅលើពួកគេ មានសិទ្ធិត្រូវបានគេសន្មតថា ជាជនស្លូតត្រង់នៅមុនតុលាការរកឃើញកំហុស និងមានសិទ្ធិប្តឹងឧទ្ធរណ៍ តែជារឿយៗ ចុងចោទជ្រើសរើសយកការសូកប៉ាន់ជាជាងពឹងលើដំណើរការក្តី ។ សវនាការមិនត្រូវបានធ្វើជាសាធារណៈគ្រប់ពេលទេ ហើយច្រើនតែត្រូវបានពន្យារពេល ដោយសារការិយាធិបតេយ្យក្នុងតុលាការ។ ចុងចោទមានសិទ្ធិបង្ហាញវត្តមាន ហើយពិគ្រោះយោបល់ជាមួយ

មេធាវី ប្រឈម និងចោទសួរសាក្សីប្រឆាំងនឹងខ្លួន ហើយបង្ហាញសាក្សី និងភស្តុតាងដោយខ្លួនគេ។ តុលាការអាចបើកសវនាការ និងដាក់ទោសលើជនសង្ស័យបានដោយកំបាំងមុខ តាមការអនុញ្ញាតដោយច្បាប់។ ក្នុងករណីព្រហ្មទណ្ឌ ប្រសិនបើចុងចោទគ្មានប្រាក់រកមេធាវីម្នាក់បាន តុលាការត្រូវផ្តល់តំណាងផ្នែកច្បាប់ដោយឥតគិតថ្លៃដល់ចុងចោទ ។ ទោះជាយ៉ាងណាក៏ដោយ ជារឿយៗ តុលាការតែងតែខ្វះធនធានដើម្បីផ្តល់ប្រឹក្សាផ្នែកច្បាប់ ហើយចុងចោទភាគច្រើនស្វះស្វែងរកជំនួយពីអង្គការមិនមែនរដ្ឋាភិបាល ឬត្រូវឡើងតុលាការដោយគ្មានតំណាងផ្នែកច្បាប់ ។ នៅក្នុងករណីគ្មានមេធាវីការពារចុងចោទក្នុងរឿងព្រហ្មទណ្ឌ តុលាការពន្យារករណីរហូតទាល់តែមេធាវីត្រូវបានរកបាន ហើយករណីបែបនេះច្រើនតែស៊ីពេលរាប់ខែ។ ការជំនុំជម្រះក្តីច្រើនតែធ្វើឡើងគ្រាន់តែបង្គ្រប់កិច្ច ហើយការសួរដេញដោលច្រើនដោយភាគីម្ខាងទៅភាគីម្ខាង ជាធម្មតា មិនបានកើតមានឡើយ ។ NGO និយាយថា សេចក្តីប្រកាសជាលាយលក្ខអក្សររបស់សាក្សី និងរបស់ជនរងការចោទ ច្រើនតែត្រូវបានគេយកធ្វើជាភស្តុតាងតែមួយគត់នៅក្នុងសវនាការ។ តុលាការផ្តល់សេវាបកប្រែដោយមិនគិតថ្លៃ។

មានការខ្វះមេធាវីច្រើនដែលមានជំនាញត្រឹមត្រូវ ពិសេសនៅក្រៅក្រុងភ្នំពេញ។ អ្នកដែលគ្មានធនធានសំរាប់រកមេធាវី បាត់បង់សិទ្ធិទទួលបានការកាត់ក្តីដែលបើកចំហជាសាធារណៈ និងដោយយុត្តិធម៌។ របាយការណ៍របស់អង្គការ International Commission of Jurists អោយដឹងថា ការត្រូវធ្វើការសូកប៉ាន់ច្រើនដើម្បីបានចូលជាសមាជិកនៃសមាគមមេធាវីធ្វើអោយមេធាវីដែលមានជំនាញ មានចំនួនតិច ដែលជាការធ្វើអោយមេធាវីបច្ចុប្បន្នមានឱកាសគ្រប់គ្រាន់ក្នុងការទទួលបានចំណូលច្រើន តាមរយៈមធ្យោបាយស្របច្បាប់ ឬមិនស្របច្បាប់។ ពេលខ្លះ អាជ្ញាធរបង្ខំអោយសារភាព ដោយការវាយដំ ឬការគំរាមកំហែង ហើយចុងចោទដែលមិនចេះអក្សរ ជាញឹកញាប់ មិនត្រូវបានប្រាប់ពីសេចក្តីនៅក្នុងចំលើយសារភាព ដែលគេត្រូវបានបង្ខំអោយចុះហត្ថលេខាទៅលើនោះទេ។ តុលាការទទួលយកការសារភាពដោយបង្ខំបែបនេះ យកធ្វើជាភស្តុតាង នៅក្នុងសវនាការ ទោះបីជាមានច្បាប់ហាមការធ្វើដូច្នេះក្តី។ បើយោងតាមអង្គការ NGO ផ្នែកសិទ្ធិមនុស្សមួយ ដែលធ្វើការសង្កេតលើសាលាឧទ្ធរណ៍ ក្នុងពេលចន្លោះពីឆ្នាំ ២០១៧ ដល់ឆ្នាំ ២០១៨ ចុងចោទចំនួន ១០ នាក់បានរងការគម្រាមកំហែង ហើយចុងចោទចំនួន ២១ នាក់ត្រូវបានគេធ្វើទារុណកម្មអោយឆ្លើយសារភាព។ មានតែសាលាឧទ្ធរណ៍មួយតែប៉ុណ្ណោះ នៅភ្នំពេញ ហើយដោយសារការពិបាកនៅក្នុងការដឹកអ្នកទោសពីពន្ធនាគារខេត្តមកសាលាឧទ្ធរណ៍នៅភ្នំពេញ ចុងចោទមានវត្តមានតែនៅក្នុងតិចជាងពាក់កណ្តាលនៃសវនាការឧទ្ធរណ៍តែប៉ុណ្ណោះ ។

អ្នកជាប់ពន្ធនាគារ និងអ្នកជាប់ឃុំដោយសារមូលហេតុនយោបាយ

គិតត្រឹមខែសីហា អង្គការមិនមែនរដ្ឋាភិបាលក្នុងស្រុកផ្នែកសិទ្ធិមនុស្សមួយបានប៉ាន់ប្រមាណថា អាជ្ញាធរបានឃុំខ្លួនអ្នកទោសនយោបាយចំនួនយ៉ាងតិច ៤០ នាក់ ដោយក្នុងចំណោមនោះ មាន ២៣ គឺជាមន្ត្រី ឬអ្នកគាំទ្រគណបក្សប្រឆាំង CNRPដែលត្រូវបានរំលាយ។ អ្នកគាំទ្រនិងសកម្មជនគណបក្សប្រឆាំងចំនួនជាង ៨០ នាក់ ដែលត្រូវបានចាប់ខ្លួននៅឆ្នាំ ២០១៩ ត្រូវបានដោះលែងឲ្យនៅក្រៅឃុំ ពីបទចោទដែលមិនទាន់បានកាត់ក្តីនៅឡើយ ហើយអាចប្រឈមនឹងការចាប់ខ្លួនឡើងវិញ នៅគ្រប់ពេល។

នៅថ្ងៃទី ១៥ ខែមករា សនាការលើប្រធានគណបក្ស CNRP គឺលោកកឹម សុខា បានចាប់ផ្តើម។ ពីដំបូង មានអ្នកចូលរួមតិចតួច រួមទាំងអ្នកការទូតម្នាក់ និងអ្នកបកប្រែម្នាក់ពីស្ថានទូតនិមួយៗ ត្រូវបានអនុញ្ញាតឲ្យចូល សង្កេតការណ៍។ សវនាការលើលោក កឹម សុខាត្រូវបានផ្អាកដោយគ្មានកំណត់ពេល កាលពីខែមិនា ដោយសារ កង្វល់លើមេរោគកូវីដ ១៩ ហើយបើគិតមកត្រឹមខែវិច្ឆិកា សវនាការនេះមិនទាន់បានបន្តនៅឡើយទេ។ នៅខែក ក្កដា តុលាការបានគម្រាមលោក កឹម សុខាថា ដំណើររបស់លោកទៅតាមខេត្ត ក្រៅក្រុងភ្នំពេញ អាចត្រូវបានចាត់ ទុកថាជា "សកម្មភាពនយោបាយ" ដែលត្រូវបានហាមនៅក្រោមលក្ខខ័ណ្ឌនៃការដោះលែងក្រោមការតាមដានរបស់ តុលាការ ពីការឃុំខ្លួននៅក្នុងផ្ទះ។ នៅថ្ងៃទី ១៦ ខែតុលា អាជ្ញាធរមូលដ្ឋានបានបញ្ឈប់ជាបណ្តោះអាសន្ន មិន ឲ្យលោក កឹម សុខាជួយអំណោយដល់អ្នករងគ្រោះដោយទឹកជំនន់ នៅខេត្តបន្ទាយមានជ័យ ដោយហៅសកម្មភាព នេះថាជា "សកម្មភាពនយោបាយ"។

នីតិវិធីតុលាការស៊ីវិល និងដំណោះស្រាយ

ប្រទេសកម្ពុជាមានប្រព័ន្ធមួយសម្រាប់ដោះស្រាយបណ្តឹងរដ្ឋប្បវេណី ហើយប្រជាពលរដ្ឋមានសិទ្ធិដាក់ ពាក្យបណ្តឹងស្វែងរកសំណងការខូចខាតចំពោះការរំលោភសិទ្ធិមនុស្ស ។ ជាទូទៅ មានទាំងដំណោះស្រាយតាមផ្លូវ រដ្ឋបាល ទាំងដំណោះស្រាយតាមផ្លូវតុលាការ។ តែ NGO និយាយថា ការដែលសាធារណជនមិនទុកចិត្តលើប្រព័ន្ធ តុលាការ ដោយសារតែមានអំពើពុករលួយ និងការគ្រប់គ្រងពីលើរបស់អ្នកនយោបាយ ធ្វើឲ្យមនុស្សជាច្រើនមិន ហ៊ានដាក់ពាក្យបណ្តឹង ហើយអាជ្ញាធរច្រើនតែមិនអនុវត្តសាលដីកាតុលាការ។

សំណងទ្រព្យសម្បត្តិ

ការបង្ខំយកមកដាក់ជាសមូហភាព នៅក្រោមរបបខ្មែរក្រហម និងការផ្លាស់ទីលំនៅរបស់ប្រជាជនបានធ្វើ អោយកម្មសិទ្ធិដីធ្លីមានភាពមិនច្បាស់លាស់។ ច្បាប់ភូមិបាលចែងថា អ្នកដែលមានកម្មសិទ្ធិដោយសុខសាន្តលើដី ឯកជន ឬដីរដ្ឋ (មិនរាប់បញ្ចូលដីសាធារណៈ ដូចជាសួនច្បារ) ឬបានរស់នៅក្នុងអាគាររដ្ឋដោយគ្មានការតវ៉ា ទាមទារពីអ្នកផ្សេង ក្នុងរយៈពេល ៥ឆ្នាំ មុនការប្រកាសអោយប្រើច្បាប់នេះ នៅឆ្នាំ ២០០១ មានសិទ្ធិដាក់ពាក្យសុំ កម្មសិទ្ធិលើដី/អាគារនោះជាស្ថាពរ។ តែ ប្រជាជនភាគច្រើននៅតែខ្វះការយល់ដឹងនិងមធ្យោបាយសំរាប់ទទួលបាន ឯកសារកម្មសិទ្ធិដីធ្លីជាផ្លូវការគ្រប់គ្រាន់។ តែពលរដ្ឋភាគច្រើនខ្វះចំណេះដឹង និងមធ្យោបាយដើម្បីទាមទារយកឯក សារកម្មសិទ្ធិផ្លូវការ។

ការិយាល័យសុរិយោដីខេត្តនិងស្រុកបន្តធ្វើតាមនិតិវិធីនៃការចុះបញ្ជីដីមុនឆ្នាំ ២០០១ ដែលមិនបញ្ចូលការ សិក្សាអង្កេតបានត្រឹមត្រូវលើដី ឬឱកាសសំរាប់អោយសាធារណជនផ្តល់មតិ។ ការទិញដីទុកលក់ ដោយគ្មានប័ណ្ណ កម្មសិទ្ធិច្បាស់លាស់ បានបណ្តាលអោយមានជំលោះ នៅគ្រប់ខេត្តទាំងអស់ ហើយបានបង្កើនភាពតានតឹងរវាងអ្នក ភូមិក្រីក្រតាមជនបទ និងឈ្មួញទិញលក់ដី។ សហគមន៍រស់នៅតាមតំបន់ក្រុងប្រឈមនឹងការបណ្តេញចេញដោយ បង្ខំ ដើម្បីយកកន្លែងសំរាប់គំរោងសាងសង់សម្រាប់លក់។

អាជ្ញាធរបានបន្តបង្ខំអោយអ្នកស្រុកផ្លាស់ទីលំ ទោះបីក្នុងប៉ុន្មានឆ្នាំមកនេះ មានការថយចុះក្តី។ អ្នកខ្លះប្រើ ការគំរាមកំហែងប្តឹង ឬបណ្តេញចេញ ដើម្បីសំឡុតអ្នកក្រ និងអ្នកស្ថិតក្នុងស្ថានភាពខ្សត់ខ្សោយ អោយទូទាត់

សំណាងដីរបស់គេ នៅក្នុងតំលៃក្រោមតំលៃទីផ្សារ។ ដោយគិតមកត្រឹមខែកក្កដា អង្គការNGO ក្នុងស្រុកមួយបាននិយាយថា បានលឹករណីថ្មីចំនួន ៣៣ ទាក់ទងនឹងការចាប់យកដី និងការបណ្តេញចេញ ដែលមានទៅលើគ្រួសារចំនួន ១៣២៧ នៅទូទាំងប្រទេស។

ច. ការជ្រៀតជ្រែកតាមអំពើចិត្តក្នុងភាពឯកជន គ្រួសារ គេហដ្ឋាន ឬក្នុងការឆ្លើយឆ្លងគ្នា

ថ្វីបើច្បាប់មានចែងអំពីភាពឯកជននៃលំនៅដ្ឋាន និងការឆ្លើយឆ្លងគ្នា ហើយហាមឃាត់ការឆែកឆេរខុសច្បាប់ ក្តី តែអង្គការមិនមែនរដ្ឋាភិបាលបានរាយការណ៍ថាជាទម្លាប់ នគរបាលធ្វើការឆែកឆេរ និងរឹបអូស ដោយគ្មានដីកាពីតុលា ។ ជាធម្មតា រដ្ឋាភិបាលបញ្ចេញសារឆ្លើយឆ្លងផ្ទាល់ខ្លួន ហើយថតការនិយាយឆ្លើយឆ្លងតាមទូរស័ព្ទរបស់មេដឹកនាំបក្សប្រឆាំង និងមេដឹកនាំសង្គមស៊ីវិល ហើបញ្ចេញទៅអោយប្រព័ន្ធផ្សព្វផ្សាយដែលត្រូវគ្នាជាមួយរដ្ឋាភិបាល។

NGO និងប្រព័ន្ធផ្សព្វផ្សាយអន្តរជាតិបានរាយការណ៍ថា នៅឧសភា អង្គភាពប្រតិកម្មរហ័សរបស់ទីស្តីការគណរដ្ឋមន្ត្រីបានផលិតវីដេអូខ្លែងក្លាយហើយបង្ហោះក្នុងប្រព័ន្ធផ្សព្វផ្សាយ ដើម្បីបង្ខូចកេរ្តិ៍ឈ្មោះព្រះសង្ឃសកម្មជន លួន សាវ៉ាត ដែលមានឈ្មោះល្បីជាសាធារណៈ។ វីដេអូស្តីពីព្រះសង្ឃសាវ៉ាត ល្បីចំពោះការចងក្រងឯកសាររបស់ព្រះអង្គស្តីពីការរំលោភសិទ្ធិដីធ្លី មានសារសម្លេងតាមវីដេអូរបស់ព្រះអង្គដែលត្រូវបានគេកាត់តខុសភាពដើម។ រដ្ឋាភិបាលបានប្រើការសារបង្ហោះក្នុងប្រព័ន្ធផ្សព្វផ្សាយសង្គមយកធ្វើជាហេតុផលសម្រាប់ផ្សឹកព្រះអង្គ ហើយចោទប្រកាន់ព្រះអង្គពីបទរំលោភផ្លូវភេទ។ ក្រោយមក ព្រះអង្គបានភៀសព្រះកាយទៅក្រៅប្រទេស ហើយបានសុំសិទ្ធិជ្រកកោននយោបាយ នៅប្រទេសស្វីស។

មានការនិយាយថា អាជ្ញាធរមូលដ្ឋានបានចូល និងឆែកឆេអង្គការសហគមន៍ និងការិយាល័យសហជីព។

ផ្នែកទី២ ៖ ការគោរពសេរីភាពពលរដ្ឋ ដែលរួមមាន

នៅខែមេសា ទី ២៩ ច្បាប់ថ្មីមួយសម្រាប់គ្រាអាសន្នបានចូលជាធរមាន។ លោកនាយករដ្ឋមន្ត្រីបានអះអាងថា ច្បាប់នេះមានភាពចាំបាច់ ដោយសារតែមានការផ្ទុះឡើងនៃមេរោគកូវីដ។ វាអនុញ្ញាតឲ្យរដ្ឋាភិបាលហាមប្រាម ឬដាក់កំហិតព្រំដែនលើសេរីភាពនៃការធ្វើដំណើរ ការប្រមូលផ្តុំគ្នា ការចែកចាយព័ត៌មាន និងលទ្ធភាពក្នុងការចាកចេញពីផ្ទះសម្បែង នៅក្នុងអំឡុងពេលនៃការប្រកាសគ្រាអាសន្ន។ NGO និងអ្នកជំនាញរបស់អង្គការសហប្រជាជាតិបានថ្កោលទោសច្បាប់នេះ ដោយលើកឡើងថា វាខ្វះយន្តការត្រួតពិនិត្យប្រកបដោយប្រសិទ្ធភាព ហើយអាចត្រូវបានគេប្រើដើម្បីបំពានលើសិទ្ធិរបស់ពលរដ្ឋ។ គិតមកត្រឹមខែវិច្ឆិកា រដ្ឋាភិបាលមិនបានប្រកាសស្ថានភាពអាសន្នទេ។

ក. សេរីភាពក្នុងការបញ្ចេញមតិ រួមទាំងសេរីភាពផ្នែកសារព័ត៌មាន៖ រដ្ឋធម្មនុញ្ញអនុញ្ញាតអោយមានការបញ្ចេញមតិដោយសេរី ដោយរួមទាំងសេរីភាពសារព័ត៌មានផងដែរ។ តាំងពីឆ្នាំ ២០១៧ រដ្ឋាភិបាលបានធ្វើយុទ្ធនាការជាបន្តដើម្បីលុបបំបាត់សារព័ត៌មានឯករាជ្យ និងសម្លេងប្រឆាំង នៅក្នុងប្រទេស ហើយធ្វើការរឹតត្បិតខ្លាំងលើការបញ្ចេញមតិដោយសេរី។ មនុស្ស និងស្ថាប័នជាច្រើនបាននិយាយពីការត្រូវបន្ថយការនិយាយស្តីរបស់គេ។

សេរីភាពក្នុងការនិយាយស្តី៖ រដ្ឋធម្មនុញ្ញផ្តល់សេរីភាពក្នុងការសម្តែងមតិ លើកលែងតែក្នុងករណីដែលប៉ះពាល់ដល់សន្តិសុខសាធារណៈ ។ រដ្ឋធម្មនុញ្ញក៏ប្រកាសផងដែរថា ព្រះមហាក្សត្រ "មិនអាចត្រូវគេរំលោភបាន" ហើយសេចក្តីណែនាំរបស់ក្រសួងមហាផ្ទៃ ដែលអនុលោមតាមច្បាប់បរិហាកេរ្តិ៍ បញ្ជាក់ជាថ្មីនូវដែនកំណត់ទាំងនេះ ។ ច្បាប់បោះឆ្នោតមានខដែលតំរូវអោយអង្គការសង្គមស៊ីវិលមានភាព "អព្យាក្រិត" នៅក្នុងអំឡុងពេលនៃយុទ្ធនាការនយោបាយ ហើយហាមពួកគេមិនអោយ "ប្រមាថ" គណបក្សនយោបាយតាមរយៈប្រព័ន្ធផ្សព្វផ្សាយ។ រដ្ឋាភិបាលបានកាត់ទោសពលរដ្ឋពីបទបទបរិហារកេរ្តិ៍ ផ្សាយព័ត៌មានមិនពិត និងញុះញង់ ដែលអាចនាំដល់ការដាក់ពន្ធនាគាររហូតដល់ ៣ ឆ្នាំ។ ចៅក្រមក៏អាចបញ្ជាអោយបង់ការផាកពិន័យផងដែរ ដែលអាចនាំអោយមានការចាប់ដាក់ពន្ធនាគារ បើមិនបង់ទេ។ នគរបាលនិង តុលាការបានបកស្រាយក្នុងលក្ខណៈទូលំទូលាយពាក្យថា "ញុះញង់" ។ គិតត្រឹមខែមិថុនា អាជ្ញាធរបានធ្វើការចាប់ខ្លួនចំនួន ១៧ ករណី ទាក់ទងនឹងការបង្ហោះសារតាមប្រព័ន្ធផ្សព្វផ្សាយសង្គម ដោយមួយចំនួនធំទាក់ទងនឹងការមេរោគរាតត្បាតកូវីដ ១៩។ NGO បាននិយាយថា នគរបាលបានបង្ខំឲ្យមនុស្ស ១១ នាក់ចុះហត្ថលេខាលើការយល់ព្រមលែងបង្ហោះ "ដំណឹងក្លែងក្លាយ" ជាថ្នូរនឹងការទំលាក់ការចោទប្រកាន់។ នៅថ្ងៃទី ១២ ខែមិនា នគរបាលនៅខេត្តកំពតបានបង្ខំឲ្យក្មេងអាយុ ១៤ ឆ្នាំសុំទោសនៅក្នុងសាលាបន្ទាប់ពីសិស្សរួមថ្នាក់ម្នាក់បានបង្ហោះសារឯកជនរបស់នាង ដែលអះអាងថា មនុស្ស ៣ នាក់បានស្លាប់ដោយសារមេរោគកូវីដ នៅក្នុងក្រុងរបស់នាង។ NGO នៅខេត្តកំពតបានកត់សម្គាល់ឃើញបទរំលោភលើសេរីភាពក្នុងការសម្តែងមតិចំនួន ២៧។

សេរីភាពផ្នែកសារព័ត៌មាន និងប្រព័ន្ធផ្សព្វផ្សាយ រួមតាំងសារព័ត៌មានតាមអ៊ិនធ័រណែត៖ រដ្ឋាភិបាល កងកំលាំងយោធា និងគណបក្សនយោបាយកាន់អំណាចបានបន្តមាន ឬមានឥទ្ធិពលលើប្រព័ន្ធផ្សព្វផ្សាយជាកាសែត និងតាមរលកធាតុអាកាស។ មានប្រភពព័ត៌មានឯករាជ្យតិចតួច។ កាសែតចំនួន ៣ ដែលបោះពុម្ពច្រើនជាងគេ ហើយគាំទ្រគណបក្សប្រជាជន មិនដែលរិះគន់រដ្ឋាភិបាលពីបញ្ហាសិទ្ធិមនុស្ស ឬបញ្ហាដែលមានលក្ខណៈនយោបាយទេ។ នៅខែមេសា ក្រសួងព័ត៌មានបានដកអាជ្ញាប័ណ្ណពីស្ថានីយវិទ្យុរិទ្ធីសែន បន្ទាប់ពីម្ចាស់ស្ថានីយបានរិះគន់ចំណាត់ការរបស់រដ្ឋាភិបាល លើមេរោគកូវីដ១៩។

គណកម្មាធិការជាតិរៀបចំការបោះឆ្នោត (គជប) បានចេញក្រមប្រតិបត្តិមួយសំរាប់ការបោះឆ្នោតខែកញ្ញា ឆ្នាំ ២០១៨ ដោយប្រាប់អ្នកសារព័ត៌មានថា ពួកគេនឹងប្រឈមការដាក់ពិន័យជាប្រាក់យ៉ាងច្រើន បើសិនជាគេសម្ភាសន៍អ្នកបោះឆ្នោត នៅជិតស្ថានីយ៍បោះឆ្នោត ឬបើគេបោះពុម្ពផ្សាយព័ត៌មានដែលអាចប៉ះពាល់ដល់ស្ថិរភាពនយោបាយ ឬបណ្តាលអោយសាធារណជនបាត់បង់ទំនុកចិត្តលើការបោះឆ្នោត។

អំពើហឹង្សា និងការយាយី៖ ហិង្សា និងការគំរាមកំហែងលើអ្នកសារព័ត៌មាននៅមានច្រើននៅឡើយ។ នៅថ្ងៃទី ២៥ ខែមិថុនា អាជ្ញាធរបានចាប់ខ្លួនរស់ សុខខែតពីបទ "ញុះញង់ឲ្យមានចលាចលសង្គម" បន្ទាប់ពីគាត់បានធ្វើការរិះគន់តាមហ្វេសបុក នូវការឆ្លើយតបរបស់រដ្ឋាភិបាល ចំពោះមេរោគរាតត្បាត។ នៅខែមេសា អាជ្ញាធរបានចាប់ខ្លួនសុវណ្ណ រិទ្ធី ដែលជាម្ចាស់ TV FB ពីបទចោទដូចគ្នានេះ បន្ទាប់ពីគាត់បង្ហោះនៅក្នុងប្រព័ន្ធផ្សព្វផ្សាយ នូវពាក្យដងស្រង់របស់

លោកនាយករដ្ឋមន្ត្រីហ៊ុន សែន ដែលប្រាប់អ្នករត់ម៉ូតូឌុប និងអ្នករត់តុកតុកឲ្យលក់យានរបស់គេទៅ បើគេគ្មានលុយ ដោយសារតែមេរោគរាតត្បាតកូវីដ ១៩។

នៅថ្ងៃទី ២៧ ខែតុលា តុលាការកំពូលបានបដិសេធបណ្តឹងរបស់អតីតអ្នកសារព័ត៌មានវិទ្យុអាស៊ីសេរី ២ នាក់ ដោយអនុញ្ញាតឲ្យបន្តការស៊ើបអង្កេតលើបទចោទទាក់ទងនឹងចារកម្មលើអ្នកទាំងពីរឲ្យបន្ត។ អ្នកទាំងពីរត្រូវបានចោទនៅឆ្នាំ ២០១៧ ពីបទ "ប្រមូលព័ត៌មានខុសច្បាប់ឲ្យរដ្ឋបរទេស" ហើយនៅក្នុងឆ្នាំ ២០១៨ បានរងការចោទពីបទចែកចាយរូបភាពអាសអាភាស។ បើត្រូវបានរកឃើញកំហុសតាមការចោទទី១ ពួកគេនឹងត្រូវជាប់ពន្ធនាគារពី ៧ ទៅ ១៥ ឆ្នាំ។ NGO និងអ្នកសង្កេតការណ៍បាននិយាយថា ករណីប្រឆាំងនឹងពួកគេមានលក្ខណៈនយោបាយ ហើយបានហៅការកាត់ក្តីយូរ និងការដកយកលិខិតឆ្លងដែនរបស់អ្នកសារព័ត៌មានថា ជាភស្តុតាងនៃការគម្រាមកំហែងរបស់រដ្ឋាភិបាលទៅលើប្រព័ន្ធផ្សព្វផ្សាយ។

ការចាប់ពិរុទ្ធ ឬការដាក់កំហិតលើសេចក្តីក្នុងអត្ថបទ៖ ច្បាប់ហាមការចាប់ពិរុទ្ធមុនបោះពុម្ពផ្សាយ ហើយគ្មានប្រព័ន្ធចាប់ពិរុទ្ធផ្លូវការទេ។ តែរដ្ឋាភិបាលបានប្រើមធ្យោបាយផ្សេងទៀត ដើម្បីធ្វើការចាប់ពិរុទ្ធលើប្រព័ន្ធផ្សព្វផ្សាយ និងអ្នកសារព័ត៌មាន ដែលមិនស្ថិតនៅក្រោមការគ្រប់គ្រងដោយផ្ទាល់របស់រដ្ឋាភិបាល ឬគណបក្សប្រជាជន តាមរយៈការគ្រប់គ្រងលើអាជ្ញាប័ណ្ណនិងលិខិតអនុញ្ញាត។ ប្រព័ន្ធផ្សព្វផ្សាយឯកជនបានសារភាពថា បានធ្វើការចាប់ពិរុទ្ធលើខ្លួនឯងខ្លះ ដោយខ្លាចរដ្ឋាភិបាលធ្វើការសងសឹក។ អ្នកសារព័ត៌មានអះអាងថា ម្ចាស់កាសែតប្រាប់កុំឲ្យគេសរសេរពីរឿងដែលធ្វើឲ្យរដ្ឋាភិបាលខឹង ហើយបាននិយាយថា ខ្លួនបានធ្វើការពិនិត្យចាប់ពិរុទ្ធលើខ្លួនឯង ដោយសារក្នុងពេលថ្មីៗនេះ មានការចោទប្រកាន់ព្រហ្មទណ្ឌលើអ្នកសារព័ត៌មាន។

ច្បាប់បរិហារកេរ្តិ៍៖ ច្បាប់កំហិតការសម្តែងមតិដែលបំពានលើសន្តិសុខសាធារណៈ បរិហារកេរ្តិ៍ឬមូលបង្កាច់ព្រះមហាក្សត្រ ហើយហាមប្រាមនិពន្ធនាយកនិងម្ចាស់សារព័ត៌មានមិនឲ្យផ្សព្វផ្សាយរឿងដែលមើលងាយ ឬបង្ខូចកេរ្តិ៍ព្រះមហាក្សត្រ ថ្នាក់ដឹកនាំរដ្ឋាភិបាល ឬស្ថាប័នសាធារណៈ។ រដ្ឋាភិបាលប្រើច្បាប់បរិហារកេរ្តិ៍ មួលបង្កាច់ បកអាក្រាត ដើម្បីធ្វើការរឹតត្បិតលើការនិយាយគ្នាជាសាធារណៈលើបញ្ហាដែលរដ្ឋាភិបាលគិតថាមានភាពរសើប ឬប្រឆាំងនឹងផលប្រយោជន៍របស់ខ្លួន។

សន្តិសុខជាតិ៖ រដ្ឋាភិបាលបានបន្តលើកឡើងពីកង្វល់សន្តិសុខជាតិធ្វើជាហេតុផលនៃការរឹតត្បិតលើសិទ្ធិរបស់ពលរដ្ឋ ដែលរិះគន់មន្ត្រី និងនយោបាយរដ្ឋាភិបាល។

ពីខែមករា ដល់ខែមិនា រដ្ឋាភិបាលបានចាប់ខ្លួនមនុស្សចំនួន ១៧ នាក់ ដែលផ្សាយព័ត៌មានស្តីពីមេរោគកូវីដ១៩ នៅលើប្រព័ន្ធផ្សព្វផ្សាយ។ អ្នកនាំពាក្យរដ្ឋាភិបាល គឺលោក ផៃ ស៊ីផាន បាននិយាយថា ការចែករំលែកព័ត៌មានបែបនេះ "ជាការបង្ករចលចល និងគ្រោះថ្នាក់"ហើយអាចប៉ះពាល់ដល់សន្តិសុខជាតិ និងបណ្តាលឲ្យមានការស្លន់ស្លោ។

SENSITIVE BUT UNCLASSIFIED

សេរីភាពអ៊ីនធឺណែត

មានការនិយាយដ៏គួរឲ្យទុកចិត្តបានថា ស្ថាប័នរដ្ឋធ្វើការតាមដានការឆ្លើយឆ្លងគ្នាតាមអ៊ិនធ័រណែត។ ច្បាប់ស្តីពីទូរគមនាគមន៍ត្រូវបានរិះគន់ជាទូទៅ ដោយសកម្មជនសិទ្ធិមនុស្ស និងសកម្មជនសំខាន់ៗក្នុងសង្គមស៊ីវិលថា ផ្តល់អោយរដ្ឋាភិបាលនូវអំណាចទូលំទូលាយក្នុងការលួចស្តាប់ការពិភាក្សាជាសាធារណៈតាមអ៊ិនធ័រណែត ដោយប្រើឧបករណ៍ទាក់ទងគ្នាជាឯកជន។ ច្បាប់នេះផ្តល់ឲ្យរដ្ឋាភិបាលមានអំណាចតាមផ្លូវច្បាប់ក្នុងការតាមដានគ្រប់ការសន្ទនាតាមទូរស័ព្ទ សារតាមទូរស័ព្ទ អ៊ីម៉េល សកម្មភាពតាមប្រព័ន្ធផ្សព្វផ្សាយសង្គម និងការឆ្លើយឆ្លងរបស់បុគ្គល ដោយគ្មានការយល់ព្រមឬដឹងពីពួកគេ ឬដោយគ្មានហេតុផលត្រឹមត្រូវ។ មតិសំដែងដែលត្រូវបានគេគិតថារំលោភលើន័យសន្តិសុខជាតិដែលកំណត់ដោយរដ្ឋាភិបាល អាចនាំដល់ការចាប់ដាក់ពន្ធនាគាររហូតដល់ ១៥ឆ្នាំ។

រដ្ឋាភិបាលមានអំណាចបិទទំព័រផ្សព្វផ្សាយសង្គម ឬគេហទំព័រ ដែលផ្សព្វផ្សាយព័ត៌មានដែលនាំដល់ "ចលាចលក្នុងសង្គម ដែលបំផ្លាញការការពារជាតិ សន្តិសុខជាតិ ទំនាក់ទំនងជាតិជាមួយប្រទេសដទៃ សេដ្ឋកិច្ច សណ្តាប់ធ្នាប់សង្គម ការរើសអើង ឬប្រពៃណី ឬវប្បធម៌ជាតិ។ នៅខែមេសា អាជ្ញាធរបានដកអាជ្ញាប័ណ្ណនៃទូរទស្សន៍តាមហ្វេសបុក TV FB ដោយប្រធាននៃទូរទស្សន៍នេះបានដកស្រង់សម្តីរបស់លោកនាយករដ្ឋមន្ត្រី ហ៊ុន សែន ទាក់ទងនឹងមេរោគកូវីដ ១៩។

"ក្រុមសង្គ្រាមតាមប្រព័ន្ធអ៊ិនធ័រណែត" នៅក្នុងអង្គភាពប្រតិកម្មរហ័សនិងផ្នែកសារព័ត៌មានរបស់ទីស្តីការគណរដ្ឋមន្ត្រី មាននាទីតាមដាន និងប្រឆាំងនឹងព័ត៌មាន "មិនត្រឹមត្រូវ" ពីផ្នែកសារព័ត៌មាន និងប្រព័ន្ធផ្សព្វផ្សាយសង្គម។ នៅឆ្នាំ ២០១៩ លោកនាយករដ្ឋមន្ត្រីបានគំរាមថា អ្នកជំនាញខាងអ៊ិនធ័រណែតរបស់លោកអាចរកឃើញទូរស័ព្ទរបស់អ្នកដែលបង្ហោះសារបរិហារកេរ្តិ៍តាមហ្វេសបុក តែក្នុងរយៈពេល ៤ នាទី។ ហើយក្នុងចំងាយតែ ៥ ហ្វីតទេ នូវអ្នកដែលបង្ហោះសារប្រមាថ នៅតាមហ្វេសបក។ នៅថ្ងៃទីឋ ២៦ តុលា បានបង្ហោះសារនៃការប្រជុំជាឯកជនតាម Zoom ដែលនៅក្នុងនោះ លោក ហូ វ៉ាន់ នៃគណបក្សប្រឆាំង បានបំផុសឲ្យអ្នកគាំទ្រធ្វើការតវ៉ា នៅមុខស្ថានទូតចិន។ លោក ហ៊ុន សែនបានព្រមានឲ្យលោក ហូ វ៉ាន់ "ប្រព្រឹត្តឲ្យបានត្រឹមត្រូវ" ដោយប្រពន្ធ និងកូនរបស់លោកកំពុងតែរស់នៅក្នុងប្រទេសកម្ពុជាទេ។

សេរីភាពខាងការសិក្សាអប់រំ និងពិធីវប្បធម៌

រដ្ឋាភិបាលពុំមានរឹតត្បិតសេរីភាពផ្នែកការសិក្សាអប់រំឬពិធីវប្បធម៌ឡើយ ជាផ្លូវការ ឬជាចំហឡើយ ។ ទោះជាយ៉ាងណាក៏ដោយ ក៏អ្នកធ្វើការក្នុងផ្នែកសិក្សាអប់រំច្រើនមានការប្រុងប្រយ័ត្ន នៅពេលបង្រៀនមុខវិជ្ជាពាក់ព័ន្ធនឹងនយោបាយ ដោយសារខ្លាចប៉ះពាល់អ្នកនយោបាយ ។ មានគ្រូជាច្រើនធ្វើការចាប់ពិរុទ្ធលើខ្លួនឯង ឬសំដែងមតិជាលក្ខណៈមិនបញ្ចេញឈ្មោះ។

ខ. សេរីភាពប្រមូលផ្តុំគ្នា និងសេរីភាពបង្កើតអង្គការ/សមាគម

រដ្ឋាភិបាលធ្វើការរឹតត្បិតលើសេរីភាពប្រមូលផ្តុំគ្នាដោយសន្តិវិធី និងការចងក្រងគ្នាជាក្រុម ជាសមាគម។

សេរីភាពប្រមូលផ្តុំគ្នា ដោយសន្តិវិធី

ថ្វីត្បិតតែរដ្ឋធម្មនុញ្ញមានចែងសេរីភាពប្រមូលផ្តុំគ្នាដោយសន្តិវិធីក្តី ប៉ុន្តែពេលខ្លះ រដ្ឋាភិបាលមិនបានគោរពសិទ្ធិនេះទេ ។ នៅក្នុងការអង្កេតមួយ ដែលលទ្ធផលត្រូវបានបញ្ចេញកាលពីខែកក្កដា សម្រាប់គម្រោងតាមដាន Fundamental Freedoms Monitoring Project គេរកឃើញថា មានតែ ៤០%តែប៉ុណ្ណោះនៃអ្នកឆ្លើយបាននិយាយថា គេអាចធ្វើការប្រមូលផ្តុំគ្នាដោយសន្តិភាព បើប្រៀបធៀបនឹងឆ្នាំ២០១៦ មាន ៦៥%។

ច្បាប់ តំរូវអោយមានការប្រាប់ជាមុននូវការតវ៉ា ការដើរក្បួន ឬបាតុកម្ម តែអាជ្ញាធរមិនបានអនុវត្តបានខ្ជាប់ខ្ជួនលើការទាមទារនេះទេ។ ខមួយចែងពីការត្រូវជំរាបប្រាប់ចំនួន ៥ ថ្ងៃមុន សំរាប់ការធ្វើបាតុកម្មដោយសន្តិវិធីភាគច្រើន ចំណែកខមួយទៀតចែងពីការតំរូវអោយជូនដំណឹងចំនួន ១២ ម៉ោងមុន សំរាប់ការប្រមូលផ្តុំគ្នាដោយមិនមានការគ្រោងទុក នៅលើទីកន្លែងឯកជន ឬសំរាប់ការតវ៉ានៅកន្លែងកំណត់ ហើយកំរិតចំនួនអ្នកចូលរួមត្រឹម ២០០នាក់។ តាមច្បាប់ អាជ្ញាធរខេត្ត និងអាជ្ញាធរក្រុងមានអំណាចសំរេចចេញការអនុញ្ញាតអោយធ្វើបាតុកម្ម។ តាមភាពជាក់ស្តែង ពិសេសនៅភ្នំពេញ មន្ត្រីអាជ្ញាធរថ្នាក់ក្រោមបដិសេធសំណើសុំ បើសិនជាថ្នាក់ជាតិមិនផ្តល់ការអនុញ្ញាតច្បាស់លាស់សំរាប់ការប្រមូលផ្តុំគ្នានោះទេ។ តាមធម្មតា អាជ្ញាធរតាមគ្រប់លំដាប់ថ្នាក់មិនផ្តល់ការអនុញ្ញាតដល់ក្រុមដែលរិះគន់គណបក្សដឹកនាំប្រទេសទេ ។ អាជ្ញាធរលើកហេតុផលពីតម្រូវការអោយមាន"ស្ថិរភាព" និង "សន្តិសុខសាធារណៈ" ដែលជាពាក្យមិនមាននិយាយនៅក្នុងច្បាប់ ហើយដូច្នេះ ត្រូវបានបកស្រាយតាមចិត្ត សំរាប់ការមិនផ្តល់ការអនុញ្ញាត។

របាយការណ៍ដែលគួរអោយទុកចិត្តបាន បានអោយដឹងថា រដ្ឋាភិបាលរាំងមិនអោយសមាគម ឬអង្គការមិនមែនរដ្ឋាភិបាលរៀបចំពិធីជាសាធារណៈទាក់ទងនឹងសិទ្ធិមនុស្ស ដោយលើកហេតុផលថា ក្រុមទាំងនោះមិនបានទទួលការអនុញ្ញាតពីអាជ្ញាធរមូលដ្ឋាន តែច្បាប់មិនតម្រូវអោយមានការយល់ព្រមជាមុនសំរាប់ធ្វើពិធីបែបនេះទេ ។ អាជ្ញាធររដ្ឋាភិបាល ពេលខ្លះថែមទាំងលើកឡើងពីខនៅក្នុងច្បាប់អង្គការ ដើម្បីរាំងអង្គការ សមាគមមិនអោយរៀបចំពិធីជាសាធារណៈ ឬបំបែកការប្រជុំឬការរៀនសូត្រ ដែលគេគិតថា ប្រឆាំងនឹងរដ្ឋាភិបាល។

ទោះបីជាមានការរឹតត្បិតទាំងនេះក្តី ក៏ផ្នែកសារព័ត៌មានបានរាយការណ៍ពីការតវ៉ាដោយគ្មានការអនុញ្ញាតជាសាធារណៈជាច្រើន ដែលភាគច្រើនទាក់ទងនឹងដីធ្លី ឬជំលោះដីធ្លី និងការទាមទារឲ្យដោះលែងអ្នកទោសនយោបាយ។ តាំងពីការចាប់ខ្លួនមេសហជីព លោក រ៉ុង ឈុន នៅថ្ងៃទី ៣១ កក្កដាមក អាជ្ញាធរជាញឹកញាប់ បានធ្វើការបំបែកក្រុមអ្នកតវ៉ា ដែលទាមទារឲ្យដោះលែងគាត់ ហើយបណ្តាលឲ្យមានរបួសយ៉ាងតិច ៤ នាក់។ នៅក្នុងករណីផ្សេងទៀត នគរបាលបានចាប់ខ្លួន និងចោទប្រកាន់បាតុករខ្លះ ពីបទចូលទៅក្នុងដីឯកជន ហើយធ្វើការតវ៉ាដោយគ្មានការអនុញ្ញាតត្រឹមត្រូវ។ នៅថ្ងៃទី ៧ ខែកញ្ញា នគរបាលបានចាប់ខ្លួនអ្នករៀបចំមួយចំនួននៃការប្រមូលផ្តុំធ្វើការតវ៉ា នៅភ្នំពេញ នៅថ្ងៃបន្ទាប់ ដើម្បីទាមទារឲ្យដោះលែងលោក រ៉ុង ឈុន និងសកម្មជនដទៃទៀត។ ការប្រមូលផ្តុំគ្នានោះនៅតែបន្តធ្វើ ហើយអ្នកចូលរួមមួយចំនួនត្រូវបានចាប់ខ្លួន។

បើយោងតាមរបាយការណ៍របស់ NGO ក្នុងស្រុកមួយ ដោយគិតមកត្រឹមខែកក្កដា មាន ៦២ ករណីនៃការរំលោភលើសេរីភាពនៃការប្រមូលផ្តុំគ្នា។ NGO ផ្នែកសិទ្ធិមនុស្សមួយទៀតបាននិយាយថា មាន ១៨៥ ករណីនៃការប្រមូលផ្តុំគ្នា ដោយ ១០១ ទាក់ទងនឹងសិទ្ធិដីធ្លី ៦៨ ទាក់ទងនឹងសិទ្ធិកម្មករ ហើយ ១៦ ទាក់ទងនឹងរឿងផ្សេង គិតពីខែមេសា ឆ្នាំ ២០១៩ ដល់ខែមិនា។ ពិតមែនហើយ រដ្ឋាភិបាលបានរឹតត្បិតលើករណីចំនួន ៥៣ ក្នុងលក្ខណៈណាមួយ ហើយបានបញ្ឈប់ករណីចំនួន ២១ បន្ថែមទៀត។

នៅថ្ងៃទី ១០ កក្កដា នៅខួបលើកទី៣ នៃការបាញ់សម្លាប់លោក កែម ឡីអាជ្ញាធរបានបិទហាងលក់នៅហ្គាស់សាំងកាល់តិចបូកគោ ហើយអាជ្ញាធរមិនអនុញ្ញាតឲ្យ NGO និងសកម្មជនធ្វើការជួបជុំគ្នានៅស្រុកកំណើតរបស់គាត់ទេ ដើម្បីរារាំងបាតុកម្ម ឬការតវ៉ា ដែលអាចមាន។

សេរីភាពបង្កើតអង្គការ/សមាគម

រដ្ឋធម្មនុញ្ញមានចែងអំពីសេរីភាពបង្កើតអង្គការ/សមាគម តែរដ្ឋាភិបាលមិនបានគោរពសិទ្ធិនេះអោយបានជាប់លាប់ទេ ដោយដៅជាពិសេសទៅលើក្រុម ដែលខ្លួនជឿថា មានការពាក់ព័ន្ធនឹងអ្នកប្រឆាំងផ្នែកនយោបាយ ។ ច្បាប់ស្តីពីអង្គការមិនមែនរដ្ឋាភិបាល តំរូវអោយគ្រប់អង្គការ សមាគមទាំងអស់មានអព្យាក្រិតភាពផ្នែកនយោបាយ ដែលការនេះមិនត្រឹមតែរឹតត្បិតលើសិទ្ធិក្នុងការចូលរួមតែប៉ុណ្ណោះទេ តែថែមទាំងរឹតត្បិតសិទ្ធិនៃអង្គការទាំងនោះនៅក្នុងការសំដែងមតិដោយសេរីថែមទៀតផង។

បញ្ញាតិដែលចែងមិនច្បាស់នៅក្នុងច្បាប់មួយចំនួន ហាមប្រាមសកម្មភាពណាទាំងអស់ដែលអាច "ធ្វើអោយខូចដល់សន្តិភាព ស្ថិរភាព និងសណ្តាប់ធ្នាប់សាធារណៈ" ឬប៉ះពាល់ដល់ "សន្តិសុខជាតិ សាមគ្គីជាតិ ប្រពៃណី និងវប្បធម៌នៃសង្គមជាតិកម្ពុជា"។ អង្គការសង្គមស៊ីវិលបានសំដែងកង្វល់ចំពោះបទបញ្ញាតិដែលចែងមិនច្បាស់ ថាបានបង្កើតអោយមានការប្រឈមខ្លាំងនឹងការរឹតត្បិតតាមចិត្ត និងដោយភ្ជាប់ទៅនឹងនយោបាយ លើសិទ្ធិរបស់អង្គការ សមាគម។ យោងតាមអ្នករិះគន់ ច្បាប់អង្គការ និងច្បាប់សហជីព ចែងពីដំណើរការចុះបញ្ជីស្មុគស្មាញ និងច្រើនជំហាន ហើយខ្វះការការពារផ្នែករដ្ឋបាល និងតម្លាភាព ដែលជាការធ្វើអោយដំណើរការនៃការចុះបញ្ជីរឹងខ្លាំងនឹងការជំទាសរបស់អ្នកនយោបាយឬអ្នកច្បាប់ ក្នុងរឿងចុះបញ្ជី។ ច្បាប់នេះ ដែលកំណត់អោយមានការធ្វើរបាយការណ៍យ៉ាងតឹងតែងស្តីពីថវិកា និងសកម្មភាព រួមទាំងការត្រូវបង្ហាញសំណើសុំថវិកាដែលបានទទួលថវិកា កិច្ចព្រមព្រៀងលើថវិកាជំនួយ កិច្ចព្រមព្រៀងផ្នែកហិរញ្ញវត្ថុ គណនេយ្យធនាគាររបស់អង្គការសមាគម ថែមទាំងចោទជាបន្ទុកធ្ងន់ដែលអាចអនុញ្ញាតឲ្យមន្ត្រីធ្វើការរឹតត្បិត ឬបិទអង្គការ ដោយសារហេតុផលបន្តិចបន្តួច។ NGO ខ្លះ និងសហជីពបានត្អូញត្អែរពីការដែលនគរបាលតាមដានជាប់ លើសកម្មភាពរបស់ពួកគេ ហើយគម្រាមអ្នកចូលរួម ដោយបានបញ្ជូននគរបាលក្នុងឯកសណ្ឋាន និងស្លៀកពាក់ស៊ីវិលឲ្យធ្វើការសង្កេតក្នុងការប្រជុំ និងវគ្គបណ្តុះបណ្តាលរបស់ពួកគេ។

NGO ក្នុងស្រុកមួយបានកត់ត្រាឃើញ ៣៣៣ ករណីស្តីពីការដែលអាជ្ញាធរធ្វើការរឹតត្បិតលើសេរីភាពនៃការចងក្រងជាអង្គការ សមាគមន ពីខែមេសា ឆ្នាំ ២០១៩ ដល់ខែមិនា និងក្រុមសហគមន៍ក្រៅផ្លូវការ ចំនួន ២៣ ករណី។

គ. សេរីភាពសាសនា

ចំពោះសេចក្តីរៀបរាប់លំអិតស្តីពីសេរីភាពសាសនា សូមមើល*របាយការណ៍ស្តីពីសេរីភាពសាសនា* តាមគេហទំព័រ www.state.gov/religiousfreedomreport/ ។

ឃ. សេរីភាពដើរហើរ

ច្បាប់មានចែងអំពីសេរីភាពដើរហើរនៅក្នុងប្រទេស ការធ្វើដំណើរនៅបរទេស ការធ្វើអន្តោប្រវេសន៍ និងមាតុភូមិនិវត្តន៍ ហើយជាទូទៅ ក្នុងការអនុវត្តជាក់ស្តែង រដ្ឋាភិបាលបានគោរពសិទ្ធិទាំងនេះ ។ នៅខែមេសា រដ្ឋាភិបាលបានធ្វើការរឹតត្បិតលើការចេញចូលរបស់មនុស្សក្នុងក្រុងភ្នំពេញ ថ្ងៃបុណ្យចូលឆ្នាំ ដើម្បីទប់ស្កាត់ការរាលដាលនៃមេរោគកូវីដ ១៩។

<u>និរទេស</u>៖ អ្នករិះគន់រដ្ឋាភិបាល និងអ្នកនយោបាយនៃគណបក្សប្រឆាំងខ្លះបាននិរទេសខ្លួនឯងទៅបរទេស។ នៅក្នុងករណីខ្លះ រដ្ឋាភិបាលចាត់វិធានការរាំងខ្ទប់មិនអោយអ្នកធ្វើនិរទេសខ្លួនត្រឡប់មកវិញ។

ជនភៀសខ្លួនក្នុងប្រទេស

អត់មាន។

ការការពារជនភៀសខ្លួន

<u>ការចាប់បញ្ជូនជនភៀសខ្លួនត្រឡប់វិញ៖</u>
រដ្ឋាភិបាលបានធ្វើសហប្រតិបត្តិការជាមួយការិយាល័យនៃឧត្តមស្នងការសហប្រជាជាតិទទួលបន្ទុកជនភៀសខ្លួន (UNHCR) និងអង្គការមនុស្សធម៌ដទៃទៀត ដើម្បីផ្តល់ការការពារ និងជំនួយដល់ជនផ្លាស់ទីលំនៅក្នុងប្រទេស ជនភៀសខ្លួន ជនភៀសខ្លួនដែលបានវិលត្រឡប់មកវិញ អ្នកស្វែងរកសិទ្ធិជ្រកកោន អ្នកគ្មានរដ្ឋ និងមនុស្សដទៃទៀតដែលជាទីកង្វល់។

<u>លទ្ធភាពទទួលបានការជ្រកកោន៖</u>
ច្បាប់ប្រទេសកម្ពុជាមានចែងអំពីការផ្តល់សិទ្ធិជ្រកកោន ឬឋានៈជាជនភៀសខ្លួន ហើយរដ្ឋាភិបាលបានរៀបចំប្រព័ន្ធមួយសម្រាប់ផ្តល់កិច្ចការពារដល់ជនភៀសខ្លួន ។ រដ្ឋាភិបាលមិនបានផ្តល់លទ្ធភាពស្មើគ្នាក្នុងការប្រើប្រាស់ប្រព័ន្ធនេះដល់អ្នកសុំសិទ្ធិជ្រកកោន និងជនភៀសខ្លួនទាំងអស់ទេ ហើយក៏គ្មានតម្លាភាពដែរ។ អ្នកស្វែងរកសិទ្ធិជ្រកកោនដែលចូលក្នុងប្រទេសដោយគ្មានឯកសារ ឬស្នាក់នៅហួសទិដ្ឋាការកំណត់ អាចនឹងរកការចាប់បញ្ជូន

ចេញវិញ។ អាជ្ញាធរមិនផ្តល់ឋានៈសម្រាប់អ្នកស្នាក់នៅស្របច្បាប់ ឬសៀវភៅស្នាក់ដល់ជនភៀសខ្លួនទេ តែគ្រាន់តែផ្តល់ "ប័ណ្ណជនភៀសខ្លួន" ទេ។

សេរីភាពក្នុងការដើរហើរ៖ អាជ្ញាធររឹតត្បិតលើការដើរហើររបស់ជនភៀសខ្លួន។ ឧទាហរណ៍ អាជ្ញាធរមូលដ្ឋានតម្រូវឲ្យអ្នកស្រុកភ្នំពីប្រទេសវៀតណាម ដែលបានទទួលឋានៈជនភៀសខ្លួន ស្នាក់នៅតែនៅកន្លែងស្នាក់នៅបណ្តោះអាសន្នរបស់គេតែប៉ុណ្ណោះ ក្រៅពីពេលទៅទិញអីវ៉ាន់ប្រើប្រាស់ចាំបាច់ប្រចាំថ្ងៃ។

ការងារ៖ច្បាប់អនុញ្ញាតឲ្យជនភៀសខ្លួនធ្វើការ និងបើកមុខរបរជំនួញ។ តែជនភៀសខ្លួនមិនទទួលបាននូវប័ណ្ណស្នាក់នៅទេ ដែលជាការធ្វើឲ្យគេមានការពិបាកក្នុងការអនុវត្តសិទ្ធិនេះ។

លទ្ធភាពទទួលបានការបំរើផ្នែកសេវាសាធារណៈជាមូលដ្ឋាន៖ ការដែលអាជ្ញាធរមិនព្រមផ្តល់ឲ្យនូវប័ណ្ណស្នាក់នៅដល់ជនភៀសខ្លួន ធ្វើឲ្យពួកគេមានការពិបាក ក្នុងការទទួលបានការបំរើផ្នែកសេវាសាធារណៈជាមូលដ្ឋាន។

ជនគ្មានប្រទេស [ជនគ្មានរដ្ឋ]

ប្រទេសកម្ពុជាមានអ្នករស់នៅដែលជាជនគ្មានរដ្ឋ។ អង្គការ UNHCR បាននិយាយថា មានមនុស្សគ្មានរដ្ឋចំនួនប្រមាណ ៥៧ ៤៤៤ នាក់ បើគិតមកត្រឹមដំណាច់ឆ្នាំ ២០១៩ ហើយពួកគេភាគច្រើនជាអាណិកជនវៀតណាម។ រដ្ឋាភិបាលមិនបានអនុវត្តច្បាប់ឬគោលនយោបាយប្រកបដោយប្រសិទ្ធភាព ដើម្បីផ្តល់ឱកាសដល់ជនទាំងនោះអោយទទួលបានសញ្ជាតិឡើយ ។ (សូមមើលផ្នែកទី ៦ ស្តីពីកុមារ)។ ហេតុផលដែលច្រើនមានជាងគេចំពោះភាពគ្មានប្រទេសគឺ កង្វះឯកសារត្រឹមត្រូវពីប្រទេសកំណើត។

បើយោងតាមអង្គការមិនមែនរដ្ឋាភិបាលមួយ បុគ្គលដែលគ្មានភស្តុតាងសញ្ជាតិ ច្រើនមិនសូវបានទទួលបានការងារផ្លូវការ ការសិក្សា ការចុះបញ្ជីអាពាហ៍ពិពាហ៍ លទ្ធភាពតាមផ្លូវតុលាការ និងកម្មសិទ្ធិដីធ្លីទេ។

ផ្នែកទី៣. សេរីភាពក្នុងការចូលរួមក្នុងដំណើរការនយោបាយ

រដ្ឋធម្មនុញ្ញផ្តល់សិទ្ធិដល់ប្រជាពលរដ្ឋក្នុងការជ្រើសរើសរដ្ឋាភិបាលរបស់ខ្លួនតាមរយៈការបោះឆ្នោតជាទៀងទាត់ដោយសេរី និងយុត្តិធម៌ ដោយផ្អែកលើសិទ្ធិបោះឆ្នោតជាសាកល និងស្មើភាព តែតាមភាពជាក់ស្តែង គ្មានលទ្ធភាពបែបនេះទេ។ តាមច្បាប់ រដ្ឋាភិបាលអាចរំលាយគណបក្សនយោបាយ និងហាមបុគ្គលមិនអោយកាន់មុខតំណែងដឹកនាំក្នុងគណបក្ស និងមានជីវិតនយោបាយ។ វិសោធនកម្មទាំងនោះថែមទាំងរឹតត្បិតគណបក្សមិនអោយប្រើឯកសារជាសំលេង ជារូបភាព ឬជាសំណេរ ដែលបានមកពីជនល្មើសដែលតុលាការបានដាក់ទោស។

គិតមកត្រឹមខែសីហា មានមន្ត្រីគណបក្សសង្គ្រោះជាតិចំនួនតែ ១២ នាក់ប៉ុណ្ណោះ ក្នុងចំណោម ១១៨ នាក់ ដែលត្រូវបានហាមពីសកម្មភាពនយោបាយ បានដាក់ពាក្យ ហើយបានទទួលសិទ្ធិធ្វើនយោបាយឡើងវិញ គឺមាន ៣ នាក់ ក្នុងឆ្នាំនៃរបាយការណ៍ និង ៩ នាក់ ក្នុងឆ្នាំ ២០១៩។ អ្នកឯកទេសក្នុងស្រុក និងសមាជិកគណបក្សប្រឆាំងបានត្អូញត្អែរថា ដំណើរការ "ផ្តល់សិទ្ធិឲ្យវិញ" នោះធ្វើតាមតែចិត្តនឹកឃើញ ធ្វើឲ្យគេយល់ខុសថា អ្នកនយោបាយមកពីគណបក្សប្រឆាំងនោះ បានធ្វើខុស ហើយធ្វើឲ្យលោកនាយករដ្ឋមន្ត្រីអាចជ្រើសរើសគូប្រឆាំងនយោបាយរបស់គាត់បាន។ ការហាមប្រាមពីដើមមកលើការធ្វើសកម្មភាពនយោបាយ ដែលមានឡើងបន្ទាប់ពីការរំលាយគណបក្សប្រឆាំងនេះដោយតុលាការកំពូល នៅឆ្នាំ ២០១៧ ។ ការសម្រេចចិត្តនេះត្រូវបានមជ្ឈដ្ឋានជាច្រើនរិះគន់ថា មានភាពលំអៀងផ្នែកនយោបាយ ដោយបានកត់សម្គាល់ថាឃើញថា ការសំម្រេចធ្វើការហាមប្រាមនេះមានឡើងមុនពេលមេដឹកនាំរបស់បក្សនេះរងការដាក់ទោសដោយតុលាការពីបទក្បត់ជាតិ ។ ជាមួយនឹងការរំលាយគណបក្សនេះ មន្ត្រីជាប់ឆ្នោតចំនួន ៥០០៧ នាក់របស់គណបក្សនេះក៏ត្រូវបានដកពីតំណែង ហើយជំនួសដោយមន្ត្រីរបស់គណបក្សប្រជាជន។ គណបក្សប្រជាជនគ្រប់គ្រងគ្រប់លំដាប់ថ្នាក់ទាំងអស់នៃរដ្ឋាភិបាល រាប់ពីក្រុមប្រឹក្សាស្រុកខេត្តដល់សភាជាតិ។

ការបោះឆ្នោត និងការចូលរួមផ្នែកនយោបាយ

<u>ការបោះឆ្នោតជាតិថ្មីៗកន្លងទៅ</u>៖ ការបោះឆ្នោតជាតិក្នុងពេលថ្មីៗបំផុត ដែលត្រូវបានធ្វើនៅខែកក្កដា ឆ្នាំ ២០១៨។ មានការចូលរួមនៃគណបក្សនយោបាយចំនួន ២០ តែគ្មានការចូលរួមនៃគណបក្ស CNRP ដែលជាគណបក្សប្រឆាំងធំជាងគេ។ គណបក្សប្រឆាំងទាំង ១៩ ក្រៅពីគណបក្សគ្រប់គ្រងអំណាច CPP ដែលចូលប្រកួតប្រជែង មានការគាំទ្រតិចហើយមានច្រើនទើបនឹងបង្កើតថ្មី។

ថ្វីបើច្បាប់ធ្វើយុទ្ធនាការតម្រូវឲ្យផ្នែកសារព័ត៌មាននានាធ្វើការផ្សាយស្មើៗគ្នា សម្រាប់គណបក្សនិមួយៗ ដែលចូលរួមនៅក្នុងការបោះឆ្នោតនិមួយៗក្តី តែគេគ្មានឃើញភស្តុតាងដែលបង្ហាញពីការអនុវត្តច្បាប់នេះទេ នៅក្នុងការបោះឆ្នោតឆ្នាំ ២០១៨។ ផ្នែកសារព័ត៌មានផ្សាយពីគណបក្សប្រជាជនច្រើនជាងគេ។ ដោយសារមានការធ្លាក់ចុះនៃអង្គភាពសារព័ត៌មានឯករាជ្យ អង្គភាពសារព័ត៌មានដែលគ្រប់គ្រងដោយរដ្ឋាភិបាល ធ្វើការផ្សព្វផ្សាយលើសលុប នៅមុនពេលបោះឆ្នោត ពិសេសនៅតំបន់ជនបទ ដែលអ្នកបោះឆ្នោតភាគច្រើនមិនសូវទទួលបានព័ត៌មានពីផ្នែកសារព័ត៌មានឯករាជ្យ។

សន្លឹកឆ្នោតចំនួនប្រហែល ៦០០ ០០០ សន្លឹកយកជាការមិនបាន ក្នុងការបោះឆ្នោតលើកមុន ចំនួនសន្លឹកឆ្នោតយកជាការមិនបានមាន ១០០ ០០០ សន្លឹក។ អ្នកសង្កេតការណ៍និយាយថា នេះគឺជាសញ្ញានៃការតវ៉ា ដោយសារពួកគេរងសម្ពាធឲ្យទៅបោះឆ្នោត ដោយគ្មានគណបក្ស CNRP ឈរឈ្មោះ។ អ្នកបោះឆ្នោតជាច្រើនសុខចិត្តគូសចោល ជាជាងបោះឲ្យគណបក្សប្រឆាំងណាមួយ។ បើតាមតួលេខរបស់រដ្ឋាភិបាល ចំនួន ៨៣% នៃអ្នកមានសិទ្ធិបោះឆ្នោត បានចេញទៅបោះឆ្នោត។ គណបក្សកាន់អំណាច CPP បានឈ្នះកៅអីទាំង ១២៥ នៅក្នុងរដ្ឋសភា។ ស្ថិតិរបស់រដ្ឋាភិបាលមិនអាចបញ្ជាក់បានទេ ដោយសារខ្វះអ្នកសង្កេតការណ៍ឯករាជ្យ។

SENSITIVE BUT UNCLASSIFIED

អ្នកសង្កេតការណ៍ឯករាជ្យភាគច្រើនចាត់ទុកដំណើរការបោះឆ្នោតទាំងមូលថាមានកំហុសឆ្គងធ្ងន់ធ្ងរ។ ស្ថានទូតភាគច្រើននៅកម្ពុជាមិនព្រមធ្វើជាអ្នកសង្កេតការណ៍ផ្លូវការ នៅក្នុងការបោះឆ្នោតនេះទេ។ អង្គការសង្កេតការណ៍បោះឆ្នោតដែលមានមែនរបស់រដ្ឋ ដោយរួមមានទាំងមជ្ឈមណ្ឌល Carter Center និង Asian Network for Free Elections ក៏បានសម្រេចចិត្តមិនមកធ្វើការតាមដានការបោះឆ្នោតនេះដែរ ពីព្រោះអង្គការទាំងនោះចាត់ទុកថា ការបោះឆ្នោតនេះខ្វះភាពត្រឹមត្រូវជាមូលដ្ឋាន។ គជប បានចោទសហគមន៍អន្តរជាតិថា មានភាពលំអៀង ដោយនិយាយថា សហគមន៍អន្តរជាតិគាំទ្រ គជប តែនៅពេលណាមានការចូលរួមការបោះឆ្នោតរបស់គណបក្ស CNRP តែប៉ុណ្ណោះ។ ទោះបីជាមានឈ្មោះថា ឯករាជ្យក្តី តែរដ្ឋាភិបាលបានដាក់កាមេរ៉ាថតនៅ គជប ដែលធ្វើឲ្យវាអាចតាមដានការងាររបស់គជបបាន។

<u>គណបក្សនយោបាយ និងការចូលរួមនយោបាយ</u>៖ គិតមកត្រឹមខែកក្កដា រដ្ឋាភិបាលបានបញ្ជាក់ថា មានគណបក្សនយោបាយចំនួន ៥៥ បានចុះបញ្ជីការជាមួយក្រសួងមហាផ្ទៃ។ លើកលែងតែគណបក្សប្រជាជន និងគណបក្សតូចៗមួយចំនួនដែលគាំទ្ររដ្ឋាភិបាល គណបក្សនយោបាយនានាបានរងការរើសអើងតាមផ្លូវច្បាប់ ការអនុវត្តច្បាប់មិនស្មើភាព ការគំរាមកំហែង និងការផ្សាយព័ត៌មានដោយមានលំអៀង។ កត្តាទាំងអស់នេះនាំអោយគណបក្ស CPP យកផ្តាច់មុខនូវអំណាចនយោបាយ។ អ្នកកាន់មុខតំណែងជាច្រើននៅក្នុងរដ្ឋាភិបាលត្រូវតែជាសមាជិកនៃគណបក្ស CPP ។ គិតមកត្រឹមខែកក្កដា NGO ក្នុងស្រុកមួយបាននិយាយថា មានករណីគម្រាមកំហែងចំនួន ២៣ ដល់សកម្មជននយោបាយ។ នៅថ្ងៃទី ១៩ ខែតុលា មានមនុស្ស ២ នាក់ជិះម៉ូតូ បានវាយលើឌិន វ៉ារិន អគ្គលេខាធិការនៃគណកម្មាធិការប្រតិបត្តិរបស់គណបក្សសង្គ្រោះជាតិ ដែលត្រូវបានរំលាយ ក្នុងពេលដែលគាត់ដើរមកផ្ទះ ពីហាងកាហ្វេ ដោយយកដុំថ្មគប់លើមុខរបស់គាត់។ គិតមកត្រឹមខែវិច្ឆិកា មន្ត្រីគណបក្សប្រឆាំងយ៉ាងហោចណាស់ចំនួន ១០ នាក់បានរងការវាយបែបនេះ តែអាជ្ញាធរមិនបានចាប់ខ្លួនជនសង្ស័យណាម្នាក់បានទេ។

<u>ការចូលរួមរបស់ស្ត្រី និងក្រុមជនជាតិភាគតិច</u>៖ គ្មានច្បាប់ដែលដាក់កំហិតព្រំដែនលើការចូលរួមរបស់ស្ត្រី និងជនជាតិភាគតិច នៅក្នុងដំណើរការនយោបាយទេ តែវប្បធម៌ប្រពៃណីកម្រិតការចូលរួមរបស់ស្ត្រីនៅក្នុងនយោបាយ និងរដ្ឋាភិបាល ជាពិសេសច្បាប់ស្រី ដែលមានតាំងពីសតវត្សទី ១៤ មក មានចំណែករារាំងខ្លាំងក្នុងរឿងនេះ ។ ទោះបីជាគណបក្ស CPP បានសន្យាម្តងហើយម្តងទៀតថា នឹងបង្កើនតំណាងរបស់ស្ត្រីក្តី តែចំនួនបេក្ខជនជាស្ត្រីដែលជាប់ឆ្នោតនៅក្នុងការបោះឆ្នោតជាតិនៅខែកក្កដា ឆ្នាំ

២០១៨ មានការថយចុះមកត្រឹម ១៩ នាក់ ពី ២៥ នាក់ ក្នុងការបោះឆ្នោតជាតិឆ្នាំ ២០១៣។ ការបោះឆ្នោតថ្នាក់មូលដ្ឋាន នៅឆ្នាំ ២០១៧ ឃើញមានជាលើកដំបូង នូវការចូលរួមនៃគណបក្សប្រជាធិបតេយ្យជនជាតិដើមកម្ពុជា ។

ផ្នែកទី៤ ៖ អំពើពុករលួយ និងកង្វះតម្លាភាពក្នុងរដ្ឋាភិបាល

ច្បាប់មានចែងអំពីទោសព្រហ្មទណ្ឌសម្រាប់អំពើពុករលួយដែលប្រព្រឹត្តដោយមន្ត្រីនានា ។ ទោះជាយ៉ាងណាក៏ដោយ រដ្ឋាភិបាលមិនបានអនុវត្តច្បាប់នេះប្រកបដោយប្រសិទ្ធភាពឡើយ ហើយមន្ត្រីជាញឹកញាប់ តែងតែប្រព្រឹត្តអំពើពុករលួយដោយមាននិទណ្ឌភាព ។

<u>អំពើពុករលួយ</u>៖ ក្រមព្រហ្មទណ្ឌបានកំណត់អំពើពុករលួយនានា ហើយកំណត់ច្បាស់នូវទោសចំពោះការប្រព្រឹត្តអំពើទាំងនេះ។ ច្បាប់ប្រឆាំងអំពើពុករលួយចែងពីមូលដ្ឋានច្បាប់សំរាប់អោយក្រុមប្រឹក្សាជាតិប្រឆាំងអំពើពុករលួយ និងអង្គភាពប្រឆាំងអំពើពុករលួយទទួល និងស៊ើបអង្កេតបណ្តឹងទាក់ទងនឹងអំពើពុករលួយ។ អង្គភាពប្រឆាំងអំពើពុករលួយមិនសហការអោយបានញឹកញាប់ជាមួយសង្គមស៊ីវិល ហើយត្រូវបានគេមើលឃើញថា គ្មានប្រសិទ្ធភាពក្នុងការប្រយុទ្ធប្រឆាំងនឹងអំពើពុករលួយ។ ផ្ទុយទៅវិញ អង្គភាពប្រឆាំងអំពើពុករលួយមានភាពសកម្មនៅក្នុងការដឹកនាំការស៊ើបអង្កេតទៅលើសមាជិកនៃគណបក្សប្រឆាំង ដែលជាការនាំអោយគេនាំគ្នាយល់ថា អង្គភាពនេះបំរើផលប្រយោជន៍របស់គណបក្សកាន់អំណាច។ អង្គភាពនេះមិនដែលស៊ើបអង្កេតសមាជិកជាន់ខ្ពស់នៃគណបក្សកាន់អំណាចទេ ទោះបីមានការចោទប្រកាន់ជាច្រើនពីបទពុករលួយ ក្នុងលំដាប់ថ្នាក់ជាន់ខ្ពស់នៃគណបក្ស និងរដ្ឋាភិបាលក្តី។ ឧទាហរណ៍ យោងតាមរបាយការណ៍ស៊ើបអង្កេតចេញខែកញ្ញា របស់វិទ្យុអាស៊ីសេរី កូនស្រី ២ នាក់របស់ទេសរដ្ឋមន្ត្រី និងជាអតីតអគ្គមេបញ្ជាការ ប៉ុល សារឿន បានចេញមុខក្នុងការបន្លំទាក់ទងនឹងអចលនទ្រព្យ នៅអូស្ត្រាលី ដែលមានតម្លៃប្រមាណ ១០០ លានដុល្លា។ របាយការណ៍មួយរបស់វិទ្យុអាស៊ីសេរីបាននិយាយនៅខែមេសាថា ហ៊ុន គឹមឡុង ដែលជាក្មួយស្រីរបស់លោកនាយករដ្ឋមន្ត្រី ហ៊ុន សែន និងលោកមេនគរបាលជាតិ នេត សាវឿន ជាប្តី បានទិញវីឡាមួយនៅប្រទេសស៊ីព ក្នុងតម្លៃ ២,៧ លានដុល្លា។ អ្នកទាំងពីរស្ថិតក្នុងចំណោមខ្មែរអ្នកធំចំនួន ៨ នាក់ ដែលមានឈ្មោះក្នុងរបាយការណ៍ដែលចេញនៅខែតុលា ឆ្នាំ ២០១៩ ដោយសារព័ត៌មាន Reuters ថាបានទទួលសញ្ជាតិស៊ីព បន្ទាប់ពីបានបោះទុនវិនិយោគក្នុងម្នាក់ៗចំនួន ២,២ លានដុល្លា នៅក្នុងប្រទេសនោះ។

មន្ត្រីរាជការត្រូវមានការយល់ព្រមពីប្រធាន មុនពេលឆ្លើយសំណួររបស់សាខានិតិបញ្ញាតិ ទាក់ទងនឹងការចោទប្រកាន់ស្តីពីអំពើពុករលួយ។

អំពើពុករលួយមានលក្ខណៈរាលដាល នៅក្នុងសង្គម និងរដ្ឋាភិបាល។ មានសេចក្តីរាយការណ៍មកថា នគរបាល ព្រះរាជអាជ្ញា ចៅក្រមស៊ើបអង្កេត និងចៅក្រមជំរះក្តី បានទទួលសំណូកពីអ្នករកស៊ី ទាំងស្របច្បាប់ ទាំងខុសច្បាប់។ ពលរដ្ឋតែងតែត្អូញត្អែរជាសាធារណៈអំពីអំពើពុករលួយ។ បៀវត្សរ៍មិនគ្រប់គ្រាន់រួមចំណែកឲ្យ មាន "អំពើពុករលួយដើម្បីរស់" ក្នុងចំណោមមន្ត្រីថ្នាក់ទាប ចំណែកវប្បធម៌និទណ្ឌភាពធ្វើអោយអំពើពុករលួយរីកសាយក្នុងចំណោមមន្ត្រីជាន់ខ្ពស់ ។

យោងតាមការវាស់ស្ទង់ដែលមានឈ្មោះថា 2016 Global Corruption Barometer តុលាការគឺជាវិស័យដែលពុករលួយជាងគេ នៅក្នុងរយៈពេល ៥ ឆ្នាំជាប់គ្នា ដែលបន្ទាប់មកមានផ្នែកអនុវត្តច្បាប់។

ការប្រកាសទ្រព្យសម្បត្តិ៖ រាជការ រួមទាំងមន្ត្រីតែងតាំង និងមន្ត្រីជាប់ឆ្នោតផង តាមច្បាប់ ត្រូវប្រកាសទ្រព្យសម្បត្តិរបស់គេ។ អង្គភាពប្រឆាំងអំពើពុករលួយ (ACU) ទទួលខុសត្រូវក្នុងការទទួលយកសេចក្តីប្រកាស ចំណែកការពិន័យចំពោះការមិនគោរពតាមមានការជាប់ពន្ធនាគាររាប់ពី ១ ខែទៅ ១ ឆ្នាំ។ ការប្រកាសទ្រព្យសម្បត្តិរបស់មន្ត្រីជាន់ខ្ពស់មិនត្រូវបានអោយដឹងដល់សាធារណៈទេ ហើយនៅបិទជិតក្នុងស្រោមសំបុត្រ រហូតទាល់តែមានការប្តឹងទាក់ទងនឹងអំពើពុករលួយ។ មានតែសេចក្តីប្រកាសទ្រព្យសម្បត្តិតែមួយគត់ត្រូវបានបើកមើល គឺសេចក្តីប្រកាសរបស់អតីតប្រធានគណបក្ស CNRP កឹម សុខា ។ NGO បានទាមទារឲ្យមានវិសោធនកម្មលើច្បាប់ប្រឆាំងអំពើពុករលួយ ហើយសុំឲ្យមានចុះក្នុងកំណត់ហេតុសាធារណៈ នូវទ្រព្យសម្បត្តិទាំងអស់ របស់មន្ត្រីរដ្ឋាភិបាល។

ផ្នែកទី៥ ៖ ឥរិយាបថរបស់រដ្ឋាភិបាលចំពោះការស៊ើបអង្កេតរបស់អង្គការអន្តរជាតិ និងអង្គការមិនមែនរដ្ឋាភិបាលលើការចោទប្រកាន់ពីបទរំលោភសិទ្ធិមនុស្ស

មានរបាយការណ៍ជាច្រើនអំពីកង្វះការសហការ ហើយនៅក្នុងករណីមួយចំនួន មានការបំភិតបំភ័យដោយមន្ត្រីរដ្ឋាភិបាលលើអ្នកស៊ើបអង្កេតសិទ្ធិមនុស្ស។ រដ្ឋាភិបាលបានគម្រាមប្តឹង NGO ចំនួន គឺអង្គការលីកាដូ STT និងអង្គការ Central ទាក់ទងនឹងការចេញរបាយការណ៍ ស្តីពីផលអវិជ្ជមាននៃកម្ចីខ្នាតតូច លើអ្នកទទួលកម្ចី។

មានអង្គការមិនមែនរដ្ឋាភិបាលដែលធ្វើការងារផ្នែកសិទ្ធិមនុស្សប្រមាណជា ២៥ នៅក្នុងប្រទេស និងមានចំនួនប្រហែល ១០០ ទៀតដែលផ្តោតការយកចិត្តទុកដាក់លើវិស័យផ្សេងទៀត ដែលមាននៅក្នុងបញ្ហាសិទ្ធិមនុស្ស ប៉ុន្តែមានតែអង្គការមួយចំនួនតូចប៉ុណ្ណោះ ដែលធ្វើសកម្មភាពក្នុងការរៀបចំកម្មវិធីបណ្តុះបណ្តាល ឬស៊ើបអង្កេតការរំលោភសិទ្ធិមនុស្ស ។

អង្គការសហប្រជាជាតិ និងអង្គការអន្តរជាតិដទៃទៀត៖រដ្ឋាភិបាល ជាទូទៅ បានអនុញ្ញាតអោយតំណាងអង្គការសហប្រជាជាតិមកធ្វើទស្សនកិច្ច ។ តែរដ្ឋាភិបាលច្រើនតែមិនព្រមជួបប្រជុំថ្នាក់ខ្ពស់ ជាមួយតំណាងនៃអង្គការសហប្រជាជាតិ ហើយមិនអោយពួកគេជួបជាមួយមន្ត្រីបក្សប្រឆាំង ដោយរួមទាំងលោក កឹម សុខាផងដែរ។ អ្នកនាំពាក្យរបស់រដ្ឋាភិបាលតែងតែរិះគន់តំណាងពិសេសនៃអង្គការសហប្រជាជាតិជាសាធារណៈ ចំពោះការនិយាយរបស់គេស្តីពីបញ្ហានានាផ្នែកសិទ្ធិមនុស្ស។

ស្ថាប័នសិទ្ធិមនុស្សរបស់រដ្ឋាភិបាល៖ រដ្ឋាភិបាលមានស្ថាប័នសិទ្ធិមនុស្សចំនួន ៣ ដែលរួមមានគណៈកម្មាធិការដាច់ដោយឡែក ទទួលបន្ទុកការពារសិទ្ធិមនុស្ស និងទទួលពាក្យបណ្តឹង នៅក្រោមព្រឹទ្ធសភា និងរដ្ឋសភា ព្រមទាំងគណៈកម្មាធិការសិទ្ធិមនុស្សកម្ពុជា ដែលស្ថិតនៅក្រោមខុទ្ទកាល័យនាយករដ្ឋមន្ត្រី។ គណៈកម្មាធិការសិទ្ធិមនុស្សកម្ពុជាប្រគល់របាយការណ៍របស់រដ្ឋាភិបាល ដើម្បីចូលរួមក្នុងដំណើរការពិនិត្យសិទ្ធិមនុស្សជាអន្តរជាតិ ដូចជាការពិនិត្យទៀងទាត់ជាសកល និងបានឆ្លើយតបចំពោះរបាយការណ៍របស់ស្ថាប័នរដ្ឋាភិបាល និងអង្គការអន្តរជាតិ ប៉ុន្តែមិនបានធ្វើការស៊ើបអង្កេតស្ថានភាពសិទ្ធិមនុស្សដោយឯករាជ្យឡើយ។ អង្គការមិនមែនរដ្ឋាភិបាលផ្នែកសិទ្ធិមនុស្សដែលគួរឱ្យទុកចិត្តបានចាត់ទុកថា គណៈកម្មាធិការរបស់រដ្ឋាភិបាលថា មានប្រសិទ្ធភាពការងារនៅមានកំរិត ហើយ

បានរិះគន់តួនាទីរបស់គេនៅក្នុងការនិយាយការពារការបង្ក្រាបរបស់រដ្ឋាភិបាល ទៅលើសង្គមស៊ីវិល និងគណបក្សប្រឆាំង។

អង្គជំនុំជម្រះវិសាមញ្ញនៅក្នុងតុលាការកម្ពុជា (ECCC) បានបន្តធ្វើការស៊ើបអង្កេត និងដាក់ទោសមេដឹកនាំខ្មែរក្រហម និងអ្នកទទួលខុសត្រូវខ្ពស់បំផុតចំពោះអំពើយង់ឃ្នង ដែលត្រូវបានប្រព្រឹត្តពីឆ្នាំ ១៩៧៥ ដល់ឆ្នាំ ១៩៧៩ ។ ECCC គឺជាតុលាការកូនកាត់ ដោយមានបុគ្គលិក និងចៅក្រមជាតិ និងអន្តរជាតិ ហើយគ្រប់គ្រងដោយច្បាប់ក្នុងស្រុករបស់កម្ពុជាផង និងកិច្ចព្រមព្រៀងរវាងរដ្ឋាភិបាល និងអង្គការសហប្រជាជាតិផង។ មិនទាន់មានការសម្រេចលើករណីប្រឆាំងនឹងឈ្មោះ មាស មុត និងអៅ អាននៅឡើយទេ។ នៅខែសីហា តុលាការកំពូលបានបិទករណី អៅ អាន ដោយសារគ្មានការយល់ស្របគ្នាលើការកាត់ក្តីលើអៅ អាន។ គិតមកត្រឹមខែវិច្ឆិកា ECCC មិនទាន់សម្រេចថា តើត្រូវបន្តលើករណីណាមួយ ដែលនៅសល់នោះទេ។

ផ្នែកទី៦៖ ការរើសអើង ការរំលោភបំពានក្នុងសង្គម និងការជួញដូរមនុស្ស

ស្ត្រី

<u>ការរំលោភសេពសន្ថវៈ និងហឹង្សាក្នុងគ្រួសារ</u>៖ ការរំលោភសេពសន្ថវៈ និងអំពើហឹង្សាក្នុងគ្រួសារគឺជាបញ្ហាធំ។ ច្បាប់ដែលមិនបញ្ជាក់ភេទនៃជនរងគ្រោះ ដាក់ទោសព្រហ្មទណ្ឌចំពោះអំពើរំលោភសេពសន្ថវៈ និងការបំពារបំពាន។ អំពើរំលោភសេពសន្ថវៈត្រូវកាត់ទោសឱ្យជាប់ពន្ធនាគារពី ៥ឆ្នាំ ទៅ ៣០ឆ្នាំ។ អំពើរំលោភសេពសន្ថវៈ ប្តី/ប្រពន្ធមិនត្រូវបានចែងជាក់លាក់នៅក្នុងក្រមព្រហ្មទណ្ឌឡើយ ប៉ុន្តែ អាចធ្វើការចោទប្រកាន់ថាជា "អំពើរំលោភសេពសន្ថវៈ" "ការបង្ករបួសស្នាម" ឬ "ការបំពារបំពានមិនសមរម្យ"បាន។ កម្រមានការចោទប្រកាន់ពីបទរំលោភសេពសន្ថវៈប្តី/ប្រពន្ធណាស់។ ច្បាប់ស្តីពីអំពើហិង្សាក្នុងគ្រួសារកំណត់ដាក់ទោសព្រហ្មទណ្ឌចំពោះអំពើហិង្សាក្នុងគ្រួសារ ប៉ុន្តែ មិនមានចែងជាក់លាក់អំពីការដាក់ទោសឡើយ។ គេអាចប្រើក្រមព្រហ្មទណ្ឌ ដើម្បីដាក់ទោសចំពោះបទល្មើសហឹង្សាក្នុងគ្រួសារ ដោយដាក់ទោសពន្ធនាគារចាប់ពី ១ ឆ្នាំរហូតដល់ ១៥ឆ្នាំ។

អំពើហិង្សាក្នុងគ្រួសារនិងការរំលោភផ្លូវភេទច្រើនតែមិនត្រូវបានគេរាយការណ៍អស់ ដោយសារជនរងគ្រោះខ្លាចការសងសឹកដោយជនល្មើស ការរើសអើងនៅក្នុងសង្គម និងការដែលគេមិនទុកចិត្តប្រព័ន្ធតុលាការ។ នៅក្នុងចំណោមមន្ត្រីតុលាការ មានចំនួននារីតិចតួច។ ១៤% នៃចៅក្រម ១២% នៃព្រះរាជអាជ្ញា ២០% នៃមេធាវី ដែលទំនងជាមូលហេតុនាំឲ្យមានការរាយការណ៍មិនអស់ពីការរំលោភសេពសន្ថវៈ និងការរំលោភធ្វើបាបក្នុងគ្រួសារ។ អង្គការ NGO បាននិយាយថា អាជ្ញាធរមិនសូវប្រឹងប្រែងខ្លាំងក្នុងការអនុវត្តច្បាប់គ្រួសារទេ ហើយជៀសវាងការពាក់ព័ន្ធក្នុងជំលោះក្នុងគ្រួសារ។

ការរំលោភផ្លូវភេទ និងអំពើហឹង្សាក្នុងគ្រួសារ ពេលខ្លះ បណ្តាលអោយស្លាប់៖ អង្គការ NGO មួយបាននិយាយថា មានការសម្លាប់ចំនួន ១០ ករណី នៅក្នុងការសង្កេត នៅឆ្នាំ២០១៨ លើករណីអំពើហឹង្សាក្នុងគ្រួសារចំនួន ៣៩ និង

ករណីរំលោភផ្លូវភេទចំនួន ១៨។ នៅក្នុងចំណោមករណីទាំង ៥៧ នេះ អាជ្ញាធរបានចាប់ខ្លួនជនល្មើសបានតែ ២៣ នាក់ទេ។ អ្នកសង្កេតការណ៍ភាគច្រើនជឿថា ទាំងអាជ្ញាធរ ទាំងសាធារណជន ជាទូទៅ មិនចាត់ទុកអំពើហឹង្សាក្នុងគ្រួសារថាជាបទល្មើសព្រហ្មទណ្ឌទេ។

ក្រសួងព័ត៌មាន និងក្រសួងកិច្ចការនារីបានចាប់ផ្តើមអនុវត្តក្រមអាកប្បកិរិយាសំរាប់ប្រព័ន្ធផ្សព្វផ្សាយទាក់ទងនឹងហឹង្សាទៅលើនារី។ ក្រមនេះហាមប្រាមការបោះពុម្ពព័ត៌មាន ដែលរួមទាំងរូបនៃជនរងគ្រោះ ការបង្ហាញពីការស្លាប់ របួស ឬភាពអាក្រាតរបស់ជនរងគ្រោះ និងការប្រើពាក្យប្រមាថទៅលើស្ត្រី។ ក្រសួងកិច្ចការនារីថែមទាំងបានប្រកាសពីប្រព័ន្ធផ្ញើសេចក្តីរាយការណ៍ នៅក្នុងជួររដ្ឋាភិបាល ដើម្បីបង្កើនតម្លាភាព និងគណនេយ្យភាព នៅក្នុងការឆ្លើយតបរបស់រដ្ឋាភិបាល ចំពោះហឹង្សាទៅលើស្ត្រី។

<u>ការបៀតបៀនផ្លូវភេទ</u>៖ ក្រមព្រហ្មទណ្ឌដាក់ទោសព្រហ្មទណ្ឌចំពោះការបៀតបៀនផ្លូវភេទ ដោយដាក់ពន្ធនាគារពី ៦ ថ្ងៃទៅ ៣ ខែ និងពិន័យជាទឹកប្រាក់បន្តិចបន្តួច។ ការបៀតបៀនផ្លូវភេទនៅកន្លែងធ្វើការត្រូវបានគេជឿថាមានជាទូទៅ(សូមមើលផ្នែក ៧.ឃ)។

នៅថ្ងៃទី ១០ កក្កដា នគរបាលស្រីចំនួន ៤ នាក់បានដាក់លិខិតទៅលោកឧបនាយករដ្ឋមន្ត្រី ស ខេង ដោយនិយាយពីការបៀតបៀនផ្លូវភេទដោយលោក អ៊ុក កុសល មេនគរបាលខេត្តកំពង់ធំ។ លិខិតនោះសរសេរថា ពួកគេបានរាយការណ៍ជាច្រើនលើកមកហើយ តាំងពីឆ្នាំ ២០១៨ មក តែមិនដែលបានទទួលយុត្តិធម៌ឡើយ។ មេនគរបាលនោះបានលាលែង ហើយបានទៅបួស តែក្នុងរយៈពេលប៉ុន្មានថ្ងៃដែលលិខិតនោះលេចលឺដល់សាធារណជន តែគិតមកដល់ខែវិច្ឆិកា គេមិនឃើញតុលាការចាត់វិធានការអ្វីឡើយ។

<u>ការបង្ខិតបង្ខំក្នុងការកំណត់ចំនួនប្រជាជន</u>៖ គ្មានសេចក្តីរាយការណ៍ពីការរំលូតកូនដោយបង្ខំ ការធ្វើមិនអោយមានកូនដោយមិនទៅតាមការស្ម័គ្រចិត្តទេ។

<u>ការរើសអើង</u>៖ រដ្ឋធម្មនុញ្ញចែងអំពីសិទ្ធិស្មើភាពគ្នាសំរាប់ស្ត្រី ការទទួលបានប្រាក់កម្រៃស្មើគ្នាចំពោះការងារដូចគ្នា និងឋានៈស្មើគ្នាក្នុងអាពាហ៍ពិពាហ៍។ អាជ្ញាធរមិនអនុវត្តច្បាប់បានល្អទេ។ ជាទូទៅ ស្ត្រីមានសិទ្ធិលើទ្រព្យសម្បត្តិស្មើភាពគ្នា មានសិទ្ធិតាមផ្លូវច្បាប់ដូចគ្នាក្នុងការដាក់ពាក្យបណ្តឹងលែងលះ និងសិទ្ធិស្មើគ្នាក្នុងការទទួលបានការអប់រំ និងការងារមួយចំនួន។ ប៉ុន្តែ ប្រពៃណីវប្បធម៌ និងការទទួលខុសត្រូវក្នុងការមើលកូនបានកម្រិតលទ្ធភាពរបស់ស្ត្រីក្នុងការឈានទៅដល់ការទទួលបានមុខតំណែងខ្ពស់នៅក្នុងការងារ ឬបានការងារធ្វើ (សូមមើលផ្នែក ៧ ឃ)។

អាជ្ញាធររំពឹងថា ស្ត្រីស្លៀកពាក់សមស្របតាម "ប្រពៃណីខ្មែរ"។ នៅខែកុម្ភៈ លោកនាយករដ្ឋមន្ត្រីបានចោទស្ត្រីខ្លះថាបាន "ស្លៀកពាក់ខ្លីមុខខ្លីក្រោយ" នៅពេលលក់ទំនិញតាមអ៊ិនធ័រណែត ហើយបានបញ្ជាឲ្យអាជ្ញាធរធ្វើការស៊ើបអង្កេត។ ២ ថ្ងៃក្រោយមក នគរបាលចាប់ខ្លួន រចនា អ្នកលក់តាមហ្វេសបុក ពីបទអាសអាភាស ដោយស្លៀកពាក់ដែល "ប៉ះពាល់កិត្តិយសនារីខ្មែរ"។ នៅថ្ងៃទី ២៤ មេសា នាងត្រូវបានដាក់ទោសឲ្យជាប់ពន្ធនាគារចំនួន ៦ ខែ។

កុមារ

<u>ការចុះសំបុត្រកំណើត</u>៖ តាមច្បាប់ សញ្ជាតិអាចទទួលបានតាមរយៈកំណើតពីឪពុកម្តាយដែលមិនមែនជាជនជាតិខ្មែរ ក្នុងករណីដែលឪពុកម្តាយទាំងពីរនោះបានកើត និងរស់នៅដោយស្របច្បាប់នៅក្នុងប្រទេសកម្ពុជា ឬករណីដែលឪពុក/ម្តាយណាម្នាក់ទទួលបានសញ្ជាតិកម្ពុជាតាមរយៈមធ្យោបាយផ្សេងទៀតតាមផ្លូវច្បាប់។ ជនជាតិខ្មែរដើមត្រូវបានចាត់ទុកថាជាពលរដ្ឋ។ ក្រសួងមហាផ្ទៃបានគ្រប់គ្រងប្រព័ន្ធចុះបញ្ជីកំណើតតាមបែបទំនើប ប៉ុន្តែទារកទាំងអស់មិនសុទ្ធតែត្រូវបានចុះបញ្ជីភ្លាមៗឡើយ ពិសេសដោយសារកង្វះការយល់ដឹងពីសារៈសំខាន់នៃការចុះបញ្ជីកំណើត និងអំពើពុករលួយច្រើន របស់អាជ្ញាធរមូលដ្ឋាន។

ការខកខានមិនបានចុះបញ្ជីកំណើតនាំអោយមានការរើសអើង រួមទាំងក្នុងការមិនផ្តល់សេវាសាធារណៈផងដែរ។ កុមារជនជាតិភាគតិច និងកុមារដែលគ្មានសញ្ជាតិច្រើនត្រូវបានផាត់ចេញពីដំណើរការចុះបញ្ជីកំណើត។ អង្គការមិនមែនរដ្ឋាភិបាលដែលផ្តល់សេវាចំពោះសហគមន៍ដែលត្រូវបានគេផាត់ចេញ បានរាយការណ៍ថា ជារឿយៗកុមារដែលគ្មានសំបុត្រកំណើត និងសៀវភៅគ្រួសារ បាត់បង់លទ្ធភាពទទួលបានការអប់រំ និងការថែទាំសុខភាព។ អង្គការមិនមែនរដ្ឋាភិបាលទាំងនោះក៏បានបញ្ជាក់ផងដែរថា អ្នកទាំងនេះច្រើនតែគ្មានលទ្ធភាពក្នុងការទទួលបានការងារធ្វើ ការមានទ្រព្យសម្បត្តិផ្ទាល់ខ្លួន ការចូលរួមបោះឆ្នោត ឬការប្រើប្រាស់ប្រព័ន្ធច្បាប់។

ការសិក្សា៖ ការអប់រំរហូតដល់ថ្នាក់ទី៩ គឺឥតមានបង់ថ្លៃឡើយ ប៉ុន្តែ មិនមែនជាកាតព្វកិច្ចត្រូវតែរៀនទេ។ កុមារជាច្រើនបានឈប់រៀនដើម្បីជួយគ្រួសារក្នុងការងារកសិកម្មលក្ខណៈគ្រួសារ ធ្វើការងារនៅក្នុងសកម្មភាពផ្សេងទៀត ។ អ្នកខ្លះទៀតចូលរៀននៅអាយុច្រើន ឬមិនចូលរៀនសោះតែម្តង។ រដ្ឋាភិបាលមិនបដិសេធក្មេងស្រីក្នុងការទទួលបានការអប់រំស្មើភាពគ្នាទេ។ ប៉ុន្តែ ជារឿយៗ គ្រួសារដែលមានធនធានមានកំរិត ផ្តល់អាទិភាពដល់ក្មេងប្រុសជាងក្មេងស្រី ពិសេសនៅតំបន់ជនបទ។ បើយោងតាមរបាយការណ៍អង្គការអន្តរជាតិ បន្ទាប់ពីកម្រិតបឋមសិក្សា ចំនួនក្មេងស្រីចុះឈ្មោះចូលរៀនធ្លាក់ចុះយ៉ាងខ្លាំងនៅតំបន់ក្រុង ចំណែកការចូលរៀនរបស់ក្មេងប្រុសនៅក្រោយថ្នាក់បឋមសិក្សា មានចំនួនធ្លាក់ចុះច្រើន នៅតំបន់ជនបទ។

<u>ការរំលោភធ្វើបាបកុមារ</u>៖ បើតាមអ្នកសង្កេតការណ៍ ការរំលោភធ្វើបាបកុមារច្រើនកើតមាន ហើយការប្តឹងប្រឆាំងនឹងជនប្រព្រឹត្តកម្រមានណាស់។ បើយោងតាមរបាយការណ៍របស់អង្គការ UNICEF ស្តីពីហឹង្សាលើកុមារ កុមារកម្ពុជាម្នាក់ក្នុងចំណោម ២ នាក់ធ្លាប់រងហឹង្សាខ្លាំង។ ការរំលោភផ្លូវភេទលើកុមារនៅតែជាបញ្ហាធ្ងន់ធ្ងរនៅឡើយ ហើយសេចក្តីរាយការណ៍ស្តីពីបទល្មើសនេះឃើញមានច្រើនឡើងៗ នៅក្នុងពេលប៉ុន្មានឆ្នាំកន្លងទៅនេះ។ គិតត្រឹមខែកក្កដា NGO មួយដែលធ្វើការផ្នែកសិទ្ធិមនុស្ស នៅក្នុងស្រុកបានធ្វើការស៊ើបអង្កេតលើបទរំលោភលើសិទ្ធិកុមារចំនួន ៦៧ ករណី ហើយឃើញថា ៥៦គឺជាករណីរំលោភសេពសន្ថវៈ ឬការប៉ងរំលោភសេពសន្ថវៈ។ នៅថ្ងៃទី ៤ ខែតុលា នគរបាលបានចាប់ខ្លួនកុមារាមានជំងឺសរសៃប្រសាទម្នាក់ ដោយចោទថា លួចរបស់ពីទីស្នាក់ការកណ្តាលរបស់គណបក្សប្រឆាំង។ នគរបាលបានដាក់ខ្នោះគាត់ ហើយបានបង្ខំឲ្យចុះហត្ថលេខាលើយល់ព្រមក្នុងការឈប់ចូលមកក្នុងកន្លែងហាមឃាត់ ហើយបានដោះលែងវិញ ក្រោយឃុំខ្លួនបាន ២ ថ្ងៃ។

ការរៀបអាពាហ៍ពិពាហ៍ និងការបង្ខំអោយរៀបអាពាហ៍ពិពាហ៍៖ អាយុគ្រប់ការតាមច្បាប់សំរាប់ក្មេងប្រុស និងក្មេងស្រីគឺ ១៨ ឆ្នាំ តែកុមារអាយុត្រឹម ១៦ ឆ្នាំអាចរៀបការដោយស្របច្បាប់បាន បើមានការយល់ព្រមពីឪពុកម្តាយ។

ការកេងប្រវ័ញ្ចផ្លូវភេទលើកុមារ៖ ការរួមភេទជាមួយកុមារអាយុក្រោម ១៥ ឆ្នាំ គឺជាអំពើខុសច្បាប់។ រដ្ឋាភិបាលបានបន្តធ្វើកូនផ្ទះបន ដើម្បីរកមើល និងប្រមូលជនរងគ្រោះដោយសារការជួញដូរផ្លូវភេទជាកុមារ ថ្វីបើភាគច្រើននៃការជួញដូរផ្លូវភេទលើកុមារមានការលាក់បាំង មាននៅតាមកន្លែងបំរើផ្លូវភេទ "ដោយមិនផ្ទាល់" ដូចជាតាមបៀហ្គាដិន កន្លែងធ្វើម៉ាសា កន្លែងកែសម្ផស្ស បាខារ៉ាអូខេ និងកន្លែងមិនមែនធ្វើពាណិជ្ជកម្មនានា។ នគរបាលបន្តស៊ើបអង្កេតលើករណីជួញដូរកុមារ នៅតាមផ្ទះបន ឬក្នុងករណីដែលជនរងគ្រោះមកប្តឹងដោយផ្ទាល់ តែមិនធ្វើការលើករណីស្មុគស្មាញខ្លាំងទេ ឧទាហរណ៍ ការកេងប្រវ័ញ្ចផ្លូវភេទតាមអ៊ិនធ័រណែត។ រដ្ឋាភិបាលមិនអនុញ្ញាតអោយមានការប្រើបច្ចេកទេសស៊ើបអង្កេតសំងាត់នៅក្នុងការស៊ើបអង្កេតលើការជួញដូរទេ ដែលជាការធ្វើអោយនគរបាលច្រើនមិនអាចចាប់អោយអ្នកប្រព្រឹត្តិការជួញដូរលើកុមារទទួលខុសត្រូវបានទេ។

ប្រទេសកម្ពុជានៅតែជាគោលដៅទេសចរណ៍ផ្លូវភេទលើកុមារ។ រដ្ឋាភិបាលបានប្រើប្រាស់ច្បាប់ ដើម្បីកាត់ទោសទាំងអ្នកទេសចរផ្លូវភេទ ទាំងពលរដ្ឋដែលកេងប្រវ័ញ្ចកុមារក្នុងពេស្យាចារ។ ច្បាប់ដាក់ទោសជាប់ពន្ធនាគារចាប់ពី ២ ទៅ ២០ ឆ្នាំ ចំពោះការកេងប្រវ័ញ្ច ជួញដូរផ្លូវភេទលើកុមារ។ ច្បាប់នេះក៏ហាមប្រាមផងដែរនូវការផលិត និងការមានរូបអាសអាភាសកុមារ។

អង្គការផ្នែកសិទ្ធិមនុស្ស និងអ្នកជំនាញក្នុងស្រុកបានសំដែងកង្វល់អំពីការខកខានរបស់រដ្ឋាភិបាល ក្នុងការដាក់ទោសអោយបានសមស្របទៅលើជនបរទេសដែលទិញការរួមភេទជាមួយកុមារ។ អំពើពុករលួយដែលរាលដាលនៅគ្រប់ផ្នែកទាំងអស់ក្នុងរដ្ឋាភិបាល ដាក់កំហិតព្រំដែនយ៉ាងខ្លាំងលើលទ្ធភាពរបស់មន្ត្រីម្នាក់ៗ ក្នុងការចាប់អោយជនប្រព្រឹត្តការជួញដូរផ្លូវភេទលើកុមារទទួលខុសត្រូវ ហើយរដ្ឋាភិបាលមិនធ្វើការស៊ើបអង្កេតឬកាត់ទោសមន្ត្រីដែលឃុបឃិតឡើយ។

កុមារផ្លាស់ទីលំនៅ៖ កុមារផ្លាស់ទីលំនៅនៅតែជាបញ្ហាធ្ងន់ធ្ងរ និងកំពុងកើនឡើងខ្លាំង។ រដ្ឋាភិបាលបានផ្តល់សេវាមានកំរិត និងមិនគ្រប់គ្រាន់ដល់កុមាររស់នៅតាមចិញ្ចើមថ្នល់ នៅមជ្ឈមណ្ឌលស្តារនីតិសម្បទា ដែលមានតែ១ នៅភ្នំពេញ។ នៅឆ្នាំ ២០១៧ អង្គការមិនមែនរដ្ឋាភិបាលក្នុងស្រុកមួយបានវាយតម្លៃថា មានកុមារតាមចិញ្ចើមផ្លូវក្នុងចំនួនប្រហែលជាពី ១២០០ ទៅ ១៥០០ នាក់នៅក្នុងរាជធានីភ្នំពេញ ដែលគ្មានទំនាក់ទំនងគ្រួសារ ហើយកុមារប្រមាណជាពី ១៥ ០០០ ទៅ ២០ ០០០នាក់ បានធ្វើការងារនៅតាមចិញ្ចើមផ្លូវ ប៉ុន្តែ បានត្រឡប់ទៅផ្ទះវិញនៅពេលយប់។

កុមារនៅតាមមណ្ឌល អង្គការ៖ អង្គការ NGO និងអ្នកសង្កេតការណ៍ដទៃទៀតបានចោទថា មជ្ឈមណ្ឌលកុមារកំព្រាឯកជនជាច្រើនគ្មានការគ្រប់គ្រងល្អទេ ហើយមានកុមារអត់កំព្រាច្រើន ដើម្បីទាក់ទាញអំណោយពីជនបរ

ទេស។ បើយោងតាមអង្គការ UNICEF និងការស្រាវជ្រាវមួយដែលធ្វើដោយសាកលវិទ្យាល័យ Columbia នៅឆ្នាំ ២០១៨មានកុមារក្នុងចំនួនពី ៣៦ ០០០ ទៅ ៤៩ ០០០ នាក់រស់នៅតាមផ្ទះដែលផ្តល់ការថែទាំ ឬមជ្ឈមណ្ឌលកុមារកំព្រា។ ប្រហែល ៨០% នៃកុមារទាំងនេះមានយ៉ាងហោចណាស់ក៏ឪពុក ឬក៏ម្តាយដែរ។ ការថែទាំអោយស្នាក់នៅតាមផ្ទះនាំអោយមានការលួតលាស់ឬលទ្ធផលសុខភាពទាបសំរាប់កុមារ ហើយធ្វើអោយពួកគេប្រឈមនឹងការកេងប្រវ័ញ្ច នៅពេលអនាគត។ គ្មានកម្មវិធីការពារកុមារដែលដំណើរការឬទ្រទ្រង់ដោយរដ្ឋ សំរាប់ផ្តល់ជម្រើសមានសុវត្ថិភាពសំរាប់កុមារទេ។

ការចាប់ជំរិតកុមារឆ្លងដែន៖ ប្រទេសកម្ពុជាមិនមែនជាហត្ថលេខីនៃអនុសញ្ញាក្រុងឡាអេ ឆ្នាំ១៩៨០ ស្តីពីទិដ្ឋភាពស៊ីវិលនៃការចាប់ជំរិតកុមារឆ្លងដែនឡើយ។ សូមមើលរបាយការណ៍ប្រចាំឆ្នាំរបស់ក្រសួងការបរទេសសហរដ្ឋអាមេរិកស្តីពីការចាប់កុមារឆ្លងដែន តាម travel.state.gov/content/travel/en/International-Parent-Child-Abduction/for-providers/legal-reports-and-data.html ។

ការប្រឆាំងនឹងសាសនាជ្វីស (Anti-Semitism)

មានសហគមន៍អនិកជនកាន់សាសនាជ្វីសតូចមួយនៅក្នុងរាជធានីភ្នំពេញ ហើយមិនមានរបាយការណ៍អំពី ទង្វើប្រឆាំងនឹងសាសនានេះឡើយ។

ការជួញដូរមនុស្ស

សូមចូលមើលរបាយការណ៍ស្តីពីការជួញដូរមនុស្ស របស់ក្រសួងការបរទេសសហរដ្ឋអាមេរិក នៅគេហទំព័រ www.state.gov/trafficking-in-persons-report/ ។

ជនពិការ

ច្បាប់ហាមប្រាមការរើសអើង ការព្រងើយកន្តើយ ការកេងប្រវ័ញ្ច ឬការបោះបង់ជនពិការ ទាំងពិការរាងកាយ ទាំងពិការផ្នែកសតិបញ្ញា តែមិនត្រូវបានគេអនុវត្តឲ្យមានប្រសិទ្ធភាពទេ។ ច្បាប់នេះមិននិយាយពីការបង្ករលក្ខណៈងាយស្រួលសំរាប់ជនពិការ ក្នុងការធ្វើដំណើរទេ។ ក្រសួងសង្គមកិច្ចជាអ្នកទទួលខុសត្រូវរួមក្នុងការការពារសិទ្ធិរបស់ជនពិការ ថ្វីបើច្បាប់កំណត់ដាក់ភារកិច្ចដោយឡែកជាក់លាក់សំរាប់ក្រសួងដទៃទៀត ដែលរួមមានក្រសួងសុខាភិបាល អប់រំ សាធារណការ និងដឹកជញ្ជូននិងក្រសួងការពារជាតិក្តី។

ជនពិការជួបប្រទះការរើសអើងជាច្រើនពីសង្គម ជាពិសេសក្នុងការទទួលការងារជំនាញ ។

កុមារដែលមានភាពពិការខ្លះៗបានចូលរៀននៅសាលាធម្មតា។ បើយោងតាមរបាយការណ៍ឆ្នាំ ២០១៩ របស់ក្រសួងអប់រំ មានសិស្សពិការចំនួន ៦០ ២៨៤ នៅទូទាំងប្រទេស។ ក្រសួងបានធ្វើការលើការបណ្តុះ

បណ្តាលគ្រូស្តីពីវិធីបញ្ចូលសិស្សពិការអោយរៀនជាមួយសិស្សមិនពិការ។កុមារដែលពិការខ្លាំង បានរៀននៅសាលាដោយឡែក ដែលឧបត្ថម្ភដោយអង្គការ NGO នៅភ្នំពេញ។ ការសិក្សាសំរាប់ពួកគេគ្មាននៅក្រៅភ្នំពេញទេ។

ពុំមានការកម្រិតតាមច្បាប់ណាមួយចំពោះសិទ្ធិជនពិការក្នុងការបោះឆ្នោត ឬចូលរួមក្នុងកិច្ចការនានារបស់ពលរដ្ឋឡើយ ប៉ុន្តែរដ្ឋាភិបាលមិនបានចូលរួមខិតខំប្រឹងប្រែង ដើម្បីជួយដល់ជនពិការអោយចូលរួមកាន់តែច្រើនក្នុងនាមជាពលរដ្ឋឡើយ ។

សញ្ជាតិ/ពូជសាសន៍/ជាតិពន្ធុភាគតិច

អ្នកជំនាញបានទទួលស្គាល់ថាមានប្រតិកម្មមិនល្អទៅលើចំនួនកាន់តែច្រើនឡើងនៃជនជាតិចិននៅក្នុងប្រទេស ម្យ៉ាង ដោយសារគេយល់ថា ចិនច្រើនធ្វើសកម្មភាពល្មើស ពិសេសនៅក្រុងព្រះសីហនុ។ កាសែតជាភាសាខ្មែរមានចុះច្រើន នូវរឿងស្តីពីបទល្មើសដែលប្រព្រឹត្តដោយជនជាតិចិន និងថៅកែចិន នៅកម្ពុជា ដោយរួមមានទាំងហឹង្សាដោយក្រុមយូកូង ការក្លែងក្លាយរបស់ រូបអាសអាភាស ការបើកបរដោយស្រវឹង និងថ្នាំញៀន។ នៅថ្ងៃទី ១៥ សីហា អាជ្ញាធរបានចាប់ខ្លួនចិនចំនួន ២៩ នាក់ ហើយបានចោទពួកគេថា ធ្វើការចាប់ជំរិតមនុស្ស។ នៅខែវិច្ឆិកា អាជ្ញាធរបានរាយការណ៍ថា បានចាប់បញ្ជូនចេញ នូវជនបរទេសចំនួន ៥៤២ នាក់ ដោយសារធ្វើសកម្មភាពខុសច្បាប់ ដោយក្នុងនោះ ភាគច្រើនជាជនជាតិចិន នៅក្នុងរយៈពេល ៩ ខែដំបូង។ នៅថ្ងៃទី ២០ វិច្ឆិកា មន្ត្រីនៅទីក្រុងព្រះសីហនុបានចាប់បញ្ជូនចេញនូវស្ត្រីចិន ២ នាក់ ពីបទពេស្យាចារ។

អំពើហឹង្សា ការរើសអើង និងអំពើហឹង្សាដោយផ្អែកលើប្រភេទនៃចំណង់ផ្លូវភេទ និងអត្តសញ្ញាណយេនឌ័រ

គ្មានច្បាប់ដែលដាក់ទោសចំពោះការរួមភេទនៃមនុស្សភេទដូចគ្នាដោយមានការព្រមព្រៀងគ្នាទេ ហើយក៏គ្មានការរើសអើងជាផ្លូវការចំពោះក្រុមស្ត្រីស្រឡាញ់ស្ត្រី បុរសស្រឡាញ់បុរស បុគ្គលស្រឡាញ់ទាំងពីរភេទ និងបុគ្គលប្តូរភេទ (LGBTI) ទេ ទោះបីជាការរើសអើង និងការពេបជ្រាយនៅតែមានក្តី ជាពិសេសនៅតំបន់ជនបទ។

ជាទូទៅ ក្រុម LGBTI ពុំសូវមានឱកាសទទួលបានការងារធ្វើទេ ដោយសារមានការរើសអើងនិងការផាត់ពួកគេចេញ។ មនុស្សក្នុងក្រុមនេះ ច្រើនតែត្រូវបានគេយាយី និងសំលុត ដោយសារការងាររបស់គេនៅក្នុងកន្លែងកំសាន្ត និងផ្នែកជួញដូរផ្លូវភេទ។

ផ្នែកទី៧ ៖ សិទ្ធិកម្មករ

ក. សិទ្ធិបង្កើតអង្គការ/សមាគម និងសិទ្ធិចរចាអនុសញ្ញារួម

ច្បាប់អនុញ្ញាតអោយអ្នកធ្វើការផ្នែកឯកជនបង្កើត និងចូលរួមសហជីពតាមការជ្រើសរើសរបស់ខ្លួនគេផ្ទាល់ សិទ្ធិក្នុងការធ្វើកូដកម្ម និងសិទ្ធិក្នុងការចរចាអនុសញ្ញារួម។ ច្បាប់ដាក់កំហិតព្រំដែនលើសិទ្ធិក្នុងការធ្វើកូដកម្ម សំរួលអន្តរាគមរបស់រដ្ឋាភិបាលនៅក្នុងកិច្ចការផ្ទៃក្នុងរបស់សហជីព ផាត់មិនអោយកម្មករប្រភេទខ្លះចូលរួមក្នុងសហជីព ហើយអនុញ្ញាតអោយភាគីទី៣ ស្វែងរកការរំលាយសហជីព ដោយទន្ទឹមនឹងនោះ ធ្វើការដាក់ពិន័យតិចតួចលើថៅកែចំពោះការប្រព្រឹត្តមិនត្រឹមត្រូវជាមួយកម្មករ។ អាជ្ញាធរមិនបានអនុវត្តច្បាប់ឲ្យមានប្រសិទ្ធភាពទេ។ ការដាក់ពិន័យចំពោះការរើសអើងនៅក្នុងការជ្រើសរើសមនុស្សធ្វើការ និងបណ្តេញចេញពីការងារមានតល្យភាពជាមួយនឹងការដាក់ពិន័យចំពោះការរើសអើងប្រភេទដទៃទៀត។

ច្បាប់ស្មុគស្មាញស្តីពីការចុះបញ្ជីសហជីពមានន័យថា ជាការទាមទារអោយមានការអនុញ្ញាតជាមុន សំរាប់ការបង្កើតសហជីព។ លក្ខខ័ណ្ឌទាមទារក្នុងការចុះបញ្ជីសហជីពរួមមានការដាក់បញ្ចូលធម្មនុញ្ញ ការស្រង់ឈ្មោះមន្ត្រី និងសមាជិកគ្រួសាររបស់គេ ហើយផ្តល់សេចក្តីលំអិតទាក់ទងនឹងធនាគារ ទៅក្រសួងការងារ។ ច្បាប់ហាមមិនអោយសហជីពដែលមិនបានចុះបញ្ជីការដំណើរការទេ។ មន្ត្រីរាជការ គ្រូបង្រៀន អ្នកធ្វើការនៅតាមសហគ្រាសរដ្ឋ និងអ្នកធ្វើការផ្នែកធនាគារ ផ្នែកថែទាំសុខភាព និងវិស័យក្រៅផ្លូវការ អាចបង្កើតបានតែ "សមាគម" ទេ មិនអាចបង្កើតសហជីពបានទេ។ ការនេះធ្វើអោយគេអាចការពារកម្មករបានតិចជាងសហជីព។ ច្បាប់ថែមទាំងហាមមិនឲ្យអ្នកមិនចេះអក្សរកាន់តួនាទីដឹកនាំសហជីពទេ។ ក្រសួងការងារបានយល់ព្រមលើការបង្កើតសហជីពថ្មីចំនួន ៦៧ នៅក្នុងពេល ៩ ខែដំបូង គឺថយចុះ ៦៣៥ ពីឆ្នាំ ២០១៧ ថ្វីបើរោគរាតត្បាតកូវីដ ១៩ ប្រហែលជាអាចប៉ះពាល់ក្នុងដំណើរការចុះបញ្ជីសហជីពក្តី។

តាមសេចក្តីរាយការណ៍មកថា និយោជកខ្លះមិនព្រមចុះហត្ថលេខាទទួលស្គាល់សហជីពជាផ្លូវការទេ ឬមិនព្រមបន្តកុងត្រារយៈពេលខ្លីដល់កម្មករដែលបានចូលរួមនៅក្នុងសហជីព (កម្មករភាគច្រើន នៅក្នុងវិស័យកម្មន្តសាលផ្លូវការធ្វើការតាមកុងត្រារយៈពេលខ្លី)។ និយោជក និងមន្ត្រីអាជ្ញាធរមូលដ្ឋាន ជាញឹកញាប់ មិនព្រមផ្តល់ឯកសារចាំបាច់សំរាប់ចុះបញ្ជីការសហជីពទេ។ និយោជកខ្លះឆ្លៀតកេងពីដំណើរការយូរនៃការចុះបញ្ជី ដើម្បីបញ្ឈប់មន្ត្រីសហជីពជាប់ឆ្នោតពីការងារ នៅមុនពេលសហជីពត្រូវបានចុះបញ្ជីការជាផ្លូវការ ដែលជាការធ្វើឲ្យពួកគេមិនអាចបម្រើក្នុងសហជីពបាន ហើយរឹតតែធ្វើឲ្យដំណើរនៃការចុះបញ្ជីសហជីពកាន់តែយូរ។

សកម្មជនការងារបាននិយាយថា ធនាគារជាច្រើនមិនបើកកុងអោយសហជីពដែលមិនទាន់ចុះបញ្ជីទេ ថ្វីបើតាមច្បាប់ សហជីពមិនអាចចុះបញ្ជីបានទេរហូតទាល់តែគេបានផ្តល់ព័ត៌មានលំអិតស្តីពីធនាគារសិន។ អាជ្ញាធរការងារថ្នាក់ខេត្ត តាមសេចក្តីរាយការណ៍មក បានទុកចោលដោយគ្មានកំណត់ថ្ងៃ នូវពាក្យសុំចុះបញ្ជីការ ដោយសួររកឯកសារបន្ថែម ឬអោយដាក់ពាក្យមកសារជាថ្មី ដោយសារមានកំហុសបន្តិចបន្តួច នៅក្នុងរយៈពេលដាក់ពាក្យម្តងៗ ដែលកំណត់ត្រូវមានរយៈពេល ៣០ ថ្ងៃ។ តែមានភស្តុតាងបង្ហាញថា ការធ្វើដូច្នេះមានការថយចុះ ពិសេសសំរាប់សហជីពក្នុងវិស័យកាត់ដេរសំលៀកបំពាក់និងស្បែកជើង។

កម្មករបាននិយាយពីឧបសគ្គនានានៅក្នុងការអនុវត្តសិទ្ធិរបស់គេក្នុងការចូលរួមក្នុងសមាគមដោយសេរី។ មានសេចក្តីរាយការណ៍ពីការរំខានរបស់រដ្ឋាភិបា ទៅលើមេដឹកនាំកម្មករឯករាជ្យ ដោយរួមទាំងការចោទប្រកាន់តាមផ្លូវច្បាប់មិនសមរម្យ។ មេដឹកនាំកម្មករលេចធ្លោមួយចំនួនដែលមានទំនាក់ទំនងជាមួយគណបក្សប្រឆាំង ឬសហជីពឯករាជ្យបានរងការចោទប្រកាន់ ឬស្ថិតនៅក្រោមការតាមមើលរបស់តុលាការ។ ឧទាហរណ៍ នៅខែកក្កដា អាជ្ញាធរបានចាប់ខ្លួនមេដឹកនាំសហជីពដែលបានដឹកនាំជាយូរមក និងជាប្រធាននៃសហភាពនៃសហព័ន្ធសហជីព ដែលគាំទ្រគណបក្សប្រឆាំង គឺលោក រ៉ុង ឈុន ពីបទ "ញុះញង់" ដោយសារតែបាននិយាយទៅកាន់ប្រព័ន្ធផ្សព្វផ្សាយដោយរិះគន់រដ្ឋាភិបាល ក្នុងជំលោះព្រំដែនជាមួយប្រទេសវៀតណាម។ គិតមកត្រឹមខែវិច្ឆិកា លោកនៅជាប់ឃុំនៅឡើយ។

នៅថ្ងៃទី ១៧ មករា អាជ្ញាធរបានចាប់ខ្លួនមេសហជីព ៤ រូប នៅរោងចក្រធ្វើកាបូបមួយ ហើយបានចោទពួកគេពីបទ "ញុះញង់" ដោយរៀបចំការតវ៉ាមួយ ដើម្បីទាមទារឲ្យចូលធ្វើការវិញ នូវសមាជិកសហជីព ៣ រូប ដែលត្រូវបានបណ្តេញចេញពីការងារ។ អស់រយៈពេលជិត ២ ខែ មន្ត្រីរដ្ឋាភិបាល ដែលតាមសេចក្តីរាយការណ៍មកថាតាមការស្នើរបស់និយោជក គឺក្រុមហ៊ុន Superl Cambodia បានឃុំខ្លួនមេដឹកនាំសហជីពម្នាក់ នៅរោងចក្រមួយដែលធ្វើកាបូបដៃ បន្ទាប់ពីគាត់បានបង្ហោះនៅលើប្រព័ន្ធផ្សព្វផ្សាយសង្គម ស្តីពីផែនការរបស់រោងចក្រ ក្នុងការរំសាយកម្មករ។

នៅឆ្នាំ ២០១៩ កម្មករប្រមាណ ១៤០ នាក់ប្រឈមនឹងការការចោទប្រកាន់ព្រហ្មទណ្ឌ ចំពោះសកម្មភាពនៃសហជីពរបស់គេ ដោយប្រហែល ២០ នាក់ត្រូវបានដាក់ទោសដោយតុលាការ។ នេះបើតាមរបាយការណ៍ចេញជាសាធារណៈ។

មានសេចក្តីរាយការណ៍ថា មានជាបន្តនូវទំរង់ដទៃទៀតនៃការយាយី និងពេលខ្លះ ហឹង្សា។ នៅខែកុម្ភៈ បុរសបិទមុខ ៥ នាក់បានវាយប្រហារលើមេដឹកនាំសហជីពម្នាក់ បណ្តាលឲ្យសម្រាកពេទ្យ។ សហជីពខ្លះបានត្អូញត្អែពីរឿងនគរបាលតាមដានសកម្មភាពរបស់គេ ហើយគម្រាមកំហែងអ្នកចូលរួម ដោយបញ្ជូននគរបាលស្លៀកពាក់ឯកសណ្ឋានទៅឈរនៅក្រៅការិយាល័យរបស់គេ ក្នុងពេលប្រជុំ (សូមមើលចំណុច ២.ខ)។ សហជីពកម្មករសំណង់មួយបានត្អូញត្អែរថា អាជ្ញាធរបានរំខានការប្រជុំរបស់គេ ដោយសួររកការចុះបញ្ជីស្នាមរបស់សហជីព និងឯកសារជួលផ្ទះ។

សហជីពមួយចំនួនបាននិយាយពីកំណើននៃការធ្វើទុក្ខ ក្នុងពេលដែលសេដ្ឋកិច្ចមានការធ្លាក់ចុះ ដោយសារមេរោគកូវីដ ១៩។ ឧទាហរណ៍ នៅខែមេសា រោងចក្រចំនួន ២ បានបណ្តេញចេញនូវមេដឹកនាំសហជីពចំនួន ៥ នាក់ បន្ទាប់ពីគេបានរៀបចំការតវ៉ាប្រឆាំងនឹងការសម្រេចចិត្តរបស់រដ្ឋាភិបាល ក្នុងការពន្យារបុណ្យចូលឆ្នាំ។ នៅខែ

កម្ពុជា សណ្ឋាគារ Le Meridien Hotel នៅសៀមរាប បានបណ្តេញសកម្មជនសហជីពចំនួន ៣ នាក់ ដោយសារតែបានបង្ហោះសារ និងសេចក្តីគាំទ្រមតិដទៃទៀតតាមប្រព័ន្ធផ្សព្វផ្សាយសង្គម សម្រាប់កម្មករ នៅក្នុងសណ្ឋាគារ។

ច្បាប់មានចែងថាកម្មករអាចធ្វើកូដកម្មបាន តែបន្ទាប់ពីបំពេញបានតាមលក្ខខ័ណ្ឌទាមទារមួយចំនួនតែប៉ុណ្ណោះ ដូចជាការចុះបញ្ជីបានត្រឹមត្រូវនៃសហជីព ដូចជាការដែលវិធីសាស្ត្រដោះស្រាយវិវាទដទៃទៀតមិនបានទទួលជោគជ័យ (ដូចជាការចរចារ ការផ្សះផ្សា ឬការដោះស្រាយដោយអាជ្ញាកណ្តាល ជាដើម) ការបញ្ចប់រយៈពេលរង់ចាំ ៦០ ថ្ងៃ បន្ទាប់ពីមានលេចឡើងនូវជំលោះ ការបោះឆ្នោតដោយសម្ងាត់របស់សមាជិកសហជីព និងការជូនដំណឹងជាមុនរយៈពេលប្រាំពីរថ្ងៃទៅកាន់និយោជក និងក្រសួងការងារ និងបណ្តុះបណ្តាលវិជ្ជាជីវៈ (MOLVT) ។ អ្នកធ្វើកូដកម្មអាចត្រូវមានទោសព្រហ្មទណ្ឌ បើគេបិទផ្លូវ មាត់ច្រកចូល ឬប្រព្រឹត្តអ្វីផ្សេងទៀត ដែលអាជ្ញាធរមូលដ្ឋានចាត់ទុកថាប៉ះពាល់ដល់សណ្តាប់ធ្នាប់សាធារណៈ។ នៅខែមករា តុលាការបានចេញបញ្ជាបែបនេះ ដោយឲ្យបុគ្គលិកកម្មករ នៅសណ្ឋាគារនិងការស៊ីណូ NagWorld កុំធ្វើកូដកម្ម។ បុគ្គលិកកម្មករប្រមាណ ៣០០០ នាក់មិនគោរពតាមបទបញ្ជានោះ ហើយបន្តធ្វើកូដកម្ម ដោយនៅទីបំផុត ទទួលបានការដំឡើងប្រាក់ខែ និងការឲ្យចូលធ្វើការវិញ នូវមេដឹកនាំសហជីពម្នាក់ ដែល NagaWorld បានបណ្តេញចេញ។ តុលការអាចចេញសេចក្តីសំរេចប្រឆាំងនឹងការធ្វើកូដកម្ម ហើយតំរូវអោយចាប់ផ្តើមឡើងវិញនូវការចរចាជាមួយនិយោជក។

មានរបាយការណ៍គួរអោយជឿទុកចិត្តថា កម្មករត្រូវបានបណ្តេញចេញពីការងារដោយសារហេតុផលមិនសមរម្យ បន្ទាប់ពីបានរៀបចំ ឬចូលរួមក្នុងកូដកម្ម។ សហជីពផ្តើមកូដកម្មដោយមិនបានបំពេញបានតាមការទាមអារខាងលើនេះទេ ដែលជាការមួយមានភាពខុសច្បាប់ បើតាមបច្ចេកទេស។ នេះបើយោងតាមកម្មវិធីរោងចក្រល្អនៅកម្ពុជា (BFC)។ តែការចូលរួមនៅក្នុងកូដកម្មខុសច្បាប់មិនអាចជាហេតុផល ដែលអាចទទួលយកបានដោយស្របច្បាប់សម្រាប់ការបណ្តេញកម្មករពីការងារឡើយ ។ ក្នុងករណីមួយចំនួន និយោជកមិនបន្តកុងត្រារយៈពេលខ្លីសំរាប់សមាជិកសហជីពដែលសកម្មទេ ហើយក្នុងករណីខ្លះទៀត និយោជកបានគាបសង្កត់អោយកូដករ ឬបុគ្គលិកសហជីពទទួលយកសំណង ហើយលាលែងពីការងាររបស់ខ្លួន ។ រដ្ឋាភិបាលមិនបានដោះស្រាយអោយមានប្រសិទ្ធភាពទេចំពោះការបណ្តេញចេញបែបនេះ។

គណៈកម្មាធិការដោះស្រាយបាតុកម្ម កូដកម្មរបស់ក្រសួងការងារបាននិយាយថា នៅក្នុងឆមាសទី ១ មានកម្មករចំនួន ៥០ ៧០០ នាក់បានធ្វើបាតុកម្ម និងកូដកម្មចំនួន ៩២ ដង។ នៅក្នុងអំឡុងពេលដូចគ្នា ក្នុងឆ្នាំ ២០១៩ មានកូដកម្មចំនួន ២៦ ដែលមានការចូលរួមនៃកម្មករចំនួន ១៦ ៥៨៥ នាក់។ របាយការណ៍នោះនិយាយថា គណៈកម្មាការនេះបានដោះស្រាយដោយជោគជ័យ នូវ ៥៧ ករណី ក្នុងចំណោមករណីទាំង ៩២ ហើយ ៣៥ ករណីទៀតត្រូវ

SENSITIVE BUT UNCLASSIFIED

បានបញ្ជូនទៅក្រុមប្រឹក្សាអាជ្ញាកណ្តាល។ កូដកម្មភាគច្រើនទាក់ទងនឹងប្រាក់ខែដែលមិនត្រូវបានបង់ និងការមិនផ្តល់ប្រាក់អត្ថប្រយោជន៍ បន្ទាប់ពីរោងចក្របិទទ្វារ ដោយសារមេរោគកូវីដ១៩។

នៅក្នុងឆ្នាំនោះ រដ្ឋាភិបាលបានរឹតត្បិតលើសិទ្ធិកម្មករក្នុងការធ្វើការប្រមូលផ្តុំគ្នា។ អាជ្ញាធរបដិសេធសំណើរបស់សហជីពភាគច្រើន ក្នុងការសុំធ្វើការប្រមូលផ្តុំ ដោយសារហេតុផលតម្រូវការរក្សាគម្លាតសង្គម ដែលជាការធ្វើឲ្យមានការពិបាកឋ ឬមិនអាចរៀបចំព្រឹត្តិការណ៍បាន។ សហជីពបានត្អូញត្អែរថា នគរបាលបានរារាំងពួកគេមិនឲ្យនាំគ្នាដើរហែរ ហើយបានបំបែកពួកគេ មុនពេលគេអាចទៅដល់ទីដៅរបស់គេបាន។

ដំណោះស្រាយជំលោះជាមួយកម្មករមានភាពមិនស៊ីចង្វាក់គ្នា មួយភាគធំដោយសារមន្ត្រីរដ្ឋាភិបាលចាត់ទុកជំលោះថា ជាជំលោះ "បុគ្គល" ជាជាងជំលោះ "សមូហភាព"។ ក្រុមប្រឹក្សាអាជ្ញាកណ្តាលដោះស្រាយតែជំលោះសមូហភាពទេ។ សហជីពបាននិយាយថា មានភាពជឿនលឿនក្នុងលទ្ធភាពរបស់ "សហជីពមានតំណាងភាគតិច" ក្នុងការធ្វើជំណាងកម្មករ នៅក្នុងជំលោះសមូហភាព។ ក្រុមប្រឹក្សាអាជ្ញាកណ្តាលឯករាជ្យបានកត់សំគាល់ឃើញថា ខខ្លួនបានទទួលករណីចំនួន ៤៥ នៅក្នុងរយៈពេល ៧ ខែដំបូង ហើយចំនួននេះថយពីចំនួន ៦៨ នៅក្នុងរយៈពេលដូចគ្នា នៃឆ្នាំ ២០១៩។

គ្មានតុលាការឯកទេសសំរាប់ជំលោះក្នុងការងារទេ។ ជំលោះការងារដែលត្រូវបានគេកំណត់ថា ជាជំលោះ "បុគ្គល" អាចយកទៅអោយតុលាការដោះស្រាយ ថ្វីបើប្រព័ន្ធតុលាការមានភាពលំអៀង និងគ្មានតំលាភាពក្តី។ ច្បាប់តម្រូវឲ្យមានការធ្វើសេចក្តីរាយការណ៍ហិរញ្ញវត្ថុប្រចាំឆ្នាំ ដូចជានៅក្រោមកាលៈទេសៈខ្លះ សេចក្តីប្រកាសដែលត្រូវបានធ្វើសវនាការឯករាជ្យ។ តំណាងសហជីពបារម្ភថា គេមិនអាចបំពេញបានតាមការទាមទារជាច្រើនក្នុងច្បាប់។

ខ. ការហាមការងារដោយបង្ខំ ឬដោយការតំរូវ

ច្បាប់ហាមប្រាមគ្រប់ទំរង់ទាំងអស់នៃការងារដោយបង្ខំ ឬដោយការតំរូវ។

រដ្ឋាភិបាលមិនបានអនុវត្តច្បាប់នេះអោយមានប្រសិទ្ធភាពទេ។ ពិន័យដែលកំណត់ដោយច្បាប់ ចំពោះការបង្ខំអោយធ្វើពលកម្ម ឬការជួលមនុស្សឲ្យធ្វើពលកម្មដើម្បីដោះបំណុល (អាចមានទោសជាប់ពន្ធនាគារហូតដល់ ១ ខែ ឬការពិន័យជាប្រាក់) តែវាមិនសមទៅនឹងពិន័យសម្រាប់ទោសធ្ងន់ ដូចជាការចាប់ជំរិត (យ៉ាងហោចណាស់ជាប់ពន្ធនាគារមួយឆ្នាំ)។ មន្ត្រីនានាបាននិយាយថា ការបង្ខំឲ្យធ្វើពលកម្មច្រើនមាននៅក្នុងវិស័យសំណង់។លើសពីនេះទៀត មានភស្តុតាងខ្លះដែលបង្ហាញថា និយោជក ពិសេសម្ចាស់ឡអិដ្ឋ រំលោភលើច្បាប់ហាមប្រាមលើពលកម្មដោយបង្ខំឬទាសភាពបំណុលពលកម្ម ។

ថ្វីបើរដ្ឋាភិបាលប្រឹងប្រែងក្នុងការទាញការចាប់អារម្មណ៍ទៅលើការងារដោយបង្ខំនៅក្នុងប្រទេសក្តី តែប្រសិទ្ធភាពនៃការខិតខំទាំងនេះនៅមិនច្បាស់។

បំណុលដែលជំពាក់ភាគីទី ៣ នៅតែជាបញ្ហាសំខាន់មួយនៅក្នុងការជំរុញអោយមានពលកម្មដោយបង្ខំ។ បើយោងតាមរបាយការណ៍ខែសីហារបស់អង្គការលីកាដូ ប្រជាជនកម្ពុជាចំនួនជាង ២,៦ លាននាក់ជំពាក់បំណុលមីក្រូហិរញ្ញវត្ថុ រហូតដល់ប្រហែល ១០ ពាន់លានដុល្លា ដែលជាការនាំឲ្យមានកំណើននៃពលកម្មកុមារ និងពលកម្មដោយសារជាប់បំណុល។សមាគមមីក្រូហិរញ្ញវត្ថុ និងសមាគមធនាគារកម្ពុជានិយាយថា គ្មានបញ្ហាធំដល់ប៉ុណ្ណឹងទេ។

ការបង្ខំអោយធ្វើការងារលើសម៉ោង នៅតែជាបញ្ហានៅតាមរោងចក្រដែលផលិតរបស់សម្រាប់នាំចេញ។ សហជីព និងកម្មករបាននិយាយថា អ្នកគ្រប់គ្រងខ្លះបញ្ឈប់កម្មករពីការងារ បើគេមិនព្រមធ្វើការលើសម៉ោង។

កុមារក៏ប្រឈមនឹងការបង្ខំអោយធ្វើពលកម្មដែរ (សូមមើលផ្នែក ៧.គ)។

សូមមើលផងដែរនូវរបាយការណ៍ប្រចាំឆ្នាំរបស់ក្រសួងការបរទេសសហរដ្ឋអាមេរិកដែលមានចំណងជើងថា *របាយការណ៍ស្តីពីការជួញ ដូរមនុស្ស* ដែលមានអាស័យដ្ឋាន www.state.gov/trafficking-in-persons-report/

គ. ការហាមឃាត់ពលកម្មកុមារ និងអាយុអប្បបរិមាដែលអាចធ្វើការបាន

ច្បាប់បានកំណត់ថា អាយុ១៥ឆ្នាំ គឺជាអាយុអប្បបរិមាសម្រាប់បំពេញការងារ និង អាយុ១៨ ឆ្នាំជាអាយុអប្បបរិមាសម្រាប់បំពេញការងារដែលមានគ្រោះថ្នាក់ ។ ថ្វីបើច្បាប់ហាមពលកម្មកុមារអាយុក្រោម ១៥ ឆ្នាំ តែវាមិនប្រើលើកុមារនៅក្រៅទំនាក់ទំនងការងារក្រៅផ្លូវការទេ។ ច្បាប់អនុញ្ញាតអោយកុមារ អាយុចន្លោះពី១២ ទៅ១៥ឆ្នាំ ធ្វើ "ការងារស្រាល" ដែលមិនមានគ្រោះថ្នាក់ដល់សុខភាព និងមិនប៉ះពាល់ដល់ការសិក្សារបស់គេ ។ បទបញ្ជាសំរាប់អនុវត្តមាននិយាយច្រើនពីសកម្មភាព ដែលត្រូវបានចាត់ទុកថាជា "ការងារធ្ងន់"។ សកម្មភាពទាំងនេះរួមមានកសិកម្ម ការងារនៅអិដ្ឋ នេសាទ ថ្នាំជក់ និងផលិតកម្មជំឡូង។ ច្បាប់កំណត់ព្រំដែនអោយកុមារដែលស្ថិតក្នុងអាយុពី ១២ ដល់ ១៥ ឆ្នាំ ធ្វើការយ៉ាងច្រើនត្រឹម ៤ ម៉ោងនៅថ្ងៃរៀន និង យ៉ាងច្រើនត្រឹម ៧ ម៉ោងនៅថ្ងៃអត់រៀន ហើយហាមប្រាមការធ្វើការពីម៉ោង ៨ យប់ដល់ម៉ោង ៦ ព្រឹក។

ក្រសួងការងារបានចេញបទបញ្ជាមួយដែលកំណត់ច្បាស់ពីពាក្យថា ការងារតាមផ្ទះ ហើយបានកំណត់អាយុអប្បបរិមាសម្រាប់ការងារតាមផ្ទះ គឺ ១៨ ឆ្នាំ។ តែបទបញ្ជានេះមិនបានកំណត់ពីសិទ្ធិអ្នកធ្វើការតាមផ្ទះឲ្យបងប្អូនទេ។

ថ្វីបើបទបញ្ជានេះចែងពីការពិន័យលើអ្នកដែលរំលោភលើបញ្ញាតិស្តីពីពលកម្មកុមារក្តី តែវាកម្រត្រូវបានគេអនុវត្តណាស់។ ការពិន័យចំពោះការជួលកំលាំងពលកម្មកុមារមិនស៊ីគ្នានឹងការពិន័យចំពោះបទល្មើសធ្ងន់ធ្ងរប្រហាក់ប្រហែលនេះ ដូចជាការចាប់ជំរិត (យ៉ាងហោចណាស់ជាប់ពន្ធនាគារមួយឆ្នាំ) លើកលែងតែការជួលកុមារ

នៅក្នុងស្ថានភាពការងារដែលប៉ះពាល់សុខភាព ឬការលូតលាស់នៃរាងកាយរបស់កុមារ ដែលមានទោសជាប់ពន្ធនាគារពី ២ ទៅ ៥ឆ្នាំ (១០ ឆ្នាំបើស្ថានភាពការងារនោះបណ្តាលឲ្យកុមារស្លាប់)។

អធិការកិច្ចលើពលកម្មកុមារផ្តុំនៅទីក្រុងភ្នំពេញ និងនៅតាមរោងចក្រក្នុងវិស័យផ្លូវការនៅតាមខេត្ត ដែលផលិតទំនិញសំរាប់នាំចេញ ជាជាងតំបន់ជនបទ ដែលមានចំនួនកុមារធ្វើពលកម្មលើសលុប។ ការបណ្តុះបណ្តាលមិនគ្រប់គ្រាន់ធ្វើអោយអាជ្ញាធរមូលដ្ឋានខ្វះសមត្ថភាពនៅក្នុងការពង្រឹងការអនុវត្តបទបញ្ញាទាំងនេះ ពិសេសនៅតាមតំបន់ជនបទ និងនៅក្នុងវិស័យដែលមានការប្រឈមខ្លាំង។ លើសពីនេះទៀត គណកម្មាធិការជាតិប្រឆាំងពលកម្មកុមារបាននិយាយថា អធិការការងារមិនធ្វើអធិការកិច្ចនៅតាមកន្លែងបដិសណ្ឋារកិច្ច ឬកន្លែងក្លិបរាត្រី នៅពេលយប់ទេ ពីព្រោះខ្វះថវិកាសម្រាប់ឲ្យអធិការធ្វើការលើសម៉ោង។ នៅឆ្នាំ ២០១៩ រដ្ឋាភិបាលបានធ្វើការពិន័យលើក្រុមហ៊ុនចំនួនតែ ៣ ទេ ពីបទរំលោភលើបទដ្ឋានពលកម្មកុមារ ។

កុមារជាច្រើនធ្វើការជាមួយឪពុកម្តាយ នៅចំការកៅស៊ូ ចំការស្វាយចន្ទី និងចំការចេក ។ នេះបើតាមសហជីពមួយដែលធ្វើការងារទាក់ទងនឹងវិស័យកសិកម្ម។ ក្នុងចំណោមអ្នកធ្វើការនៅតាមចំការទាំងនោះ មានកុមារពី ៥ ទៅ ១០ ភាគរយ។

កុមារងាយរងនឹងពលកម្មកុមារក្នុងទម្រង់អាក្រក់បំផុត ដូចជានៅក្នុងការងារកសិកម្ម កន្លែងធ្វើអិដ្ឋក្បឿង និងការជួញដូរផ្លូវភេទ (សូមមើលផ្នែក ៦ ស្តីពីកុមារ) ។ ការមិនសូវទទួលបានការសិក្សាជាមូលដ្ឋាន និងការគ្មានកំណត់ថាចាំបាច់ត្រូវអោយរៀនដល់ត្រឹមណានោះ រួមចំណែកធ្វើអោយកុមារងាយរងការកេងប្រវ័ញ្ច។ កុមារមកពីគ្រួសារក្រីក្រងាយរងគ្រោះ ដោយសារគ្រួសារអ្នកមានខ្លះ តាមសេចក្តីរាយការណ៍មកថា ធ្វើជាចិត្តល្អហើយជួលកុមារអោយបំរើការងារក្នុងផ្ទះ តែបែរជារំលោភធ្វើបាប និងកេងប្រវ័ញ្ចទៅវិញ។ កុមារក៏រងផងដែរនូវការបង្ខំអោយដើរសុំទាន។

ពលកម្មកុមារនៅតាមរោងចក្រសំលៀកបំពាក់សំរាប់ការនាំចេញមានការថយចុះច្រើន នៅក្នុងពេលប៉ុន្មានឆ្នាំនេះ។ អ្នកវិភាគខ្លះគិតថា ការនេះបណ្តាលមកពីការគោរពសង្កត់នៃកម្មវិធីតំរូវអោយមានការកែលំអចាំបាច់របស់កម្មវិធីរោងចក្រល្អនៅកម្ពុជា (BFC) ។ តាំងពីឆ្នាំ ២០១៥ មក BFC បានរកឃើញកុមារធ្វើពលកម្មចំនួនមិនដល់ ២០ នាក់ទេ ក្នុងមួយឆ្នាំ ក្នុងចំណោមរោងចក្រប្រមាណ ៥៥០។ នៅក្នុងរបាយការណ៍សរុបចុងក្រោយរបស់ខ្លួន សំរាប់រយៈ ឆ្នាំ ២០១៩ BFC បានរកឃើញករណីចំនួន ២ ដែលក្នុងនោះ កុមារអាយុក្រោម ១៥ ធ្វើការនៅតាមរោងចក្រកាត់ដេរសម្រាប់នាំចេញ។ តែ BFC និងអង្គការផ្សេងទៀតបានសម្តែងកង្វល់ថា ពលកម្មកុមារនិងការរំលោភផ្សេងទៀតប្រហែលអាចមានច្រើន នៅតាមរោងចក្រផលិតស្បែកជើង និងសម្ភារៈសម្រាប់ការធ្វើដំណើរសម្រាប់ការនាំចេញ ឬអ្នកម៉ៅការបន្ត ពីព្រោះផ្នែកទាំងនេះមិនស្ថិតនៅក្រោមអាណត្តិតាមដានមើលរបស់ BFC ទេ។

សូមចូលមើលផងដែរនូវលទ្ធផលរកឃើញស្តីពីទំរង់អាក្រក់បំផុតនៃពលកម្មកុមាររបស់ក្រសួងការងារសហរដ្ឋអាមេរិក តាមគេហទំព័រ http://www.dol.gov/agencies/ilab/resources/reports/child-labor/findings/។

ឃ. ការរើសអើងទាក់ទងនឹងការងារ

ច្បាប់ហាមការរើសអើងក្នុងការងារ ដោយសារពូជសាសន៍ ពណ៌សម្បុរ ភេទ ពិការភាព សាសនានា គំនិតនយោបាយ កំណើត ប្រភពដើមក្នុងសង្គម ឬសមាជិកភាពក្នុងសហជីព។ ច្បាប់មិនហាមច្បាស់នូវការរើសអើងដោយផ្អែកលើចំណង់ផ្លូវភេទ អត្តសញ្ញាណជេនឌ័រ អាយុ ភាសា ឬជំងឺឆ្លងទេ។ រដ្ឋធម្មនុញ្ញចែងថា ពលរដ្ឋទាំងពីរភេទទទួលបានប្រាក់បៀវត្សស្មើគ្នា ចំពោះការងារស្មើគ្នា។

ជាទូទៅ រដ្ឋាភិបាលមិនពង្រឹងការគោរពចំពោះច្បាប់ទាំងនេះទេ។ តាមច្បាប់ ទណ្ឌកម្មចំពោះការរើសអើងក្នុងការងាររួមមានការពិន័យជាប្រាក់ សំណងប៉ះប៉ូវរដ្ឋប្បវេណី និងរដ្ឋបាល។

ការបៀតបៀនទៅលើនារីមានច្រើន។ ពិន័យចំពោះការបៀតបៀនផ្លូវភេទ (ជាប់ពន្ធនាគារពី ៦ ថ្ងៃទៅ ៣ ខែ បូកនិងប្រាក់ពិន័យ នេះបើតាមក្រមព្រហ្មទណ្ឌ)មិនសមស្របនឹងពិន័យចំពោះប្រភេទមួយចំនួននៃការជ្រៀតជ្រែកក្នុងការបោះឆ្នោត (ជាប់ពន្ធនាគារពី១ ទៅ ៣ ឆ្នាំ)។ បើយោងតាមរបាយការណ៍របស់ BFC កាលពីឆ្នាំ ២០១៨ កម្មករចំនួន ៣៨% ដែលបានអង្កេតទៅលើ មានអារម្មណ៍មិនល្អ "ជាញឹកញាប់" ឬ "នៅពេលខ្លះ" ដោយសារអាកប្បកិរិយានៅក្នុងរោងចក្រ ហើយ ៤០% នៃកម្មករមិនជឿថា មានប្រព័ន្ធច្បាស់លាស់ និងត្រឹមត្រូវ សំរាប់អោយគេរាយការណ៍ពីការយាយីផ្លូវភេទ នៅក្នុងរោងចក្ររបស់គេទេ។

ង.លក្ខខ័ណ្ឌការងារដែលអាចទទួលយកបាន

ច្បាប់មិនបានកំណត់បៀវត្សអប្បបរិមាសំរាប់វិស័យណាមួយទេ លើកលែងតែវិស័យកាត់ដេរសំលៀកបំពាក់ និងស្បែកជើង។ វាមានច្រើនជាងការប៉ាន់ប្រមាណជាផ្លូវការ សម្រាប់កម្រិតចំណូលនៃអ្នកក្រ។

ច្បាប់មានចែងអំពីរយៈពេលធ្វើការប្រចាំសប្តាហ៍តាមបទដ្ឋានស្របច្បាប់ចំនួន ៤៨ម៉ោង មិនអោយលើសពី ៨ ម៉ោងក្នុងមួយថ្ងៃឡើយ ។ ច្បាប់កំណត់អត្រា ១៣០ ភាគរយនៃប្រាក់ឈ្នួលធ្វើការនៅពេលថ្ងៃ សម្រាប់វេនការងារនៅពេលយប់ និង ១៥០ ភាគរយសម្រាប់ការងារបន្ថែមម៉ោង ដែលត្រូវកើនឡើងដល់ ២០០ ភាគរយ ប្រសិនបើការងារលើសម៉ោងនោះកើតមានឡើងនៅពេលយប់ នៅថ្ងៃអាទិត្យ ឬនៅថ្ងៃឈប់សម្រាក ។ និយោជិកត្រូវបានអនុញ្ញាតអោយធ្វើការលើសម៉ោងយ៉ាងច្រើន ២ ម៉ោងក្នុងមួយថ្ងៃ។ ច្បាប់ហាមការធ្វើការលើសម៉ោងជ្រុល ចែងថាការធ្វើការលើសម៉ោងទាំងអស់ត្រូវតែទៅតាមការស្ម័គ្រចិត្ត ហើយចែងពីការឈប់សំរាកប្រចាំឆ្នាំដោយមានប្រាក់ឈ្នួល។ អ្នកធ្វើការនៅផ្នែកដឹកជញ្ជូនតាមទឹក និងអាកាសមិនទទួលបានប្រាក់ឧបត្ថម្ភសន្តិសុខសង្គម និងប្រាក់ចូលនិវត្តន៍ទេ ហើយត្រូវបានលើកលែងពីការកំណត់ព្រំដែនម៉ោងការងារ ដែលត្រូវបានចែងដោយច្បាប់។

កម្មករបានរាយការណ៍ថា មានការងារលើសម៉ោងច្រើនហួសកម្រិត ហើយជួនកាលគេតំរូវអោយធ្វើជាចាំបាច់ទៀតផង ។ មានច្រើនគ្នាបានត្អូញត្អែថា ថៅកែបង្ខំអោយគេធ្វើការ ១២ ម៉ោងក្នុងមួយថ្ងៃ ថ្វីបើច្បាប់កំណត់ត្រឹម ១០ ម៉ោងក្តី ដោយរួមទាំងម៉ោងលើសផង។ ជាញឹកញាប់ កម្មករប្រឈមនឹងការបណ្តេញចេញ ការពិន័យ ឬការបាត់បង់ប្រាក់បំណាច់ បើសិនជាគេមិនព្រមធ្វើការថែមម៉ោង។

ក្រសួងការងារគឺជាអ្នកទទួលខុសត្រូវក្នុងការពង្រឹងការអនុវត្តច្បាប់ការងារ តែរដ្ឋាភិបាលមិនបានពង្រឹងការអនុវត្តច្បាប់នេះប្រកបដោយប្រសិទ្ធភាពទេ។ ការពិន័យកម្រត្រូវបានវាយតំលៃណាស់ ហើយមានមិនគ្រប់គ្រាន់សំរាប់ដោះស្រាយបញ្ហាទេ។ ការពិន័យចំពោះការរំលោភច្បាប់ ស្តីពីប្រាក់ខែអប្បបរិមា (ជាប់ពន្ធនាគារពី ៦ ថ្ងៃទៅ ១ ខែ)និងការងារលើសម៉ោង (ពិន័យស្មើនឹង ពី ៣១ ទៅ ៦០ ដងនៃប្រាក់បៀវត្សរ៍ធម្មតាប្រចាំថ្ងៃ)។ នៅក្រៅឧស្សាហកម្មកាត់ដេរសម្រាប់ការនាំចេញ អាជ្ញាធរកម្រអនុវត្តច្បាប់កំណត់ម៉ោងការងារណាស់។ អាជ្ញាធរអនុវត្តបទដ្ឋានដោយអន្លើ ដោយសារបុគ្គលិកមិនសូវទទួលបានការបណ្តុះបណ្តាល ខ្វះបរិក្ខារចាំបាច់ និងអំពើពុករលួយ។ មន្ត្រីរបស់ក្រសួងការងារបានសារភាពពីភាពអសមត្ថភាព នៅក្នុងការធ្វើអធិការកិច្ចពេញលេញ លើម៉ោងការងារ ហើយពឹងទាំងស្រុងលើ BFC អោយធ្វើការងារនេះ នៅតាមរោងចក្រដេរសំលៀកបំពាក់សំរាប់នាំចេញ។

ដោយសារក្រុមហ៊ុនសំណង់ និងរោងចក្រឡអិដ្ឋភាគច្រើនដំណើរការក្រៅប្រព័ន្ធ ដោយគ្មានការចុះបញ្ជីកម្មករនៅក្នុងវិស័យនេះមិនសូវទទួលបានប្រាក់ផលប្រយោជន៍ច្រើនទេ។ គ្មានការកំណត់ប្រាក់បៀវត្សរ៍អប្បបរិមាសម្រាប់ពួកគេទេ។ គេគ្មានការធានារ៉ាប់រង ហើយធ្វើការនៅថ្ងៃចុងសប្តាហ៍ និងថ្ងៃបុណ្យ ដោយមានថ្ងៃឈប់តិច។ ភាគច្រើននៃអ្នកធ្វើការតាមឡអិដ្ឋគ្មានទទួលបានការថែទាំសុខភាពដោយឥតបង់ថ្លៃ ពីមូលនិធិសន្តិសុខសង្គមជាតិទេ ដោយសារកន្លែងទាំងនោះមិនបានចុះបញ្ជីជាសមាជិកនៃមូលនិធិទេ។

តាមច្បាប់ បទដ្ឋានសុវត្ថិភាព និងសុខភាពនៅកន្លែងធ្វើការត្រូវតែគ្រប់គ្រាន់សម្រាប់សុខមាលភាពរបស់កម្មករ។ អធិការការងារវាយតំលៃប្រាក់ពិន័យ ដោយយោងទៅតាមរូបមន្តស្មុគស្មាញ ផ្អែកលើភាពធ្ងន់ធ្ងរ និងរយៈពេលនៃកំហុស ព្រមជាមួយនឹងចំនួនកម្មករដែលទទួលរង។ អធិការរបស់ក្រសួងការងារមានអំណាចវាយតំលៃប្រាក់ពិន័យទាំងនេះ នៅនឹងកន្លែង ដោយមិនបាច់មានការសហការពីនគរបាលទេ តែគ្មានបទបញ្ញត្តិជាក់ច្បាស់ណាមួយសំរាប់ការពារកម្មករ ដែលតវ៉ាពីស្ថានភាពប៉ះពាល់ដល់សុខភាព ឬគ្មានសុវត្ថិភាពទេ។ ការធ្វើអធិការកិច្ចដោយអាជ្ញាធរ នៅកន្លែងសំណង់ គឺមិនគ្រប់គ្រាន់ទេ។ ការពិន័យចំពោះការរំលោភលើច្បាប់ស្តីពីសុវត្ថិភាព និងសុខភាពនៅកន្លែងការងារ (តាមធម្មតាបង់ពិន័យពី ៣០ ទៅ ១២០ ដងនៃប្រាក់បៀវត្សរ៍ធម្មតាប្រចាំថ្ងៃ) គឺមិនស្របតាមទណ្ឌកម្មចំពោះបទល្មើសប្រហាក់ប្រហែលគ្នានេះ ដូចជាការបន្លំ (ដែលត្រូវជាប់ពន្ធនាគារពី ៦ ខែទៅ ៣ ឆ្នាំ)។

ការដួលសន្លប់ទាំងហ្វូងៗនៅតែជាបញ្ហាមួយនៅឡើយ។ NSSF បាននិយាយថា កម្មករចំនួន ២៣៩ នាក់ បានដួលសន្លប់នៅក្នុងរោងចក្រចំនួន ៣ នៅក្នុងរយៈពេល ៦ ខែដំបូង។ ចំនួននេះថយចុះពីចំនួន ៤១៧ នាក់ ដែលបានដួលសន្លប់ នៅក្នុងរយៈពេលដូចគ្នា ក្នុងឆ្នាំ ២០១៩។ អ្នកសង្កេតការណ៍បាននិយាយពីការធ្វើការលើសម៉ោងជ្រុល សុខភាពទ្រុឌទ្រោម ការដេកមិនគ្រប់ ខ្យល់ចេញចូលមិនល្អ កង្វះអាហារូបត្ថម្ភត្រឹមត្រូវសំរាប់កម្មករ ថ្នាំ

សំលាប់សត្វចង្រៃត្រូវបានបាញ់នៅក្នុងវាលស្រែក្បែរខាង ហើយចំហាយជាតិពុលចេញមកពីសកម្មភាពផលិតកម្មក៏មានចំណែកធ្វើអោយកម្មករសន្លប់ច្រើនគ្នាផងដែរ។

ការគោរពតាមបទដ្ឋានសុវត្ថិភាពការងារ និងសុខភាពនៅតែជាបញ្ហាប្រឈមមួយ នៅក្នុងវិស័យនាំចេញសំលៀកបំពាក់ ជាទូទៅដោយសារនិតិវិធី និងគោលនយោបាយរបស់ក្រុមហ៊ុនមិនសមស្រប ហើយនិងការទទួលខុសត្រូវ និងតួនាទីគ្រប់គ្រងមិនត្រូវបានកំណត់ច្បាស់។

កម្មករ និងអង្គការពលកម្មនានាមានកង្វល់ផងដែរថា ការប្រើកុងត្រារយៈពេលខ្លី ពិសេសនៅក្នុងវិស័យកាត់ដេរ ដែលច្រើនគ្មានកំណើននៃផលិតភាព អនុញ្ញាតអោយក្រុមហ៊ុនគេចផុតពីលក្ខខ័ណ្ឌទាមទារខ្លះតាមច្បាប់ និងលើប្រាក់បៀវត្ស។ កុងត្រារយៈពេលខ្លីថែមទាំងអនុញ្ញាតអោយថៅកែមានសេរីភាពច្រើន ក្នុងការបញ្ចប់ការងាររបស់អ្នករៀបចំបង្កើតសហជីព និងនារីមានផ្ទៃពោះ ដោយគ្រាន់តែមិនបន្តកុងត្រាអោយពួកគេ។ ច្បាប់កំណត់រយៈពេលអោយអនុវត្តកុងត្រាបែបនេះច្រើនបំផុតត្រឹមតែ ២៤ ខែ តែសារាចរណ៍ថ្មីៗអនុញ្ញាតឲ្យនិយោជកបន្តរយៈពេលនៃការអនុវត្តបែបនេះដល់ ៤ ឆ្នាំ។ ក្រុមប្រឹក្សាអាជ្ញាកណ្តាល និងអង្គការ ILO បានជំទាស់នឹងការបកស្រាយច្បាប់នេះ ដោយកត់សម្គាល់ថា ក្រោយរយៈពេល ២៤ ខែ កម្មករត្រូវតែទទួលបាន "កុងត្រាដែលមានរយៈពេលមិនកំណត់ព្រំដែន" អចិន្ត្រៃយ៍ (សូមមើលផ្នែក ៧.ក)។

របួសនៅក្នុងការងារ និងបញ្ហាសុខភាពនៅតើកើតមានច្រើន។ នៅថ្ងៃទី ៤ មករា អាគារមួយដែលកំពុងត្រូវបានសាងសង់ នៅកែប បានរលំ បណ្តាលឲ្យស្លាប់កម្មករខ្មែរចំនួន ៣៦ នាក់ ហើយ ២៣ នាក់ទៀតរបួស។ នៅខែកក្កដា ជងសន្ទូចមួយបានរលំ នៅការដ្ឋានសំណង់ នៅក្រុងប៉ោយប៉ែត ហើយបណ្តាលឲ្យមនុស្ស ៥ នាក់ស្លាប់។